

AVRUPA BİRLİĞİ VE DIŞ İLİŞKİLER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

T.C.
GIDA TARIM VE HAYVANCILIK
BAKANLIĞI

AB UZMANLIK TEZİ

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE'DE
GIDA GÜVENLİĞİ KAPSAMINDA
BALIKÇILIK YÖNETİMİ VE
DESTEKLEMELERİ

AB UZMAN YARDIMCISI
AZİZ BARAN YILMAZ

DANIŞMAN
KORKUT GÖKHAN KURTAR
AB UZMANI

ANKARA
Eylül 2015

T.C.
GIDA TARIM VE HAYVANCILIK BAKANLIĞI
Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel M¼d¼rl¼Đ¼

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE'DE
GIDA G¼VENLİĐİ KAPSAMINDA
BALIKÇILIK YÖNETİMİ VE DESTEKLEMELERİ

AB UZMANLIK TEZİ

AZİZ BARAN YILMAZ
AB UZMAN YARDIMCISI

DANIŐMANI
KORKUT GÖKHAN KURTAR
AVRUPA BİRLİĞİ UZMANI

ANKARA-2015
Eyl¼l

T.C.
GIDA TARIM VE HAYVANCILIK BAKANLIĞI
Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü

EK-4

AB Uzman Yardımcısı Aziz Baran YILMAZ tarafından hazırlanan “*Avrupa Birliği ve Türkiye’de Gıda Güvenliği Kapsamında Balıkçılık Yönetimi ve Desteklemeleri*” adlı tez çalışması aşağıdaki Tez Değerlendirme ve Yeterlik Sınav Komisyonu tarafından oy çokluğu ile Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü AB Uzmanlık Tezi olarak kabul edilmiştir.

Üye : Dr. Haldun DEMİREL
Unvanı : Genel Müdür Yardımcısı V.

Bu tezin, kapsam ve nitelik olarak AB Uzmanlık Tezi olduğunu onaylıyorum . . . . .

Üye : Dr. Nevzat BİRİŞİK
Unvanı : Genel Müdür Yardımcısı

Bu tezin, kapsam ve nitelik olarak AB Uzmanlık Tezi olduğunu onaylıyorum . . . . .

Üye : Dr. İbrahim ÖZCAN
Unvanı : Genel Müdür Yardımcısı

Bu tezin, kapsam ve nitelik olarak AB Uzmanlık Tezi olduğunu onaylıyorum . . . . .

Üye : Selda COŞKUN
Unvanı : AB Uzmanı

Bu tezin, kapsam ve nitelik olarak AB Uzmanlık Tezi olduğunu onaylıyorum . . . . .

Tez Savunma Tarihi: 26 / 09 / 2015

Tez Değerlendirme Komisyonu tarafından kabul edilen bu tezin AB Uzmanlık Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Çınar BAHÇECİ
Komisyon Başkanı
Genel Müdür V.

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE’DE GIDA GÜVENLİĞİ KAPSAMINDA BALIKÇILIK YÖNETİMİ VE DESTEKLEMELERİ

Aziz Baran YILMAZ

Avrupa Birliği Uzmanlık Tezi

Eylül 2015, 125 sayfa

ÖZET

Su ürünleri sektörü, tüm gelir seviyeleri için hem istihdam hem de gıda kaynağı olması bakımından küresel gıda güvenliğine doğrudan ve dolaylı katkı sağlamaktadır. Gıda güvenliğinin sağlanmadığı kıyı ülkelerinde, su ürünleri, ekonomik açıdan dezavantajlı insanların beslenmelerinde hayati önem arz etmektedir. Bilinçsiz ve yetersiz balıkçılık yönetimi ile ekosisteme yönelik etkileri belirlenmeden verilen desteklemeler, dünya genelinde, ticari balık stoklarının çoğunun aşırı av baskısı altında kalmasına neden olmaktadır. Su ürünleri sektörünün gıda güvenliğine olan katkısının devamlılığı açısından doğal kaynakların sürdürülebilirliğini sağlayacak yönetim tedbirlerinin uygulanması gerekmektedir. Bu tezin amacı, balıkçılık ve gıda güvenliği arasındaki ilişkiye değinerek, Avrupa Birliği ve Türkiye’nin balıkçılık yönetimi ve balıkçılık mali desteklemelerini incelemek ve söz konusu desteklerin etkilerini gıda güvenliği ve sürdürülebilirlik çerçevesinde ele almaktır.

Anahtar Kelimeler: Ortak Balıkçılık Politikası, gıda güvenliği, balıkçılık yönetimi, sürdürülebilir balıkçılık, balıkçılık destekleri

THE FISHERIES MANAGEMENT AND FINANCIAL SUPPORTS OF THE EUROPEAN UNION AND TURKEY WITHIN THE SCOPE OF FOOD SECURITY

Aziz Baran YILMAZ

European Union Expertise Thesis

September 2015, 125 pages

ABSTRACT

Fisheries sector contributes directly and indirectly to the global food security by being a source of both employment and nutrition for people from different income levels. In coastal states where there is food insecurity, fisheries are essential for the nutrition of the economically disadvantaged groups. Inadvertent and insufficient fisheries management and supports which are granted before assessing their effects on ecosystem result in excessive fishing pressure on most of the world's commercial fish stocks. For ensuring the continuity of the contributions of fisheries sector to food security, it is necessary to carry out management measures that could guarantee the sustainability of natural resources. The aim of this thesis is to explore fisheries management and fisheries financial supports in the European Union and Turkey through addressing the relationship between fisheries and food security and to evaluate the effects of the aforementioned supports with reference to food security and sustainability.

Keywords: Common Fisheries Policy, food security, fisheries management, sustainable fisheries, fisheries financial supports

ÖNSÖZ

Bilgisi, desteği, önerileri ve sabrıyla çalışmama katkılar sunan danışmanım AB Uzmanı Sayın Korkut Gökhan KURTAR'a,

Tez çalışmamın yürütülmesi esnasında bilgilerini ve desteklerini benden esirgemeyen Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürü Sayın Dr. Durali KOÇAK'a, Genel Müdür Yardımcısı Sayın Turgay TÜRKYILMAZ'a, İstatistik ve Bilgi Sistemleri Daire Başkanı Sayın Erdiñ GÜNEŐ'e ve Sayın Dr. Hasan Alper ELEKON'a,

Gece gündüz demeden, maddi ve manevi destekleriyle yanımda olan pek değerli çalışma arkadaşlarıma,

Hayatım boyunca yanımda ve arkamda olan canım anneme en derin duygularla teőekkür ederim.

Aziz Baran YILMAZ

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLO LİSTESİ	vi
GRAFİK LİSTESİ	vii
ŞEKİL LİSTESİ	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	ix
GİRİŞ	1
1. KAVRAMSAL OLARAK GIDA GÜVENLİĞİ	3
2. GIDA GÜVENLİĞİ VE BALIKÇILIK	9
2.1. Gıda Olarak Su Ürünleri	9
2.1.1. Su Ürünleri Üretimine Yönelik Eğilimler	10
2.1.2. Su Ürünleri Tüketimine Yönelik Eğilimler	12
2.1.3. Su Ürünleri Arz ve Talebine Yönelik Tahminler	16
2.2. Geçimlik Gelir Açısından Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliği	17
2.2.1. İstihdam ve Balıkçılığa Dayalı Geçim	17
2.2.2. Hane Düzeyi ve Hane İçi Tüketim	18
2.2.3. Ülke Düzeyi ve Su Ürünleri Ticareti	20
2.2.4. Su Ürünlerinin Beslenme ve İnsan Sağlığına Katkıları	22
2.2.5. Balık Kayıpları ve Gıda Güvenliğine Yönelik Olası Etkileri	28
2.3. Sürdürülebilir Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliğinin Gıda Güvenliği Açısından Önemi	30
2.3.1. Sürdürülebilirlik Açısından Sektöre İlişkin Temel Noktalar	30
2.3.2. Çevresel Baskılar	32
2.3.3. Gıda Güvenliği Açısından Su Ürünleri Yetiştiriciliğinin Fırsat ve Sorunları	36
2.3.4. Küçük ve Büyük Ölçekli Balıkçılığın Gıda Güvenliğine Katkıları Yönünden Farkları	38
3. GIDA GÜVENLİĞİ ÇERÇEVESİNDE BALIKÇILIK YÖNETİMİ	41
3.1. Kavramsal ve Teknik Açısından Balıkçılık Yönetim Şekilleri	41
3.1.1. Uluslararası seviyede yönetim	43
3.1.2. Bölgesel Seviyede Yönetim	45
3.1.3. Ulusal Seviyede Balıkçılık Yönetimi	46
3.1.4. Maksimum Sürdürebilir Verim	46
3.2. Ortak Balıkçılık Politikası (AB Balıkçılık Yönetimi)	50
3.2.1. Koruma Politikası	54
3.2.2. Uluslararası Politika	60
3.2.3. Pazar Politikası	62
3.2.4. Avrupa Denizcilik ve Balıkçılık Fonu (EMFF)	65
3.3. Türkiye Balıkçılık Yönetimi	66

3.3.1.	Kaynak Yönetimi ve Denetim	68
3.3.2.	Yetiştiricilik	71
3.3.3.	Veri Toplama, İstatistik ve Araştırma	73
3.3.4.	Su Ürünleri Kooperatifleri ve Üretici Birlikleri	76
3.3.5.	Bölgesel ve Uluslararası Balıkçılık İlişkileri.....	77
4.	BALIKÇILIK DESTEKLERİ VE ETKİLERİ.....	80
4.1.	Avrupa Birliği'nde Balıkçılık Desteklemeleri	82
4.1.1.	EMFF Kapsamında Desteklemeler.....	82
4.1.2.	Diğer Desteklemeler	85
4.2.	Türkiye'de Balıkçılık Destekleri.....	88
4.2.1.	İndirimli Akaryakıt	88
4.2.2.	Balıkçı Gemisini Avcılıktan Çıkaracaklara Yapılacak Destekleme	90
4.2.3.	Üretim Desteği	92
4.2.4.	Kırsal Kalkınma Programı Kapsamındaki Destekler.....	93
4.2.5.	Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı.....	94
4.2.6.	Sigorta	94
4.2.7.	Yatırım Teşvikleri	95
4.2.8.	Kredi	95
4.3.	Su Ürünleri Desteklemelerinin Etkileri	97
	SONUÇ VE ÖNERİLER	106
	KAYNAKÇA	112
	EKLER	121
	ÖZGEÇMİŞ	126
	ETİK BEYAN	127

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Türkiye Kentsel ve Kırsal Nüfus Oranlarındaki Değişiklikler (1927-2014)	7
Tablo 2: Dünya Genelinde Su Ürünleri Üretimi	11
Tablo 3: Türkiye Su Ürünleri Üretimi	12
Tablo 4: Dünya Genelinde Kişi Başına Düşen Yıllık Su Ürünleri Tüketimi (2010)	12
Tablo 5: Türkiye Su Ürünleri İhracatı, İthalatı ve Tüketimi	13
Tablo 6: Gelişmişlik Düzeyine Göre Farklı Bölgelerde Kişi Başına Tüketim Oranındaki Değişim.....	13
Tablo 7: 2002 ve 2012 Yılları Su Ürünleri İthalat ve İhracatında İlk 5 Ülke	20
Tablo 8: Türkiye Balıkçılık Filosu (2010-2014)	71
Tablo 9: Türkiye Su Ürünleri Yetiştiriciliği Tesisleri ve Kapasiteleri (2002-2014)	72
Tablo 10: Balık Çiftliği Kurulamayacak Hassas Alanlara Ait Parametreler.....	72
Tablo 11: EMFF'nin, Ortak Yönetim ve Doğrudan Yönetim Kapsamında Dağılımı.....	83
Tablo 12: AB Üye Devletlerinin EMFF'ten Alacakları Toplam Destek Miktarı.....	85
Tablo 13: Balıkçı Gemilerine Verilen ÖTV'siz Yakıt Desteği	89
Tablo 14: Yakıt Desteğinden Yararlanan Balıkçı Gemisi Defter Sayısı Dağılımı (2014) ..	90
Tablo 15: Balıkçı Gemilerinde Yıllık Azami Yakıt Desteğinin Hesaplanması.....	90
Tablo 16: Balıkçı Gemisini Avcılıktan Çıkaranlara Yapılacak Desteklemeler.....	91
Tablo 17: Avcılıktan Çıkarılan Gemi Sayısı ve Destek Miktarı	91
Tablo 18: Su Ürünleri Yetiştiriciliğine Yönelik Üretim Desteği	92
Tablo 19: Yetiştiricilik Sektöründe Üretim ve Kapasite Yönünden Artışlar	92
Tablo 20: 2015 Yılında Kilo Başına Verilen Üretim Destekleri	93
Tablo 21: Su Ürünleri İşletme ve Yatırım Kredilerinin Faiz Oranları	96
Tablo 22: Sübvansiyonlu Su Ürünleri Kredileri.....	97
Tablo 23: Etkilerine Göre Balıkçılık Desteklemeleri	99

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Dünya Genelinde Avcılık ve Yetiştiricilikle Gerçekleştirilen Üretim	10
Grafik 2: Üretim Şekillerinin Dünya Su Ürünleri Üretimine Katkısı	11
Grafik 3: Yetiştiriciliğin İnsan Tüketimine Katkısının Artış Eğilimi	16
Grafik 4: Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ithalat ihracat oranları.....	21
Grafik 5: Dünya Deniz Balığı Stoklarının Avcılığındaki Genel Eğilimler.....	33
Grafik 6: Dünya Su Ürünleri Üretiminin Kullanım Alanları	38
Grafik 7: Balıkçılık Desteklemelerinin Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerdeki Oranları	100
Grafik 8: Küresel Yakıt Fiyatlarındaki Değişiklikler.....	103
Grafik 9: Av Sahasına Açık Erişim Olması Halinde Kapasite Artırıcı Desteklerinin Etkisi.	104
Grafik 10: Kota Uygulaması Olması Halinde Kapasite Artırıcı Desteklerinin Etkisi	104

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Ülkeler Bazında Kişi Başına Düşen Su Ürünleri Tüketim Oranları 15

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
ARA	Araşidonik Asit
BM	Birleşmiş Milletler
BSGM	Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü
CACFish	Orta Asya ve Kafkaslar Bölgesel Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliği Komisyonu (<i>The Central Asian and Caucasus Regional Fisheries and Aquaculture Commission</i>)
CFS	Dünya Gıda Güvenliği Komitesi (<i>Committee on World Food Security</i>)
CITES	Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme (<i>The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora</i>)
DHA	Dokosaheksaenoik Asit
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
EFF	Avrupa Balıkçılık Fonu (<i>European Fisheries Fund</i>)
EMFF	Avrupa Denizcilik ve Balıkçılık Fonu (<i>European Maritime and Fisheries Fund</i>)
EPA	Eikosapentaeonik Asit
FAO	Gıda ve Tarım Örgütü (<i>Food and Agriculture Organization</i>)
FishDev	Orta Asya Balıkçılık ve Su Ürünleri Gelişimi Bölgesel Programı (<i>Central Asia Regional Programme for Fisheries and Aquaculture Development</i>)
GFCM	Akdeniz Genel Balıkçılık Komisyonu (<i>General Fisheries Commission for the Mediterranean</i>)
GTHB	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
HLPE	Üst Düzey Uzmanlar Paneli (<i>High Level Panel of Experts</i>)

ICCAT	Atlantik Ton Balıklarının Korunması Uluslararası Komisyonu (<i>International Commission for the Conservation of Atlantic Tunas</i>)
ICES	Uluslararası Deniz Kaynakları Değerlendirme Konseyi (<i>The International Council for the Exploration of the Sea</i>)
IUU	Yasa Dışı, Kayıt Dışı ve Düzenlenmemiş (<i>Illegal, Unreported and Unregulated</i>)
LC-PUFA	Uzun Zincirli Çoklu Doymamış Yağ Asitleri (<i>Long Chain Polyunsaturated Fatty Acids</i>)
LIFDC	Gıda Açığı Bulunan Düşük Gelirli Ülkeler (<i>Low-Income Food-Deficit Countries</i>)
MSY	Maksimum Sürdürülebilir Verim (<i>Maximum Sustainable Yield</i>)
NEF	New Economics Foundation
OBP	Ortak Balıkçılık Politikası
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (<i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i>)
ÖTV	Özel Tüketim Vergisi
RFMO	Bölgesel Balıkçılık Yönetim Kuruluşları (<i>Regional Fisheries Management Organisations</i>)
STECF	Balıkçılık Bilimsel, Teknik ve Ekonomik Komitesi (<i>Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries</i>)
SÜBİS	Su Ürünleri Bilgi Sistemi
SÜRKOOP	Su Ürünleri Kooperatifleri Merkez Birliği
TAC	Toplam İzin Verilebilir Av Miktarı (<i>Total Allowable Catch</i>)
TAGEM	Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü
UNCLOS	Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (<i>The United Nations Convention on the Law of the Sea</i>)

GİRİŞ

Gün geçtikçe artmakta olan dünya nüfusunun oluşturduğu sorunlar içerisinde en önemlisi bu nüfusun beslenmesi hususudur. Bu artışa paralel olarak, gıda üretimi, artan talebi karşılayamamakta ve dünyanın çeşitli bölgelerinde açlık, önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. 2050 yılına kadar 9,7 milyara ulaşması beklenen dünya nüfusunu beslemek amacıyla sürdürülebilir gıda üretimine yönelik girişimlerde bulunulması ve açlık düzeyinin düşürülmesi gerekmektedir (Birleşmiş Milletler, 2015).

Genel olarak, insanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan besin ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla yeterli, güvenilir ve besleyici gıdaya erişimlerini açıklayan bir kavram olan gıda güvenliği ile tarım ve balıkçılık arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır (Denli & Anlı, 1997).

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde su ürünlerine olan ihtiyaç, hem ucuz gıda temini yönünden, hem de sektör olarak kıyı toplumlarında ekonomik güvenliği sağlamaya yönelik katkıları açısından önemli düzeydedir.

Uzun yıllar boyunca, tükenmeyecekmiş gibi muamele gören deniz kaynakları, bu eğilimle belirlenen politikalar ve bilinçsiz avcılık neticesinde giderek azalmaya ve hatta bazı durumlarda yok olmaya başlamıştır. Bu durum, balıkçıların ve karar alıcıların konuyla ilgili tutumlarını değiştirmelerini zorunlu kılmıştır.

Küresel gıda güvenliğine, doğrudan ve dolaylı katkılar sağlayan su ürünleri, gıda güvenliğiyle ilgili uluslararası platformlarda yakın döneme kadar yeterince önem görmemiştir.

Balıkların, ulusal sınırlarla kısıtlanamayan, göç etme eğilimindeki canlılar olmaları, kaynakların korunması ve yönetimiyle ilgili ulusal çabaların yetersiz kalmasına sebep olmakta, uluslararası iletişim ve girişimler olmasını mecbur kılmaktadır.

Genel bir değerlendirme niteliğindeki bu tezin amacı, balıkçılık ve balıkçılık yönetiminin gıda güvenliği ile ilişkilerine değinerek, Avrupa Birliği (AB) ve Türkiye'nin balıkçılık yönetimini incelemek ve bu kapsamda balıkçılık desteklemelerine değinerek mevcut desteklerin etkilerini gıda güvenliği ve sürdürülebilirlik çerçevesinde ele almaktır.

Bu hedef doğrultusunda, ilk olarak, gıda güvenliğinin genel olarak ne anlama geldiği ve gıda güvenliği ile su ürünleri arasındaki ilişkiler ele alınmaktadır. Daha sonra, balıkçılık yönetiminin gıda güvenliğindeki rolünden bahsedilerek, AB ve Türkiye'de balıkçılık yönetimi incelenmektedir. Dördüncü bölümde ise, AB ve Türkiye'nin balıkçılık alanında verdikleri desteklemeler ve balıkçılık desteklerinin etkilerine değinilmektedir. Sonuç bölümünde ise, balıkçılık yönetimi ve devlet desteklerinin sürdürülebilirliğe ve gıda güvenliğine katkı sağlaması amacıyla atılması gereken adımlara yönelik önerilerde bulunmaktadır.

Çalışmada, gıda güvenliği, balıkçılık yönetimi ve balıkçılık desteklemeleri ile doğrudan ilgili kaynaklar öncelikli olarak değerlendirilmiş olup, ulusal ve uluslararası literatür ve gerekli olduğu takdirde konuyla ilgili mevzuattan faydalanılmıştır.

1. KAVRAMSAL OLARAK GIDA GÜVENLİĞİ

Gıda güvenliği birçok etkenle yakından ilişkili bir kavramdır. Tarımsal üretim, ticaret, gelir düzeyi, gıda kalitesi, içme suyu, sanitasyon, yönetim, barış ve istikrar insanların gıda güvenliğini etkileyen unsurlardandır (FAO, 2008). Barış ve istikrar, gıda güvenliğine ulaşma yolunda gerek duyulan en önemli ön koşullar arasındadır (Denli & Anlı, 1997).

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde, gıdaya erişim hakkı temel bir insan hakkı olarak tanımlanmıştır (Birleşmiş Milletler, 2015). 1996 yılında gerçekleştirilen Dünya Gıda Zirvesi'nde ise, gıda güvenliği, “herkesin, her an, sağlıklı ve faal bir yaşam sürdürebilmek için gerekli beslenme ihtiyaçlarını ve gıda tercihlerini karşılayabilen, ekonomik ve fiziki açıdan yeterli, sağlıklı gıdaya ulaşabilmesi” şeklinde tanımlanmıştır (FAO, 2006). Bu tanımla, gıda güvenliğinin dört temel boyutu ortaya çıkmaktadır. Bunlar;

- Gıdanın bulunabilirliği,
- Gıdanın erişilebilirliği,
- Gıdanın güvenilirliği ve kalitesi,
- Diğer üç boyutun istikrarlılığıdır.

Gıda güvenliğinin ciddi şekilde gündeme gelmesi, 1972-74 dünya gıda krizi ile olmuştur. Krizin gelişmesinin temel nedeni, dünyanın bazı bölgelerindeki olumsuz koşulların, küresel anlamda toprak mahsullerinin arzını düşürmesi olmuştur. Bu mahsullere olan ithalat talebinin önemli oranda artması, uluslararası fiyatları ikiye katlamış ve gıda ithal eden ülkelerin gıda güvenliği tehlike altına girmiştir. Bunun neticesi olarak, 1974 yılında gerçekleştirilen Dünya Gıda Konferansı'nda odaklanılan temel sorunlar küresel üretim, ticaret ve stoklara yönelik olmuştur (Avrupa Komisyonu, 1974). Gıda güvenliğine yönelik ilk tartışmalar gıdanın yeterli arzı ve bu arzın gıda stoklarıyla sabit tutulabilmesini sağlamaya yönelik gerçekleşmiştir. Gıda güvenliğine yönelik müteakip çabalar, temel olarak, küresel arzdaki dalgalanmaların önüne geçebilmek ve gerekli olduğu takdirde gıda ithalatını gerçekleştirebilmek amacıyla gıda üretimi ve depolama mekanizmalarıyla ilgili

olmuştur. Gıda bulunabilirliği, gıda güvenliğinin arz tarafını oluşturmakta olup gıda üretimi, stok seviyeleri ve ticaretle belirlenmektedir (FAO, 2008).

1980’li yılların başından itibaren, gıdaya erişim hakkı, gıda güvenliğinin temel belirleyicilerinden biri olmuştur. Gıdaya yetersiz erişim, gıda güvenliği hedeflerini sağlama yolunda, gelir ve masraflara yönelik daha büyük politika arayışlarına yön vermiştir. Bu doğrultuda, gıda güvenliği, yoksulluğun azaltılması gündemine yakınlaşmıştır. Gıdaya erişim pazar etkenleri ve gıda fiyatlarıyla ilişkili olsa da, bireylerin alım gücü yani istihdam ve geçim kaynağı hususları büyük önem arz etmektedir.

Gıda güvenliğinin üçüncü bir önemli boyutu olan gıda güvenilirliği ve kalitesi (kullanılabilirliği), 1990’lı yıllardan itibaren, gıda güvenliğiyle ilgili tartışmalarda giderek önem kazanan bir husus haline gelmiştir. Kullanılabilirlik, genel olarak, “gıda içerisindeki çeşitli besin elementlerinden vücudun faydalanabilmesi” ifade etmektedir. İyi gıda kullanımının belirleyicileri, genel hijyen ve sanitasyon, su kalitesi, gıda güvenilirliği ve gıda kalitesidir. Bireylerin yeterli enerji ve besin elementi alımı, iyi bakım ve beslenme alışkanlıkları, gıda hazırlanış şekli, beslenme alışkanlıklarının çeşitliliği ve gıdanın hane içi dağılımıyla yakından ilişkilidir. Gıda güvenliği, genellikle, yeterli miktarda protein ve enerji alımıyla (gıda miktarı) ilişkilendirilirken, dengeli ve besleyici bir beslenme şekli için gerekli olan mikro besin elementlerine (gıda kalitesi) gerektirdiği önem sıkça verilmemektedir (FAO, 2008).

Tanımda geçen “herkesin, her an gıdaya erişim hakkı olması” hususu, ulusal düzeyde gıda güvenliği hedeflerine ulaşmada büyük öneme sahiptir. Farklı insanlar, belirli seviyelere kadar gıda güvenliğine sahip oldukları gibi ve olumsuz koşullardan değişik şekillerde etkileneceklerdir. Bu nedenle, gıda güvenliğini, farklı insan grupları arasında, temel geçim kaynakları (gıda veya gelir kaynağı), coğrafi konumları ve varlık durumları gibi boyutlarda dikkate alınarak ele almak gerekmektedir. “Her an” ifadesi, insanların gıda güvenliğine sahip olma durumlarının değişebileceğine vurgu yapmakta olup günümüzde yeterli gıda elde edilebilse bile, gıdaya erişimde dönemsel anlamda yetersizlik yaşıyorsa, potansiyel olarak gıda güvenliği problemi yaşanabileceğini belirtmektedir. Olumsuz hava koşulları (kuraklık, sel), politik dengesizlik (sosyal huzursuzluk) veya ekonomik etkenler (işsizlik, artan gıda fiyatları), kişilerin gıda güvenliğini tehdit edebilecek unsurlardır. Yani

“her an” ifadesi, gıda güvenliğinin diğer üç boyutuna yönelik oluşabilecek riskleri azaltmanın önemine vurgu yaparak, gıda güvenliğinin sabitliğinin önemini ifade etmektedir (FAO, 2008).

1974 yılında gerçekleştirilen Dünya Gıda Konferansı’nda, hedef olarak, açlığın 10 yıl içerisinde ortadan kaldırılması belirlenmiş, ancak bu hedef gerçekleştirilememiştir. Bu nedenle, açlık ve kötü beslenme sorunlarına çözüm bulmak amacıyla, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) tarafından, Dünya Gıda Zirvesi, 13-17 Kasım 1996 tarihlerinde, Roma’da gerçekleştirilmiştir. Bu tarihi olay, yeni binyılda dünya ülkelerinin karşılaştığı en önemli sorun olan açlığın, ortadan kaldırılmasına yönelik tartışmalara güçlü bir zemin oluşturmuştur (FAO, 1996).

Zirve’de, herkesin, yeterli, düzenli ve besleyici gıda edinme hakkı olduğu belirtilerek, yeterince beslenemeyenlerin sayısının, 2015 yılına kadar bugünkü düzeyinin en az yarısına indirilmesi temel hedef olarak belirlenmiştir.

Zirve’de, gıda güvenliğine yönelik olarak belirlenen, esasen bağlayıcı olmayan ve ülkelerce taahhüt edilen temel hedef yükümlülükler aşağıda belirtilmektedir (Varol, 2002):

- Fakirliğin giderilmesi ve sürekli barışın tesisi amacıyla, herkes için sürdürülebilir gıda güvenliğini sağlamaya yönelik en önemli ölçüt olan kadın ve erkeğin tam ve eşit katılımını sağlayacak koşulları oluşturacak politik, sosyal ve ekonomik çevrenin oluşturulması,
- Fakirliğin ve eşitsizliğin giderilmesi ve herkesin fiziksel ve ekonomik olarak her zaman yeterli ve beslenme açısından güvenli gıdaya ulaşması ve bu gıdanın etkin bir şekilde kullanılmasına yönelik politikaların uygulanması,
- Tarımın çok işlevli niteliğini dikkate alarak, katılımcı ve sürdürülebilir gıda, tarım, balıkçılık, ormancılık ve kırsal kalkınma politika ve uygulamalarına; zararlılarla, kıtlıkla ve çölleşme ile mücadeleye devam edilmesi,

- Gıda tarım ticareti ve ticari politikaların, gıda güvenliğinin güçlendirilmesinde gerekli olduğunu dikkate alarak, adil ve pazara dayalı bir ticaret sisteminin sağlanması,
- Doğal afetleri ve insandan kaynaklanan acil durumları önlemek için hazırlıklı olunması ve gelecekteki geçici ve acil gıda ihtiyacını karşılayacak şekilde rehabilitasyon, iyileşme, kalkınma ve kapasitenin teşvik edilmesi,
- Yüksek potansiyelli alanlarda kamu ve özel yatırımların en uygun şekilde tahsis edilerek, insan kaynakları, sürdürülebilir gıda ve tarım sistemleri ile kırsal kalkınmayı güçlendirecek şekilde teşvik edilmesi,
- Gıda güvenliğini güçlendirmek ve Dünya Gıda Zirvesi Eylem Planı taahhütlerinin uygulanmasını sağlamak için, her ülkenin ulusal mevzuatı dâhilinde eylemlerin benimsenmesidir.

1996 Dünya Gıda Zirvesi'nin gerçekleştirilmesinden 5 yıl sonra, "2015 yılına kadar dünyadaki aç ve yoksul insan sayısının yarıya indirilmesi" olarak belirlenen ana hedefe ulaşma yönünde kaydedilen gelişmelerin ihtiyaç duyulandan çok gerisinde kalmış olması, dünyada, yılda sadece 6 milyon insanın açlık çerçevesinden çıkarılabilmesi ve bu şekilde hareket edildiği takdirde hedeflenen rakama 60 yılda ulaşılabileceğinin görülmesi üzerine, Dünya Gıda Zirvesi: 5 Yıl Sonra Toplantısı'nın yapılması kararlaştırılmıştır.

10-13 Haziran 2002 tarihleri arasında, Roma'da yapılan Dünya Gıda Zirvesi: 5 Yıl Sonra Toplantısında, Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) Genel Direktörü Jacques Diouf, "1996'dan bu yana olayların sözleri yalanladığını, daha önce, sanayileşmiş ülkelere yoksul ülkelere giden yardım oranlarının, gayri safi milli hasılanın yüzde 0,7'sine yükseltileceğinin açıklanmış olduğunu, oysa bu ülkelerin silahlanmaya milyarlarca dolar harcarken, açlıkla mücadele için GSMH'lerinin sadece yüzde 0,27'sini harcadıklarını, dünyada açlık sorunu olan kişi sayısının 800 milyondan 400 milyona indirilmesi için 24 milyar ABD Dolarına ihtiyaç bulunduğunu" belirtmiştir (FAO, 2002).

Dünya Gıda Zirvesi: 5 Yıl Sonra Toplantısı Deklarasyonu'nda, hükümetler, uluslararası kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör kuruluşlarının iş birliği

içinde olması ve adil bir ortak plan çerçevesinde hareket edilmesinin önemi vurgulanmıştır (FAO, 2002). Söz konusu Zirve’de, ülkemiz; dünyada yeterli gıdanın bulunduğunu ancak kaynakların dağılımının eşit olmadığını ve eşit gıda arzını sağlamak üzere yatırım planları uygulanması gerektiğini belirterek, Türkiye'nin bölgesinde ve dünyada gıda güvenliğinin sağlanmasına da katkıda bulunduğunu ifade etmiştir.

Gıda güvenliği konusu, ülkelerin nüfus yapıları ve bu yapıda ortaya çıkan değişim ve gelişmelerle yakından ilişkilidir. Ülkelerin, tarımsal üretimle ilgili öncelikli hedefi, ülke nüfusunun yeterli ve dengeli beslenmesinin sağlanmasıdır. İşte bu nedenle, Türkiye’de tarımsal üretim politikalarının öncelikli hedefi, halkın bitkisel ve hayvansal besin maddeleri ihtiyacının yurtiçi olanaklarla karşılanması olmuştur (Demirbaş & Atış, 2005).

Cumhuriyet’in ilanından günümüze kadar geçen süreçte, ülkemizin nüfusu kırsal bir nüfus olmaktan kentsel bir nüfus olmaya doğru dönüşmüştür. 1920’li yıllarda her 10 kişiden 8’inin kırsal yerleşim yerlerinde yaşadığı bir nüfusun yerini bugün tam tersine yaşanan bir dönüşüm ile neredeyse her 10 kişiden 8’inin kentsel yerleşim yerlerinde yaşadığı bir nüfus almıştır. 1990’lı yıllarda yüzde 59’a yükselen kentsel yerleşim yerlerinde yaşayan nüfusun oranı, 2000’li yılların başında yüzde 65’e günümüzde ise yüzde 90 seviyelerine yükselmiştir (Tablo 1) (Anadolu Üniversitesi, 2015). Kırsal nüfus azalırken kentsel nüfusun artması, yeni beslenme kalıplarının ortaya çıkmasına yol açacağından gıda güvenliği yönüyle ele alınması gerekmektedir.

Tablo 1: Türkiye Kentsel ve Kırsal Nüfus Oranlarındaki Değişiklikler (1927-2014)

YIL	KIR	KENT	KIR (%)	KENT (%)
1927	10.342.391	3.305.879	75,8	24,2
1940	13.474.701	4.346.249	75,6	24,4
1950	15.702.851	5.244.337	75	25
1960	18.895.089	8.859.731	68,1	31,9
1970	21.914.075	13.691.101	61,5	38,5
1980	25.091.950	19.645.007	56,1	43,7
1990	23.146.684	33.326.351	41	59
2000	23.797.653	44.006.274	35,1	64,9
2010	17.500.632	56.222.356	23,7	76,2
2014	6.409.722	71.286.182	8,2	91,8

Kaynak: TÜİK, 2015

Kiři bařına dūřen gelirin yūkselmesi, nūfusun genç ve dinamik yapısı, saėlıklı ve bilinçli beslenme konusunda toplumun geliřimi, saėlıkta yařanan geliřmeler nedeniyle ortalama yařama sūresinin uzaması gibi etmenler tūketim alıřkanlıklarının deėiřmesine neden olmaktadır. Bu nedenle tūm gelir gruplarında, genç, orta ve yařlı nūfusun gıda tūketim taleplerini karřılayacak gıda ūretim ve iřleme sistemlerine olan ihtiyaç artmaktadır (Kalkınma Bakanlıėı, 2014).

Tūrkiye’de beslenme alıřkanlıkları bōlgelere, mevsimlere, sosyoekonomik dūzeye ve kentsel-kırsal yerleřime gōre farklılıklar gōstermektedir. Bunun yanında, ūlke genelinde beslenme alıřkanlıkları incelendiėinde, tahıl ve tahıl ūrūnleri tūketimi ilk sırada yer almaktadır (Demirbař & Atıř, 2005).

2. GIDA GÜVENLİĞİ VE BALIKÇILIK

Su ürünleri, özellikle ekonomik açıdan dezavantajlı toplum kesimlerinde temel bir gıda, gelir ve geçim kaynağı olmasının yanı sıra genel olarak, hayvansal protein gereksinimine sunduğu katkılar sebebiyle gıda güvenliği ve beslenmede önemli bir rol üstlenmektedir. Su ürünlerinin, bu çok yönlü kullanımı, gıda güvenliği ve beslenmeyle su ürünleri arasında hane düzeyinden küresel düzeye kadar, doğrudan ve dolaylı ilişkiler olmasına sebep olmaktadır.

Dünya genelinde, yaklaşık 163 milyon kişinin doğrudan balıkçılıkla ilgili faaliyetlerden (avcılık, yetiştiricilik, işleme, ticaret) geçimini sağladığı tahmin edilmektedir. Bu sayının %90'dan fazlasını geliştirmekte olan ülkelerdeki küçük ölçekli balıkçılar¹ oluşturmaktadır (FAO, 2014).

Bu bölümde, su ürünleri ile gıda güvenliği ve beslenme arasındaki ilişkinin boyutları incelenecektir.

2.1. Gıda Olarak Su Ürünleri

Su ürünleri, özellikle düşük gelirli insanların diyetlerinde yetersiz bulunan birçok mikro besin elementi yönünden zengin protein kaynakları olmaları sebebiyle, yaşamsal ihtiyaçların karşılanmasına önemli katkılar sağlayan besin maddeleri arasında yer almaktadır. 150 gramlık bir balık porsiyonu, bir yetişkinin günlük protein ihtiyacını %50-60 oranında karşılayabilmektedir. FAO tarafından yapılan son tahminlere göre, 2010

---

¹Küçük ölçekli balıkçılık, görece küçük bir sermaye ve ufak gemiler ile yerel tüketim ya da ihracat yoluyla gelir ve geçim oluşturma amacıyla kıyıya yakın alanlarda gerçekleştirilen kısa süreli av faaliyetleri şeklinde tanımlanmaktadır. Uygulamada ise, tanım, ülkelere göre, örneğin geliştirmekte olan fakir ülkelerdeki toplayıcılıktan ya da tek kişilik kanodan, gelişmiş ülkelerdeki 20 metrelik trollere, gırgırlara ya da gemilere kadar değişkenlik göstermektedir. Küçük ölçekli balıkçılık kimi zaman geleneksel balıkçılık olarak da adlandırılmaktadır (FAO, 1998).

Küçük ölçekli ve geleneksel balıkçılık, endüstriyel ve amatör balıkçılıktan net bir şekilde ayrılrsa da kendi içerisindeki ince ayrımlar kolayca tespit edilemez. FAO sözlüğü "geleneksel" ve "küçük ölçekli" terimlerini eşit tutma eğilimindedir. Teknolojik bakış açısından bu ikisi her ne kadar birbirine bağlı olsalar da diğer yandan avlanan balık boyları, ana yatırım ya da mürettebat sayısı şeklinde ifadesini bulan ve çoğunlukla teknoloji seviyesi (ya da zanaatkarlık) açısından bakıldığında değişik karakteristiklere sahiptirler (CIHEAM, 2014).

yılında, dünyada tüketilen hayvansal proteinin %17'sini, tüketilen toplam proteinin ise %6,5'ini su ürünleri kaynaklı proteinler oluşturmaktadır (FAO, 2014).

Kişi başına su ürünleri tüketimi, alışkanlıklara göre değişkenlik göstermesine karşın ekonomik olarak gelişmiş ülkelerde görece daha yüksektir.

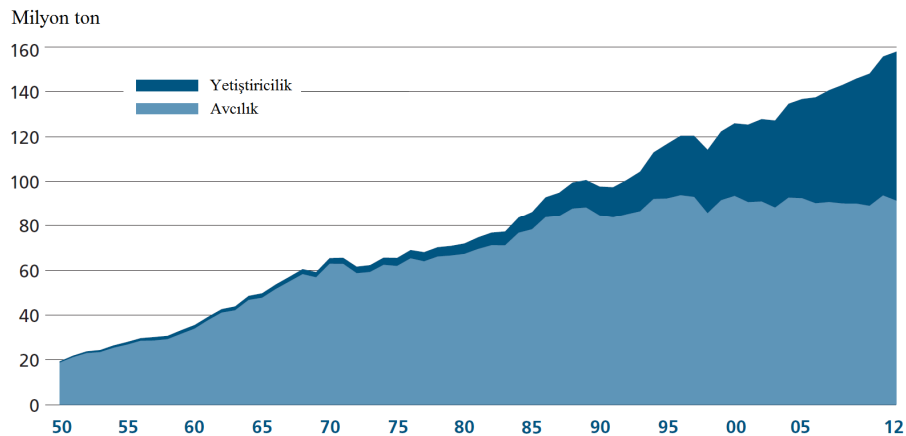
Bütün olumlu yönlerine rağmen, gıda güvenliği platformlarında, balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliğine verilen önem yeterli olmamakta ve balık, temel besin elementlerini sağlayıcı bir gıda maddesi olarak oynayacağı rolden çok, kaynak yönetimi alanında ele alınmaktadır.

2.1.1. Su Ürünleri Üretimine Yönelik Eğilimler

Su ürünleri üretimi, gelişmekte olan birçok ülkede gıda ve gelir sağlama hususunda önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle su ürünleri yetiştiriciliği, balık mevcudiyetini artırmakla birlikte dünya genelinde su ürünlerine yönelik farkındalık ve tüketimin artışında önemli bir rol oynamaktadır.

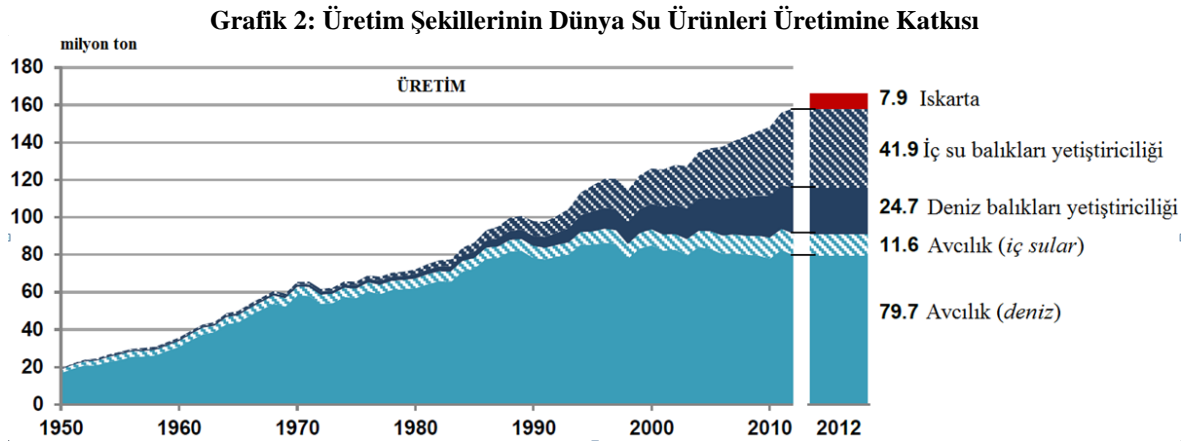
Küresel anlamda su ürünleri üretimi son 50 yılda ciddi oranlarda artış göstermiştir (Grafik 1). Gıda amaçlı su ürünleri arzı yıllık olarak ortalama %3,2 oranında artış göstererek, dünya nüfus artış oranı olan %1,6'nın önüne geçmiştir (FAO, 2014).

Grafik 1: Dünya Genelinde Avcılık ve Yetiştiricilikle Gerçekleştirilen Üretim

Kaynak: FAO, 2014

Dünya genelinde gerçekleştirilen üretimin büyük bir kısmı avcılıktan sağlanırken, su ürünleri yetiştiriciliğinin toplam su ürünleri üretimi içindeki payında sürekli bir artış görülmektedir. Yetiştiricilikle gerçekleştirilen üretimin oransal olarak avantajlı durumu, avcılık yoluyla deniz ve iç sulardan elde edilebilecek su ürünleri miktarında üst sınırlara erişilmiş olunmasından kaynaklanmaktadır. Dünya su ürünleri toplam üretimi 2013 yılında 162,8 milyon tondur. Bu üretimin 92,5 milyon tonu avcılık (%57), 70,2 milyon tonu ise yetiştiricilik (%43) yoluyla sağlanmıştır (Grafik 2) (FAO, 2014).

Kaynak: FAO, 2014

Dünya genelinde su ürünleri üretimi Tablo 2’de gösterilmektedir. FAO’nun, 2013 tarihli su ürünleri üretimi verilerine atfen Türkiye’de su ürünleri üretimi incelendiğinde, 2013 yılında toplam 607 bin ton üretim gerçekleştirildiği ve bu üretimin 374 bin tonunun avcılık, 235 tonunun da yetiştiricilik yoluyla elde edildiği görülmektedir.

Tablo 2: Dünya Genelinde Su Ürünleri Üretimi

	AVCILIK (TON)			YETİŞTİRİCİLİK (TON)			DÜNYA TOPLAM (TON)
	Deniz	İçsu	Toplam	Deniz	İçsu	Toplam	
2010	77.828.396	11.271.565	89.099.961	22.310.734	36.790.052	59.100.786	148.200.747
2011	82.623.550	11.124.401	93.747.951	23.366.371	38.698.805	62.065.176	155.813.127
2012	79.719.854	11.630.320	91.350.174	24.707.343	41.948.313	66.655.656	158.005.830
2013	80.899.153	11.687.507	92.586.660	25.536.710	44.686.846	70.223.556	162.810.216

Kaynak: BSGM, 2015

2013 yılında, dünya genelinde su ürünleri üretimi anlamında deniz avcılığında 38., iç su avcılığında 35., yetiştiricilikte 21. ve toplam üretimde 34. sırada yer alan Türkiye, AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında deniz avcılığında 5., iç su avcılığında 1., yetiştiricilikte 1. ve

toplam üretim yönünden 5. Sırada yer almaktadır. Türkiye'nin 1990-2014 yılları arasındaki su ürünleri üretimi Tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo 3: Türkiye Su Ürünleri Üretimi

Yıllar	AVCILIK (TON)			YETİŞTİRİCİLİK (TON)			TOPLAM (ton)
	Deniz	İç su	Toplam	Deniz	İç su	Toplam	
1990	342.017	37.315	379.332	1.545	4.237	5.782	385.114
1995	582.610	44.983	627.593	8.494	13.113	21.607	649.200
2000	460.521	42.824	503.345	35.646	43.385	79.031	582.376
2005	380.381	46.115	426.496	69.673	48.604	118.277	544.773
2010	445.680	40.259	485.939	88.573	78.568	167.141	653.080
2011	477.658	37.097	514.755	88.344	100.446	188.790	703.545
2012	396.322	36.120	432.442	100.853	111.557	212.410	644.852
2013	339.047	35.074	374.121	110.375	123.019	233.394	607.515
2014	266.078	36.134	302.212	126.894	108.239	235.133	537.345

Kaynak: BSGM, 2015

Su ürünleri, doğrudan insani tüketimde kullanılmasının yanı sıra, yetiştiricilik ve hayvancılık alanlarında yem üretimi amacıyla da kullanılarak insan beslenmesine dolaylı yoldan da katkı sağlamaktadır.

2.1.2. Su Ürünleri Tüketimine Yönelik Eğilimler

Kişi başına düşen su ürünleri tüketimine yönelik veriler yerel pazar kanallarının yanı sıra, kültürler, inançlar, beslenme alışkanlıkları ve alım gücü arasındaki farklar sebebiyle oluşan bölgesel farklılıkları maskelendirmektedir. FAO'ya göre, 2010 yılında, Asya'da kişi başına 21,6 kg/kişi tüketim gerçekleşirken, bu oranın, Afrika'da 9,7 kg/kişiye kadar düşmektedir (Tablo 4). Kişi başına tüketim oranları alt bölgesel düzeyde de ciddi farklılıklar göstermektedir.

Tablo 4: Dünya Genelinde Kişi Başına Düşen Yıllık Su Ürünleri Tüketimi (2010)

	ÜRETİM (MİLYON TON)	KİŞİ BAŞINA TÜKETİM (KG)
Dünya	130,1	18,9
Afrika	9,9	9,7
Kuzey Amerika	7,5	21,8
Güney Amerika ve Karayipler	5,7	9,7
Asya	89,8	21,6
Avrupa	16,2	22
Okyanusya	0,9	25,4
LIFDC'ler	30,9	10,9

Kaynak: FAO, 2014

Ülkemizde de kişi başına düşen su ürünleri tüketim oranı bölgesel olarak değişiklik göstermektedir. 2009 yılında gerçekleştirilen bir çalışmada, Doğu Karadeniz Bölgesinde 20-25 kg civarında olan kişi başına tüketim miktarının, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde 1 kg'ın altına düştüğü ifade edilmektedir (Ergün, 2009). Ülkemizdeki su ürünleri tüketim miktarı 2014 yılı verilerine göre 5,4 kg/yıl olarak görünmektedir (BSGM, 2015). Türkiye'de gerçekleştirilen su ürünleri ihracatı, ithalatı ve tüketim miktarları Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5: Türkiye Su Ürünleri İhracatı, İthalatı ve Tüketimi

YILLAR	ÜRETİM (TON)	İHRACAT (TON)	İTHALAT (TON)	TÜKETİM (TON)		KİŞİ BAŞINA TÜKETİM (KG)
				İç tüketim	İşlenen	
2000	582.376	14.533	44.230	538.764	71.000	8
2001	594.977	18.978	12.971	517.832	62.755	7,5
2002	627.847	26.860	22.532	466.289	156.000	6,7
2003	587.715	29.937	45.606	470.131	120.000	6,7
2004	644.492	32.804	57.694	555.859	105.000	7,8
2005	544.773	37.655	47.676	520.985	30.000	7,2
2006	661.991	41.973	53.563	597.738	60.000	8,1
2007	772.323	47.214	58.022	604.695	170.000	8,6
2008	646.310	54.526	63.222	555.275	95.742	7,8
2009	622.962	54.354	72.686	545.368	90.211	7,6
2010	653.080	55.109	80.726	505.059	168.073	6,9
2011	703.545	66.738	65.698	468.040	228.709	6,3
2012	644.852	74.007	65.384	532.347	94.201	7,1
2013	607.515	101.063	67.530	479.708	87.896	6,3
2014	537.345	115.682	77.545	420.361	73.667	5,4

Kaynak: BSGM, 2015

Kişi başına düşen yıllık su ürünleri tüketimi, gelişmekte olan bölgelerde (1961 yılında 5,2 kg/kişi iken 2011 yılında 17,9 kg/kişi) ve az gelişmiş bölgelerde (1961 yılında 4,4 kg/kişi iken 2011 yılında 8,6 kg/kişi) düzenli şekilde artış gösterse de, gelişmiş bölgelerdeki tüketimin (1961 yılında 17,1 kg/kişi iken 2011 yılında 23 kg/kişi) ciddi düzeyde aşağısında kalmaktadır (Tablo 6).

Tablo 6: Gelişmişlik Düzeyine Göre Farklı Bölgelerde Kişi Başına Tüketim Oranındaki Değişim

KİŞİ BAŞINA TÜKETİM (KG/KİŞİ)	1961	2011
Gelişmiş Bölgeler	17,1	23
Gelişmekteki Bölgeler	5,2	17,9
Az Gelişmiş Bölgeler	4,4	8,6

Kaynak: FAO, 2014

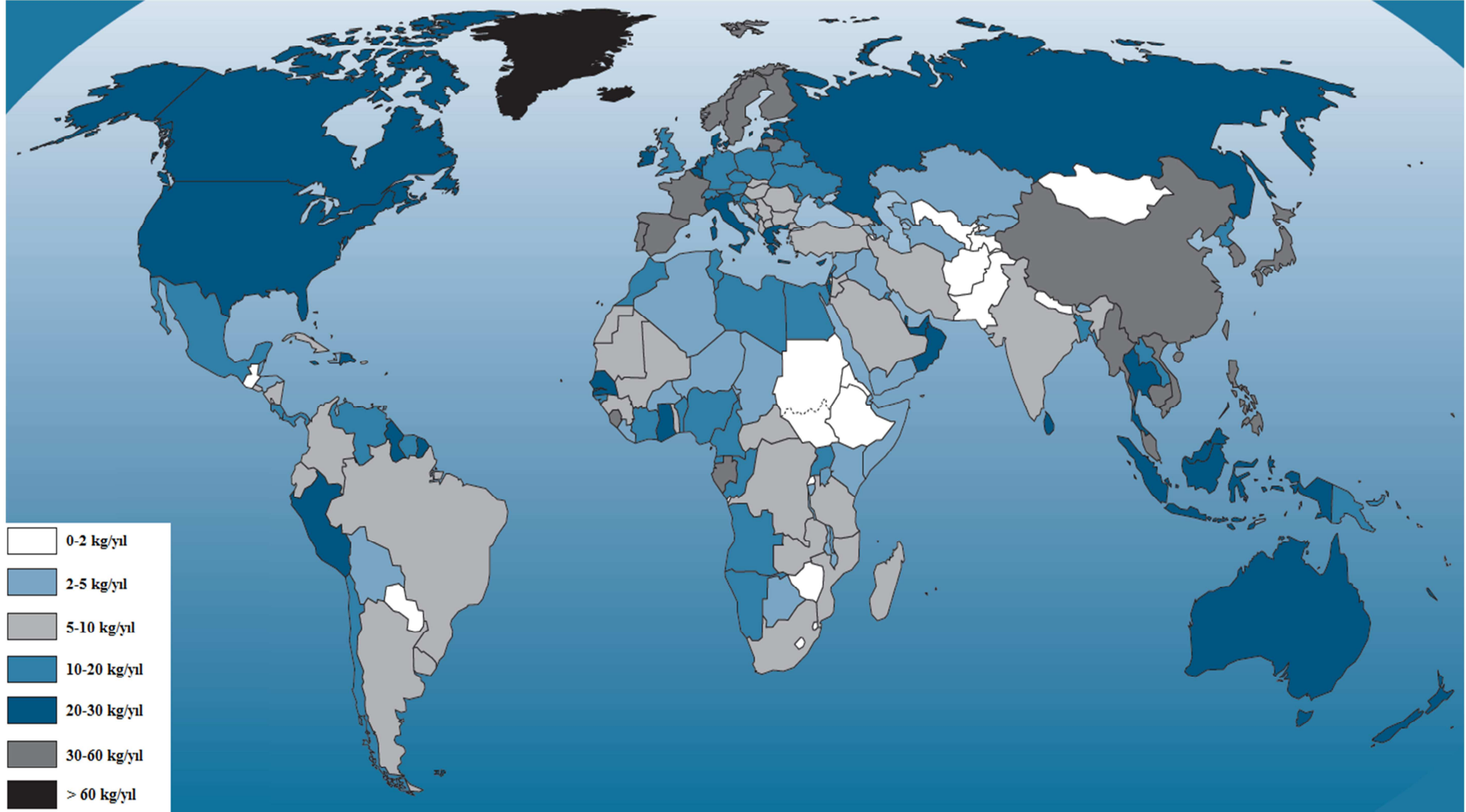
Düşük seviyelerdeki tüketimine karşın, su ürünleri birçok az gelişmiş ülkede önemli bir protein kaynağıdır. FAO tarafından yapılan bir incelemede, 2010 yılında, su ürünlerinin, mevcut olan toplam hayvansal proteinin 1/3'ünü teşkil ettiği 30 ülke bulunduğu ve bunların 22 tanesini Gıda Açığı Bulunan Düşük Gelirli Ülkelerin (LIFDC) oluşturduğu belirtilmektedir. Ülkeler bazında kişi başına düşen su ürünleri tüketim oranı Şekil 1'de gösterilmektedir.

Su ürünlerine yönelik talep, hem gelişmiş ülkelerde, hem de gelişmekte olan ülkelerde, yılda %2,5'in üzerinde artış göstermektedir. Hindistan ve Çin gibi yüksek nüfusa sahip ülkelerde, kişi başına düşen gelirden artış olması halinde, bu talebin daha da yüksek oranlarda olması beklenmektedir (CFS HLPE, 2014).

Artan dünya nüfusu, kalkınma düzeyi, kentleşme oranı, yaşam standartları ve gelir düzeyi, başta balık ve diğer su ürünleri olmak üzere hayvansal gıdaya olan talebi artırmaktadır. Su ürünlerine yönelik talep, toplumun özellikle daha varlıklı kesiminde yüksek olmakla birlikte, yaşam standartları ve kalkınmanın ekonomik düzeyine bağlı olarak artış göstermektedir. Sosyal anlamda da, kentleşmeye bağlı olarak değişen gıda tercihleri sonucunda, kişi başına düşen et ve özellikle su ürünleri tüketimi artmaktadır. Yurtiçi arzın artışıyla birlikte, kentleşme ve varlık düzeyinin artış göstermesi, kişi başına düşen su ürünleri tüketiminin artışını etkileyen en önemli etkenlerdir (Delgado, 2003). Söz konusu durum, Asya'da gelişmekte olan ekonomilerde balığa yönelik talep artışını açıklar niteliktedir.

Bu doğrultuda, önümüzdeki dönemlerde, en çok büyümesi öngörülen pazarların, varlık ve kentleşme düzeylerinde artış eğilimi gösteren, gelişmekte olan ekonomilerde olacağı ifade edilebilir. Örneğin, Dünya Bankası tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada, Çin'de, 2000 yılında 24,4 kg/kişi olan su ürünleri talebinin, 2030 yılında 41 kg/kişi olması öngörülmektedir (The World Bank, 2013).

Şekil 1: Ülkeler Bazında Kişi Başına Düşen Su Ürünleri Tüketim Oranları

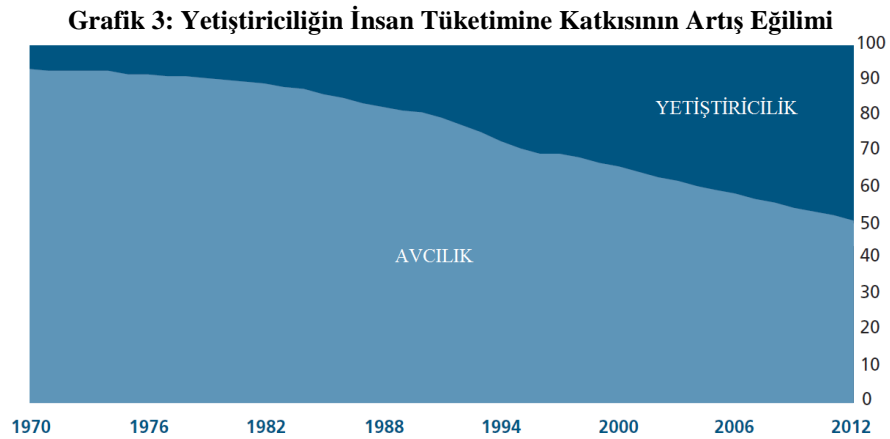

Kaynak: FAO, 2014

2.1.3. Su Ürünleri Arz ve Talebine Yönelik Tahminler

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD), FAO ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar tarafından yapılan tahmin çalışmaları, önümüzdeki 10 yıl içerisinde, su ürünleri fiyatlarının, artan talep ve artan üretim maliyetleri sebebiyle, önemli oranlarda artacağını öngörmektedirler. Öte yandan, hayvancılık ürünlerinin fiyat bakımından, yüksek yem fiyatları, düşük üretim eğilimleri ve artan gıda talebi sebebiyle, nispeten daha yüksek olmaya devam edeceği tahmin edilmektedir. Kişi başına düşen tüketimin artışına bağlı olarak, balık unu ve yağının da fiyat olarak artış eğiliminde olacağı beklenmektedir (CFS HLPE, 2014).

Dünya Bankası'nın (2013) gerçekleştirdiği bir çalışmaya göre, su ürünleri fiyatlarında artış olmasına rağmen, kişi başına düşen tüketimin, 2022 yılında, 1,4 kg/kişi oranında artarak, 20,6 kg/kişiye ulaşacağı öngörülmekle birlikte, söz konusu artışın Afrika haricinde tüm kıtalarda etkili olması beklenmektedir. Tüketim oranında en büyük artışın Asya ve Okyanusya'da olacağı tahmin edilmektedir. Avcılık seviyesinin 2010 yılı seviyesinde kalabileceği ifade edilen çalışmada, yetiştiricilik üretiminin 2015 yılından itibaren avcılığı geçerek, 2022 yılında insan tüketiminin %53'ünü, 2030 yılında ise %62'sini teşkil edeceği öngörülmektedir. Su ürünleri yetiştiriciliğinin tüketim talebini karşılama yönündeki payının artış eğilimi Grafik 3'te görülmektedir.

Kaynak: FAO, 2014

Artışı olası görülen ürün fiyatları, balıkçılık ve yetiştiricilik sektörüne katılımı teşvik edici yönde olacaktır. Böyle bir durumda, uygun yönetim sağlanmazsa, iç su ve deniz stoklarında bir çöküş yaşanma olasılığı mevcuttur (FAO, 2014).

Dünya Bankası, gelişmekte olan ülkelerin, para girdisi sağlayabilmek amacıyla, geçmişteki eğilimlerini sürdürerek, çok temel bir kaynak olan gıdayı ihraç etmeye devam edeceklerini ifade etmekte olup, herhangi bir geçim kaynağı alternatifinin geliştirilmemesi halinde, balıkçılık kaynaklarına yönelik büyük bir baskı oluşacağı ve özellikle yerel gıda güvenliğinin olumsuz etkileneceğini öngörmektedir (The World Bank, 2013).

Balığın fiyatının uygun seviyelerde olmasının en büyük etkeni, arzı ve rekabeti artırmasıyla, yetiştiriciliktir. Bunun temel nedeni, yetiştiricilik ürünlerinin avcılığı yapılan türlere göre uygun fiyatlarla satışa sunulmasıdır.

Son 10 yıl içerisinde, yılda ortalama % 5,8 büyüyen yetiştiricilik sektörü, dünya su ürünleri pazarlarında giderek artan bir arz gerçekleştirerek balık bulunabilirliğine katkıda bulunmaya devam etmektedir (FAO, 2014).

2.2. Geçimlik Gelir Açısından Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliği

Balıkçılığın, gıda güvenliği ve beslenmeye en temel katkılarından biri, özellikle balıkçılığa dayalı ekonomilerde, önemli bir gelir ve geçim kaynağı olmasıdır. Avcılık veya yetiştiricilikle uğraşanların gerçekleştirdikleri üretimin tamamını tüketim amaçlı kullanmaları nadir görülen bir durumdur. Bunun yerine, genel eğilim balığın ticari bir ürün olarak değerlendirilmesinden yana olup, çoğu sektör çalışanın paylarının satışıyla elde edilecek gelir için çalıştıkları görülmektedir.

2.2.1. İstihdam ve Balıkçılığa Dayalı Geçim

Balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği sektörlerinde çalışan kişi sayısını net olarak belirlemek zor bir işlemdir. Bunun başlıca sebepleri, temel eylem olan birincil üretimin yanı sıra işleme, yetiştiricilik, taşımacılık, dağıtım ve ticaret gibi alanların da hesaplama katılmaları ve söz konusu alanlarda tam zamanlı çalışanlar olabildiği gibi, dönemsel veya yarı zamanlı çalışanların da bulunmasıdır. Sektörde kayıt dışı istihdamın yüksek düzeyde olması ve su ürünleri yetiştiriciliği sektörünün hızlı büyümesi da net bir tahmin yapılmasını zorlaştıran etkenlerdendir.

Çalışanlar ve aileleri dâhil olmak üzere, 660 ila 820 milyon arasında insanın geçimlerinin tamamını veya bir bölümünü su ürünleri sektöründen sağladığı tahmin edilmektedir. Buna depolama, işleme ve nakliye gibi yan sektörlerde dâhildir (FAO, 2014).

Küçük ölçekli balıkçılık, özellikle gelişmekte olan ülkelerde ve kırsal bölgelerde önemli bir istihdam, geçim ve gıda güvenliği kaynağı olsa da, genellikle gerekli önemin verilmediği görülmektedir. Dünya genelinde, 34 milyon civarında olduğu tahmin edilen tam zamanlı veya yarı zamanlı balıkçıların %90'ını küçük ölçekli balıkçılar oluşturmaktadır (FAO, 2014).

Su ürünleri yetiştiriciliği sektöründe de, benzer şekilde, üretimin %70 ila 80'i, genel olarak küçük ölçekli aile çiftliklerinden elde edilmektedir. Aile temelli yetiştiricilik faaliyetlerinde, genellikle tahıl çiftçiliği veya hayvan besiciliği gibi faaliyetlerle bir arada yürütüldüğü ve üretimin bir kısmının hane halkının tüketimi için kullanıldığı görülmektedir (CFS HLPE, 2014).

2.2.2. Hane Düzeyi ve Hane İçi Tüketim

Gelişmekte olan ülkelerde, avcılık, yetiştiricilik, işleme ve ticaret gibi alanlarda faaliyet gösteren birçok insan, genellikle düşük gelir elde etmekte olup sosyal güvenlik programlarından (işsizlik maaşları, sağlık güvencesi, vs.) faydalanamamaktadır. Balıkçılık, en yoksul, toprak sahibi olmayan, gıda güvenliği bulunmayan birey ve hanelere, hayati ve genel anlamda benzeri bulunmayan bir gelir ve geçim kaynağı olma fırsatını vermektedir. Balıkçılık, birincil geçim kaynağı olmadığı durumlarda da, ek bir faaliyet olarak gıda güvenliğine katkı sağlayabilmektedir.

Balıkçılıktan elde edilen gelirin, yüksek kalite gıdaya (su ürünleri harici) erişimde ne derece yeterli olduğu hala belirlenememiştir. Bu nedenle, hane düzeyinde, “balıkçılıktan elde edilen gelirle gıda alımı gerçekleştirilerek, gıda güvenliği ve beslenmeye katkı sağlanmaktadır” ifadesi, etkililik düzeyi net olarak bilinmediği için teorik düzeyde kalmakta, konu ile ilgili daha çok çalışma yapılması gerekmektedir (CFS HLPE, 2014).

Pazarların yetersizliği veya balık stoklarındaki azalmalar, balıkçılıktan elde edilen gelirlerin, en temel gıdaları dahi satın almaya yetmeyecek düzeylere düşmesine sebep olabilmektedir.

Hane İçi Tüketime Yönelik Doğrudan Faaliyetler

Gelişmekte olan birçok ülkede, küçük ölçekli balıkçılıktan elde edilen su ürünleri, hem yüksek kalitede protein, hem de temel besin elementlerini bulundurmaları sebebiyle, önemli bir hayvansal gıda olarak kullanılmaktadır. Küçük ölçekli balıkçılığın (ve özellikle iç su balıkçılığının), kırsal hanelerdeki tüketime yönelik katkısı, bu çeşit av verilerinin ulusal avcılık istatistiklerine nadiren dâhil edilmeleri sebebiyle, genellikle gözden kaçmaktadır. Kırsal topluluklar arasında, doğrudan hane halkınca gerçekleştirilen ve ticari olmayan tüketim, oransal anlamda değişiklik göstermektedir. Genel olarak, su ürünlerinin yıl boyunca bulunabildiği bölgelerde yaşayan insanlar, hane halkınca avlanan türlerle beslenmekte olup nadiren satın alma yoluna gitmektedirler. Hane halkınca tüketilen türler, genellikle düşük pazar değerine sahip su ürünleridir. Avcılık gerçekleştirilebilecek su kaynaklarına yakın bölgelerde yaşayan ve temel faaliyeti çiftçilik olan haneler de, av sezonunda, kendi tüketimlerine yönelik olarak avcılık yapmaktadırlar.

Küresel anlamda su ürünleri yetiştiriciliği üretiminin %80'inden fazlası küçük ve orta ölçekli balık çiftlikleri tarafından yapılmakta ve bunun neredeyse %90'ı Asya'da gerçekleşmektedir. Çiftlik balığı, doğrudan, hane içi tüketimde kullanılarak hane üyelerinin daha iyi beslenmesine, dolaylı olarak ise, çiftlik balığının nakit amaçlı satılarak hane satın alma gücünü artırmasına yönelik katkıda bulunabilmektedir. Örneğin, Hindistan'da yapılan bir araştırma, balık çiftliği bulunan hanelerin enerji alımlarının, gelir elde eden ancak çiftliği bulunmayan hanelere göre %10,9 daha fazla olduğunu ve balık çiftliği bulunan hanelerde yetersiz beslenme oranının diğer hanelere göre %10 daha az olduğunu belirtmektedir. Balık, özellikle sebzelerin yetişmediği ya da satın alınamayacak kadar pahalı olduğu dönemlerde, düşük gelirli haneler için önemli bir gıda maddesi olarak tüketilmektedir (CFS HLPE, 2014).

Fakat balık çiftliği bulunan hanelerde, balık tüketiminin artış göstermediği durumlarda görülebilmektedir. Konuyla ilgili olarak, Bangladeş'te yapılan bir çalışmada,

üretim yapan ve yapmayan hanelerin balık tüketimi arasında önemli bir farklılık bulunmadığı ifade edilmektedir. Başka bir çalışmada ise, su ürünleri yetiştiriciliğinin hane düzeyinde tüketilen balık oranına %1-11 oranında katkıda bulunduğunu ve balık çiftlikleri bulunan veya bulunmayan haneler için yerel pazarlardan satın alınan avcılık ürünlerinin yerel olarak tüketilen en önemli su ürünleri kaynağı olduğu belirtilmektedir (mevsime göre %57-69) (CFS HLPE, 2014).

Bunun nedenlerinden birisi su ürünleri yetiştiriciliği ile üretilen balığın genellikle tüketilen balıktan tür ve amaç olarak farklı olmasıdır. Yetiştiricilik üretiminin büyük bir kısmı (küçük ölçekte dâhil olmak üzere) yüksek değerli pazarlar için orta ya da büyük boy balık üretimine yönelik olduğu için üreticiler, bu ürünleri “gıda kaynağı” yerine “nakit kaynağı” olarak görmektedirler.

2.2.3. Ülke Düzeyi ve Su Ürünleri Ticareti

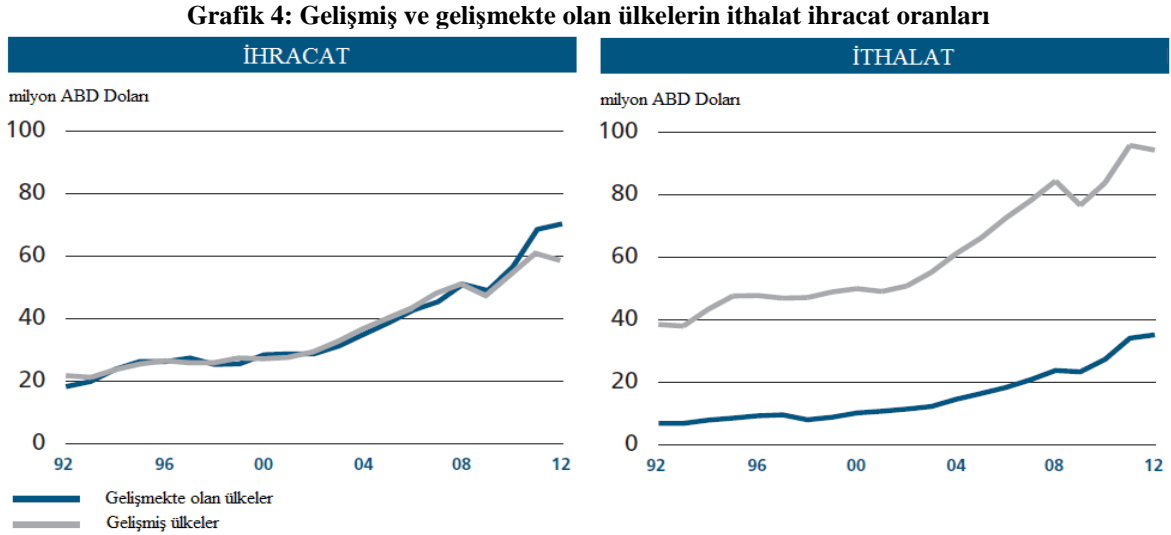
Su ürünleri ticareti, ulusal düzeyde de, ihracat, vergilendirme, yabancı filoların av sahasına erişim amacıyla yaptıkları ödemeler veya yetiştiricilik sektörüne yapılan yabancı yatırımlarla gıda güvenliğine katkı sağlayabilmektedir. Küresel anlamda su ürünleri ticareti, diğer tüm hayvansal protein çeşitlerinin uluslararası ticaretinin toplam değerinden yüksek bir seviyede yer almaktadır. Su ürünleri ithalatı ve ihracatını en çok gerçekleştiren ülkeler Tablo 7’de görülmektedir.

Tablo 7: 2002 ve 2012 Yılları Su Ürünleri İthalat ve İhracatında İlk 5 Ülke

İTHALATÇI ÜLKE	2002 (MİLYON ABD DOLARI)	2012 (MİLYON ABD DOLARI)
Japonya	13.646	17.991
Amerika Birleşik Devletleri	10.634	17.561
Çin	2.198	7.441
İspanya	3.853	6.428
Fransa	3.207	6.064
Dünya (Toplam İthalat)	62.153	129.388
İHRACATÇI ÜLKE		
Çin	4.485	18.228
Norveç	3.569	8.912
Vietnam	3.698	8.079
Amerika Birleşik Devletleri	2.037	6.278
Şili	3.260	5.753
Dünya (Toplam İhracat)	58.301	129.107

Kaynak: FAO, 2014

Gelişmekte olan ülkelerde, balık ve diğer su ürünlerinin net ihracatı yüksek seviyelerdedir. 1980 yılında 3,7 milyar ABD Doları olan net ihracat, 2012 yılında 35,1 milyar ABD Dolarına ulaştığı, düşük gelir düzeyinde gıda açığı bulunan ülkelerde ise 1990 yılında 2 milyar ABD Doları olan net ihracatın 2010 yılında 4,7 milyar ABD Dolarına ulaştığı görülmektedir (Grafik 4).

Kaynak: FAO, 2014

Gelişmekte olan ülkelere gerçekleştirilen ihracat, toplam küresel su ürünleri ticaretinin, değer olarak %50'sini, canlı ağırlık olarak %60'ını oluşturmaktadır (FAO, 2014).

Bu veriler, su ürünlerinden, ulusal ve küresel seviyede, önemli oranlarda gelir elde edilebileceğini göstermektedir. Hane düzeyinde olduğu gibi, ülkeler düzeyinde de, söz konusu gelirin, diğer gıda ürünlerinin ithal edilmesini sağlayarak, gıda güvenliğine ne oranda katkı yaptığı bilinmemektedir.

Su ürünleri ihracatı, zengin deniz kaynakları bulunan gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerine ve büyümelerine katkı sağlamaktadır. Ancak, konuyla ilgili olarak, uluslararası su ürünleri ticaretinin, balığın, yerel ekonomi ve yerel halktan uzaklaştırılmasına ve yoksul kesimin gıda güvenliğinin olumsuz etkilenmesine yol açtığına yönelik karşıt görüşler de bulunmaktadır. Bu görüşler, küresel balıkçılık ticaret politikalarının yerel istihdam ve ulusal balıkçılık endüstrisinin gelişimi üzerinde olumsuz etkileri olduğunu ifade etmektedirler.

Bu yaklaşımlara ilaveten, yüksek gelirli ülkeler (ithalatçılar) ile gelişmekte olan ülkeler (ihracatçılar) arasında imzalanan balıkçılık anlaşmalarının, çoğunlukla, gelişmekte olan ülkelerin daha az fayda sağlamalarına sebep olduğu yönünde görüşmeler de mevcuttur.

2013 senesinde, Norveç Kalkınma İşbirliği Kurumu ve FAO, uluslararası su ürünleri ticareti ile gıda güvenliği arasındaki ilişkinin olarak küçük ölçekli balıkçılık sektörüne etkilerinin değerlendirildiği bir çalışma yürüterek, küçük ölçekli üreticilerinin, ürünlerinden düşük kar elde ederken, işleme ve pazarlama alanının daha güçlü olması sebebiyle işlenmiş ürün satan işletmelerin daha fazla kar ettiklerini tespit etmişlerdir (International Institute for Fisheries Economics & Trade, 2013).

Uluslararası su ürünleri ticareti, genel açıdan değerlendirildiğinde, gıda güvenliğinin yararları ile çelişebilmektedir. Uluslararası talep, balıkçılığın sürdürülebilir bir şekilde yönetilemediği ülkelerde, kaynakların aşırı kullanımı yönünde baskı oluşturmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde, bölgesel ve yerel anlamda su ürünleri ticaretini geliştirmeye yönelik politikaların kalkınma, pazar altyapısı ve araştırma gibi konulara ağırlık verilerek belirlenmesinin, kentsel ve kırsal yoksul kesimin ve küçük ölçekli üreticilerin gıda güvenliği ve beslenmesine yönelik katkısını artıracığı düşünülmektedir.

2.2.4. Su Ürünlerinin Beslenme ve İnsan Sağlığına Katkıları

Sağlıklı bir diyetle tüm temel aminoasitleri içeren proteinler, doymamış yağ asitleri, vitamin ve mineraller bulunmalıdır. Su ürünleri, hasattan itibaren soğuk zincir içerisinde tutulur, uygun şekilde işlenir ve taze olarak tüketilirse, söz konusu besin öğelerini zengin miktarlarda bulundurması sebebiyle, insanlarda dengesiz beslenmeyle ortaya çıkan kötü beslenme ve hastalık riskini azaltıcı etki gösterebilmektedir (CFS HLPE, 2014).

Protein

Günümüzde su ürünleri 3 milyar insanın kişi başı ortalama hayvansal protein alımının neredeyse % 20'sini sağlamaktadır (FAO, 2014). Bu oran bazı ülkelerde % 50'ye

ulaşmaktadır. Yüzyıllardır balığın ekonomide temel ürün olduğu Batı Afrika kıyı ülkelerinde su ürünlerinden alınan hayvansal protein oranı oldukça yüksektir. Aynı durum, balığın önemli bir protein kaynağı olduğu Asya ülkeleri ve küçük ada devletleri için de geçerlidir. FAO verilerine göre, Maldivler için bu oran % 71, Bangladeş için % 57 ve Endonezya için % 54'tür (FAO, 2014).

Balıktan alınan proteinin sindirim oranı diğer bitkisel kaynaklı proteinlere göre % 5-15 fazla olması nedeniyle balık toplam protein alımına önemli derecede katkıda bulunmaktadır. Balıkların da dâhil olduğu hayvansal kaynaklı gıdalar özellikle lizin ve metionin olmak üzere birçok temel aminoasit içermektedir. Su ürünleri beslenmeye dâhil edilmesi, beslenmenin diğer öğelerinde söz konusu aminoasitlerin eksikliğini telafi etmesi sebebiyle toplam protein alımına katkı sağlamaktadır. Bu nedenle su ürünleri, bitkisel kaynaklı beslenmenin yaygın olduğu ülkelerde önemli bir rol oynayabilir (CFS HLPE, 2014).

Protein kalitesi, uygun hijyen ve depolama şartları sağlanmadığında bakteriler ve virüsler tarafından kolaylıkla bozulabilmektedir. Bu nedenle su ürünlerindeki proteininin yüksek besleyici değerini korumak için uygun soğuk zincir, işleme ve koruma yöntemlerinin mevcudiyeti büyük önem taşımaktadır.

Yağlar

Balığın yağ kompozisyonu, yetişkin sağlığı ve çocuk gelişimi açısından önemli olan araşidonik asit, eikosapentaenik asit (EPA) ve dokosaheksaenik asit (DHA) şeklinde uzun zincirli çoklu doymamış yağ asitlerini (LC-PUFA) bulundurması sebebiyle tektir. Daha ucuz olan ve gelişmekte olan ülkelerde sıklıkla ticareti yapılan balık türleri arasında yer alan hamsi ve sardalya gibi küçük pelajik balıklar en zengin LC-PUFA kaynaklarındandır. Buna karşın, LC-PUFA miktarı sazan ve tilapya gibi daha büyük tatlı su balıklarında daha düşüktür. Balığı barındıran beslenme diyetleri anne sütünde LC-PUFA seviyesini artırarak olumlu yönde etkilemektedir. Yağ asitleri anneden doğmamış bebeğe geçerek, ceninin DHA durumunu baş çevresi, doğum ağırlığı ve doğum boyu gibi konularda olumlu yönde etkilemektedir. 5-12 yaşları arasındaki çocuklarda okuma ve

telaffuz gelişimi gibi ölçütlerle gerçekleştirilen çalışmalar, LC-PUFA'nın öğrenme yeteneğini de olumlu yönde etkilediğini ifade etmektedirler (CFS HLPE, 2014).

Mikro Besin Elementleri

Su ürünleri, A, D ve B vitamini, kalsiyum, fosfor, iyot, çinko, demir ve selenyum gibi temel mineraller yönünden zengin gıdalardır. Yapılan bilimsel araştırmalarda, kılçık, kafa ve iç organları ile tüketilebilen balık türlerinin, bu kısımların mikro besin elementleri açısından çok zengin olması nedeniyle beslenmede önemli rol oynadığı belirtilmektedir. Örneğin, bütün halde yenilen balıkta çinko yüksek oranda mevcuttur. Fosfor ve B vitamini gibi mikro besinlerin eksikliği durumunda, balık, az miktarda tüketildiğinde bile önemli katkı sağlamaktadır (Meena, 2015).

Balık türleri, besin değeri yönünden değişiklik göstermektedir. Üretim şekli, yem türü ve miktarı gibi etkenler, kültür balıkları arasında da besin değerinde farklılıklar oluşmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle, balıkların besin değerleri belirlenirken tür ve yaşam alanı gibi unsurların dikkate alınması gerekmektedir.

Beslenme Yönünden Avlanan Balık ve Çiftlik Balığı Arasındaki Farklar

Dünya çapında balık tüketiminin artması beklendiği için, LIFDC'ler dâhil birçok ülke su ürünleri yetiştiriciliğine geçme veya sektörün sürdürülebilir üretimini artırma imkânı aramaktadır. Bu yüzden, haklı bir soru: "Beslenmeye olan katkı bakımından söz konusu olduğunda yabani balıktan çiftlik balığına geçiş ne anlama gelecektir?" şeklinde olmaktadır.

Aynı türler söz konusu olduğunda mevcut bilgiler çiftlik balığı ve yabani balığın protein kalitesi ve aminoasit yapılarının birbirine benzediğini göstermektedir. Ağırlık itibarıyla protein miktarı, çiftlik balığı daha yağlı olduğu için avlanılan türlerden farklı olabilmektedir. Balık ne kadar yağlı olursa, balığın her bir gramı için net protein miktarı daha az olacaktır.

Çiftlik balıklarının diyetlerindeki balık yağının, bitkisel yağ ile tamamen ya da kısmen ikame edilmesi, yağ asidi bileşenlerini etkilemektedir. Yani, çiftlik balığı diyetinde

bitkisel yağ kullanmak, omega-6 grubundaki bitkisel yağ asidi yoğunluğunun artmasına neden olurken, sağlığa yararlı olan EPA ve DHA düzeylerinin azalmasına yol açacaktır. Söz konusu düzeylerde azalma olmasına rağmen diğer hayvansal gıdalardan yüksek seviyede olduklarını belirtmek gerekmektedir. A, D ve E vitaminleri ve mineraller çiftlik balığında farklılık gösterebilmekle birlikte bu durumun temel belirleyicisi uygulanan balık diyetidir (CFS HLPE, 2014).

Su Ürünleri ve Gıda Güvenilirliği

Su ürünlerinin iyi beslenme ve insan sağlığına yönelik olumlu etkisi bulunsa da, bulunması olası olan toksinler, zararlı algler, bakteriler, virüsler ve kimyasal kirleticiler dünyanın birçok yerinde tüketiciler için sorun teşkil edebilmektedir.

Su ürünleri, zararlı birçok inorganik ve organik bileşik bulundurabilir. Su ürünleri tüketiminde sağlık riskini oluşturan en önemli bileşikler, metil cıva, kadmiyum ve organik kalay gibi ağır metallerdir.

Söz konusu bileşikler, insan sağlığına yönelik olumsuz etkilerinin yanı sıra uluslararası ticareti de etkilemesi yönünden önem arz etmektedir. Örneğin; ülkemiz menşeli canlı ve soğutulmuş çift kabuklu yumuşakçaların, Avrupa Birliği'ne ihracatı, mikrobiyolojik standartlara uygun olmadıkları ve ülkemizde gerçekleştirilen resmi kontrollerde tespit edilen eksiklikler nedeniyle, Avrupa Birliği komisyonu tarafından 4 Ağustos 2013 tarihinden itibaren askıya alınmıştır. Bahse konu askıya alınma, Avrupa Komisyonu'nun denetim birimi olan Gıda ve Veterinerlik Ofisi'nin gerçekleştirmeyi öngördüğü ek incelemeler nedeniyle 31 Aralık 2016 tarihine kadar uzatılmıştır (Anonim, 2015).

Metil cıva birçok balık türünde az miktarda mevcuttur. Gıda zincirinde birikmesi nedeniyle özellikle yırtıcı balıklarda, yaşa ve boyuta göre artacak şekilde, yüksek oranda bulunmaktadır. Metil cıva nörotoksik bir madde olup yetişkinlerde periferik sinir sistemini çocuklarda ise merkezi sinir sistemini etkilemektedir. Cenin beyni hassas bir yapı olduğu için, artan seviyede metil cıva mevcudiyeti, zihinsel becerilerde ve motor becerilerinde hasara neden olmaktadır (CFS HLPE, 2014).

Mürekkep balığı, yengeç ve karides gibi omurgasızlarda büyük miktarlarda kadmiyum bulunmaktadır. Organik kalay ise gemilerde korozyon ve yosun önleyici kimyasalların kullanmasından kaynaklanan kirlilik nedeniyle, özellikle limanlardaki çift kabuklularda bulunmaktadır.

Sağlık açısından zararlı olan ve balıkta bulunan en önemli organik bileşikler dioksinler, PCB, kampeklor (toksafen) ve poliaromatik hidrokarbonlardır (PAH). Deniz balıklarının yağı genellikle en önemli dioksin ve PCB kaynağıdır. Poliaromatik hidrokarbonlar, PAH bileşiklerini dönüştürme ve boşaltma kabiliyeti daha düşük olan çift kabuklular gibi organizmalarda temel bir sorundur. Deniz canlılarında yüksek oranda PAH bulunması, yerel kirliliğin sebep olduğu bir durumdur. Annenin balıklardan ve diğer kaynaklardan dioksine maruziyeti tolere edilebilir aylık alım miktarı olan 70 pg/kg'yi geçmediği sürece ceninin sinirsel gelişiminde meydana gelecek hasar riski göz ardı edilebilir olup, söz konusu oranı geçmesi durumunda hasar riski dikkate alınmalıdır (CFS HLPE, 2014).

Alg toksinlerine ilişkin toksikolojik bilgi sınırlı düzeydedir. Kabuklu deniz ürünlerine yönelik en büyük sorun felce ve ishale sebep olan toksinlerdir. Balıklardaki bakteriler *Listeria*, *Campylobacter*, *Yersinia*, *Shigella* ve *Salmonella* gruplarından olabilmektedir (CFS HLPE, 2014). İşleme sırasında hijyen şartlarının sağlanamaması nedeniyle bu bakterilerde artış görülmektedir. Balık dâhil olmak üzere tüm gıdalarda mevcut olabilen ve insanlarda enfeksiyona en çok sebebiyet veren bakteri, *Salmonella*'dır. Bakterilere yönelik riski azaltmak için hijyen koşullarının sağlanması ve işleme yöntemlerine odaklanması gerekmektedir.

Hijyen koşulları ve işleme yöntemleri özellikle hepatit A virüsü ve nörovirus gibi virüslerin varlığını da etkilemektedir. Süzme işlemi gerçekleştiren yumuşakçaların, suda bulunan bakteri ve virüsleri biriktirdiği bilinmektedir. Bu nedenle balık ve diğer deniz gıdaları virüs kaynaklı hastalıklara ilişkilendirildiğinde, çoğu vakanın çift kabuklular, özellikle de istiridyelerden kaynaklı olduğu görülmektedir (CFS HLPE, 2014).

Su ürünleri yetiştiriciliğinin gelişim hızı, tedavi amaçlı antibiyotik ve antimikrobiyal madde kullanımının son yıllarda artışı ile birlikte artış göstermiştir.

Araştırmalar, kısıtlanmamış antibiyotik kullanımının balıklarda, insan sağlığında ve çevre üzerinde olumsuz etkileri olduğunu gstermekle birlikte, insan sağlığına ynelik risklerin azaltılması amacıyla, yetiştiriciliği yapılan turlerde kullanılan antibiyotik ve antimikrobiyal maddelerin kullanımının yayılımı ve gelişiminin önlenmesi gerektiğini ifade etmektedirler.

Uzmanlar, yüksek oranda balık tüketiminin olumlu etkilerinin kontaminasyonun olumsuz etkilerini bertaraf ettiği üzerinde anlaşmaya varmıştır. Kodeks Alimentarius Komisyonu'nun önerisi üzerine, 2010 yılında, FAO ve WHO, balıklarda cıva ile dioksin ynelik sağlık riskleri ve balık tüketiminin sağlığa faydalarıyla ilgili bir danışma toplantısı düzenlemiştir. Uzmanlar balık tüketiminin, yetişkinlerde damar ve kalp hastalıklarına bağlı ölüm oranını azalttığını ve hamile ve emziren kadınlarda, fetüs ve bebeklerde sinirsel gelişime katkıda bulunduğunu belirterek söz konusu faydaların cıva ve dioksinlere ynelik sağlık riskinden daha ağır bastığını ifade etmektedirler (FAO, WHO, 2010).

AB'de tüketici sağlığının korunması ve güvenilir gıdaya erişimin sağlanması amacıyla 178/2002 sayılı Genel Gıda Kanunu oluşturulmuştur (Anonim, 2002). Bu Kanun kapsamında oluşturulan 853/2004 sayılı Hayvansal Gıdalara İlişkin Özel Kuralları Düzenleyen Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü ile 854/2004 sayılı Hayvansal Gıdaların Resmi Kontrollerine İlişkin Özel Kuralları Düzenleyen Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü ile hayvansal gıdalara ilişkin düzenlemeler yapılmaktadır. Su ürünleri ise hayvansal gıda kapsamına girmesi nedeniyle söz konusu Tüzükler çerçevesinde ele alınmaktadır (Anonim, 2004) ve (Anonim, 2004). Güvenilir gıda hususunda Birlik içerinde yetkili merci Avrupa Gıda Güvenilirliği Otoritesidir (EFSA) .

Türkiye'de ise gıda güvenilirliğinin temini amacıyla, "Gıda Güvenilirliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı" faslıının açılış kriterlerinden biri olan çerçeve mevzuatın oluşturulması kapsamında GTHB çalışma konularını içeren 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu oluşturulmuştur. Su ürünlerinin resmi kontrolleri ve hijyen kriterleri ise bu Kanun çerçevesinde hazırlanan "Hayvansal Gıdaların Resmi Kontrollerine İlişkin Özel Kuralları Belirleyen Yönetmelik" ve "Hayvansal Gıdalar İçin Özel Hijyen Kuralları Yönetmeliği" ile düzenlenmektedir. Gıda güvenilirliği ile ilgili çalışmalar ve denetimler GTHB bünyesinde bulunan Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü (GKGM) tarafından yürütölmektedir (Anonim, 2011 a) ve (Anonim, 2011 b).

2.2.5. Balık Kayıpları ve Gıda Güvenliğine Yönelik Olası Etkileri

Kayıplar ve atıklar, su ürünlerinin kolay bozulabilen ürünler olmaları nedeniyle gıda zincirinin tamamında önem taşımaktadırlar. Buna ek olarak, karaya çıkarmadan önce yan av ve hasar gören balıkların ıskartaya² çıkarılmasıyla ortaya çıkan kayıplar bulunmaktadır. Balıklarda, kütleli bir kayıp olmadan da kalite ve besin değerine yönelik kayıplar olabilmektedir.

Iskartaya Çıkan Balıklar

Iskartaya çıkarılmış balıkların miktarı büyük oranda değişmektedir. Örneğin Atlantik ringa balıkçılığında bu miktar % 70-90 arasındadır. Küresel ıskarta miktarı tahmin edilmesi zor olmakla birlikte FAO'nun 2005 yılında yayınladığı "Dünya Deniz Balıkçılığında Iskartalar: Bir Güncelleme" isimli raporda küresel ıskarta miktarı için % 8'lik bir tahmin yapılmıştır. Küçük ölçekli balıkçılık için ise % 3,7'lik daha düşük bir oran tahmin edilmiştir. Söz konusu rapor, küçük balıkların avlanmasını yasaklayan bazı kota politikaları ya da mevzuat ıskartaya ilişkin uygulamaları teşvik etmektedir (Kelleher, 2005). Ancak, balık stoklarındaki azalma ve fiyatların artması önceden ticari olarak kalitesiz olarak kabul edilen yeni türlerin tüketiciler tarafından tercih edilmeye başlanmasıyla ıskartaya çıkarmaya ilişkin sorun kısmen çözülmeye başlamıştır. Örneğin, çoğu karides türü geçmişe oranla insan tüketimine daha fazla sunulmaya başlamıştır.

2011 yılında, FAO Balıkçılık Komitesi tarafından yayınlanan "Yan Av Yönetimi ve Iskartaya Çıkarmanın Düşürülmesine İlişkin Uluslararası Kılavuz", dünyanın tüm bölgelerde yapılan balıkçılık faaliyetlerine ilişkin olarak hedeflenen ve hedeflenmeyen türlerin yanı sıra etkilenen doğal yaşam alanlarının korunmasına ilişkin yönetimin sağlanmasına yönelik öneriler sunmaktadır (FAO, 2011)

2013 yılında, AB, Ortak Balıkçılık Politikası (OBP) altında, orkinos ve uskumru avcılığı gibi derin sularda yapılan balıkçılıkta ıskartanın yasaklanmasına ilişkin karar almıştır. Bu mevzuat 2015 yılı ocak ayında uygulanmaya başlanmış olup 2016 yılının

---

² Avcılık neticesinde, istenen türün yakalanmamış olması, hedeflenen tür avlandığında ise yasal olarak belirtilen boyun altında yakalanmış olması, kota uygulamalarının mevcut olduğu sistemlerde kotayı aşan bir miktarın avlanması ya da avın düşük kaliteli ve hasar görmüş olması nedeniyle avın denize geri dökülmesine ıskarta denilmektedir.

Ocak ayında diğerk balıkların avcılığında da yasaklamalar getirilecektir (Avrupa Komisyonu, 2013)

Av Sonrası Kayıplar

Su ürünleri, oldukça dayanıksız ürünler olmaları sebebiyle av sonrası taşıma, depolama, işleme, pazara sunulma aşamalarında ve pazarda olduğu süre boyunca da miktar ya da kalite yönünden kayıplara uğrayabilmektedir. Konu hakkında yapılan çalışmalarda, karaya çıkarılan balıkların % 27'lik kısmının karaya çıkış anından tüketilmelerine kadar geçen sürede kaybolduğu ve karaya çıkmadan önce meydana gelen ıskartaya çıkarılma durumu da göz önünde bulundurulursa balık kayıp ve atık miktarının küresel olarak % 39 civarında olduğu belirtilmektedir (FAO, 2014).

Karaya çıkma ve işleme aşamaları arasında gerçekleşen hasat sonrası kayıplar özellikle gelişmekte olan ülkelerde önem taşımaktadır. Örneğin, Hindistan Birleşik Ticaret ve Endüstri Odası'nın gerçekleştirdiği bir çalışmada, zayıf işleme alt yapısı, uygun olmayan depolama tesisleri ve yetersiz paketleme nedeniyle yıllık 2,5 milyar ABD Doları ekonomik kayıp oluştuğu ve bunun Hindistan deniz balıkları avcılığı ile karaya çıkarılan toplam balık değerinin % 25'ine tekabül ettiği ifade edilmektedir (CFS HLPE, 2014).

Kalite ve Besin Değeri Yönünden Kayıplar

Yetersiz işleme yöntemleri, kalite ve besin değeri kayıplarına yol açmaktadır. Su ürünlerinin kalitesinin düşmesi ile birlikte değeri düşerek ekonomik kayıplara yol açmaktadır. Su ürünlerinin kalitesi, raf ömrünün uzaması, bakterilerin sebep olduğu bozulmanın en aza indirilmesi ve zayıf işlemeden kaynaklı kayıpların önlenmesi için özel gereksinimler ve koruma teknikleri önem taşımaktadır. Balığın mikro besin elementi alımına katkısı, taze balığın besin içeriğinin yanı sıra yerel işleme yöntemleri ve tüketilme şekillerinden etkilenmektedir. Bu nedenle, balığın beslenmeye olan katkısı hesaplanırken, temizlenme ve hazırlama amacıyla kullanılan yerel yöntemler göz önünde bulundurularak tüketilme şekli dikkate alınmalıdır.

2.3. Sürdürülebilir Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliğinin Gıda Güvenliği Açısından Önemi

Su ürünleri istihsalinin gıda güvenliği ve beslenmeye yönelik uzun dönemdeki katkısının çevresel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik ve gelişimi açısından karşılaşılan zorluk ve fırsatların irdelenmesinin yerinde olduğu düşünülmektedir. Bu kapsamda, gıda piyasalarında sektörün karşılaştığı sosyo-ekonomik, ekonomik ve çevresel zorluk ve fırsatlara ilişkin temel noktalar aşağıda açıklanmaktadır.

2.3.1. Sürdürülebilirlik Açısından Sektöre İlişkin Temel Noktalar

Balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği sektörü oldukça heterojen bir yapıya sahiptir. Kaynakların çeşitliliğinin yanı sıra ekonomik ve sosyal şartlar sektörün örgütlenmesine doğrudan etkide bulunmaktadır.

Küçük ölçekli işletmelerden büyük sektör işletmelerine kadar çok çeşitli ölçekte işletmeler mevcuttur. Küçük ölçekli balıkçılar için evrensel bir tanım olmamakla birlikte küçük balıkçı gemilerinin kullanımı, yerleşik soğuk hava depoları ya da diğer koruma tesisleri olmadan yerel tüketim amaçlı olarak kıyıya yakın kısa süreli balıkçılık faaliyetlerinde bulunma gibi bazı önemli karakteristik özelliklerle tanımlanabilir. Küçük ölçekli balıkçılık daha emek yoğun bir avcılık tipi olup büyük ölçekli, endüstriyel balıkçılıktan daha az enerji ve daha az sermaye gerektirmektedir.

Su ürünleri kaynaklarının bölgeden bölgeye farklılık gösteriyor olması, avcılığa yönelik özel donanımların kullanılmasını gerektirmektedir. Bu durum, gemilerin (bazı durumlarda ilgili limanların) hedef av türlerine göre belirli donanımlarla farklılaşmasına sebep olmaktadır. Kıyı kaynakları yerel ve küçük ölçekli balıkçılığın temel av bölgesi olduğu gibi, yerel ya da yabancı büyük ölçekli işletmeler tarafından da avlanabilmektedir.

Kıyıya uzak kaynaklarda yapılan avcılık çağdaş teknoloji ve mekanizasyona sahip büyük ve soğuk hava deposu bulunan gemilerin kullanımını gerekli kılmaktadır. Bu tür balıkçılık daha çok sermaye gerektirmektedir. Büyük ölçekli balıkçılık, gemilerin sayısı ve büyüklüğü yönünden büyük kapasiteye sahip olmaları nedeniyle denizden önemli

miktarlarda av elde etmektedirler. Spesifik bir türe yönelik belirli donanımların alımı ıskarta oranını artırıcı etki gösterebilmektedir.

Küçük ve büyük ölçekli balıkçılık çok farklı avlanma türleri ve pazarlarına odaklanabilmektedir. Büyük ölçekli olanlar sıklıkla belirli türler üstüne uzmanlaşırken küçük ölçekli olanlar daha çeşitli bir avcılık gerçekleştirmektedirler.

Koruma ve depolama şartları avlanan türlerin kalitesi yönünden önem taşımaktadır. Küresel olarak, genellikle küçük ölçekli balıkçılar tarafından avlanan balıklar işleme ve dönüşümün az olduğu (kurutma, tütsüleme ya da tuzlama gibi geleneksel yöntemler) ya da hiç gerçekleşmediği kısa değer zincirine girerek yerel pazarlarda satılmaktadır. Ürünler, soğuk zincirin ya da konserveleme gibi işleminin mevcut olduğu durumlarda uzak pazarlara da ulaşabilmektedir. Karaya çıkıştan sonra uygun işleme ve dönüşüm tesislerinin bulunması yüksek sermaye ve devlet desteklerinin mevcudiyetiyle ilişkilidir.

Balıkçılık, ekonomik açıdan, depolama, nakliye, işleme, ağ yapımı, gemi inşası, motor tamiri ve bakımı gibi önemli yan iş alanları oluşturarak balıkçılıkla alakalı limanlara yakın ilave istihdam ve gelir fırsatları sağlamaktadır.

Su ürünleri, uluslararası ticareti en çok yapılan gıdadır. 2012 yılında, uluslararası ticarete, toplam su ürünleri üretiminin % 37'si uluslararası ticarete kullanılmıştır. 129 milyar ABD Doları olan toplam ihracat değerinin 70 milyar ABD Doları gelişmekte olan ülkelerce yapılan ihracattan elde edilmiştir (FAO, 2014).

Su ürünleri yetiştiriciliği sektörünün gelişmesi ve üretime daha fazla dâhil olması, avcılık sektöründe stoklardaki azalmaya bağlı olarak düşen üretimi desteklerken, artan talebi karşılama yönünde gıda güvenliğine büyük bir katkı sunmaktadır. Çok hızlı büyüyen bir sektör olduğu için, özellikle kırsal bölgelerde istihdam yaratması ve önemli bir alternatif geçim kaynağı olması, gıda güvenliğine bu yönlerden de katkı sunmasını mümkün kılmaktadır. Farklı ölçek, sermaye ve işgücü yoğunluğunda işletmelerin bulunması yetiştiricilik tesisleri arasında çeşitlilik olmasını sağlamaktadır.

2.3.2. Çevresel Baskılar

Diğer tarım ve gıda üretim faaliyetleri için olduğu gibi, su ürünlerinin de gıda güvenliğine olan katkısının devamlılığı kaynakların sürdürülebilir yönetimiyle yakından ilişkilidir.

Çevre ve kaynak açısından bakıldığı zaman, aşırı avlanma, deniz balıkçılığına yönelik en önemli baskı olarak değerlendirilmektedir. Sektör ayrıca, özellikle kıyı kesimlerde iklim değişikliği ve insan faaliyetleri neticesinde oluşan kirlilik ve ekosistem bozulmaları gibi diğer tehlikelerle de karşı karşıya kalmaktadır.

İç sular ve denizlerde yapılan avcılığa yönelik en önemli konu iklim değişikliği ve dalgalanmalarının yaşandığı dinamik bir çevrenin etkileri de dikkate alınarak, gelecekteki üretimi tehlikeye atmadan verimi en üstü düzeye çıkarabilecek bir balıkçılık ve ekosistem yönetiminin uygulanmasıdır.

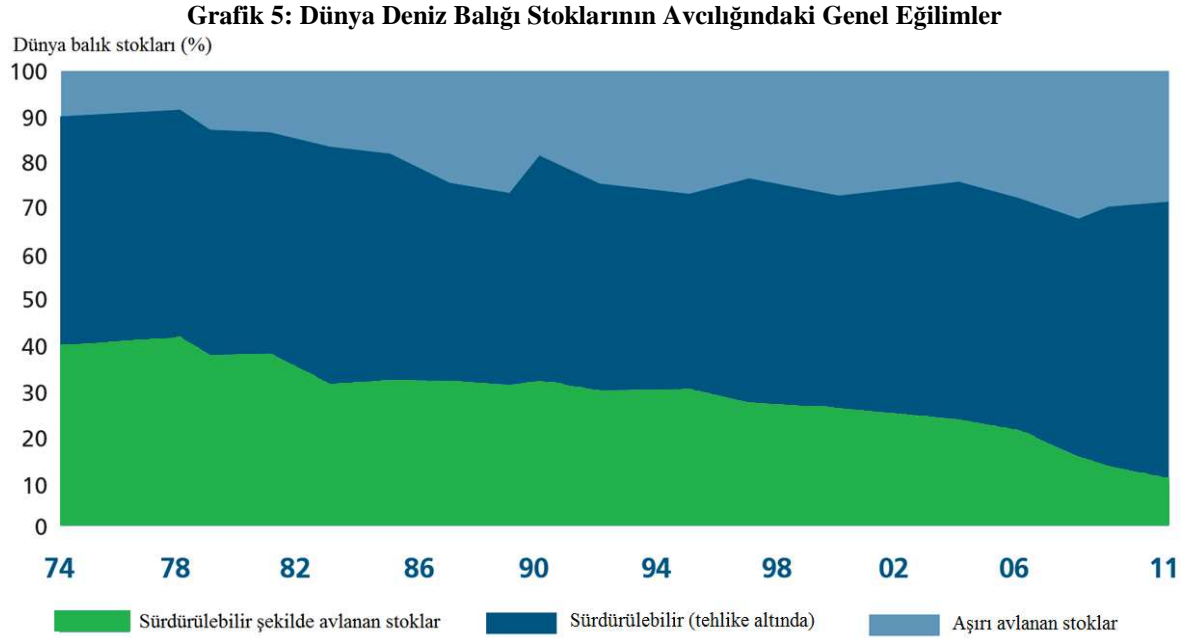
Aşırı Avcılık ve Dünya Balıkçılık Krizleri

Balık avcılığının, güvenli ve sürdürülebilir avcılık düzeylerini aşarak stoklara yönelik çöküşlere ve krize sebep olması güçlü tartışmalara neden olmaktadır.

1950'li yıllarda Kaliforniya Sardalyası balıkçılığının, 1960'larda Atlantik İskandinav Ringa balıkçılığının, 1972 yılında Peru Hamsisi balıkçılığının, 1992 yılında Kanada'nın doğu kıyılarındaki morina balıkçılığının stok çöküşleri yaşaması, dünyanın birçok yerinde sürdürülebilir olmayan balıkçılık faaliyetlerinin uygulandığının ve balıkçılık stoklarıyla ilgili önemli yönetim eksiklikleri bulunduğu önemleri işaretlerindedir (Hauge, Cleeland , & Wilson, 2009).

FAO tarafından yapılan analizler, dünya deniz stoklarının aşırı avlanan ve tükenen stokların arttığını, az avlanan ve kısmen avlanan stokların ise azaldığını göstermektedir. FAO, balık stoklarının % 28,8'inin, biyolojik açıdan sürdürülebilir olmayan seviyelerde avlandığını, biyolojik sürdürülebilir seviyeler dâhilinde olan balık stoklarının ise 1974 yılında % 90 düzeyinde olduğunu ve bu seviyenin 2011 yılında % 71,2'ye düştüğünü belirtmektedir. 2011 yılında değerlendirilen stokların, % 61,3'ünün sürdürülebilir şekilde

avlanan ancak tehlike sınırında bulunan stoklardan oluştuğu, % 9,9'unun ise sürdürülebilir ve güvenli düzeylerde avlanan stoklardan oluştuğu belirtilmektedir (Grafik 5).

Kaynak: FAO, 2014

Dünya deniz balıkçılığı stoklarının durumu gözden geçirildiğinde, FAO, Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi tarafından belirlenen ve 2015 yılında aşırı avlanan stokların maksimum sürdürülebilir verime³ ulaşmasını öngören Milenyum Kalkınma Hedefinin başarılamayacağını ancak bazı ülke ve bölgelerde konuya ilişkin ilerlemeler sağlandığını belirtmektedir.

Deniz ve İç Su Ekosistemleri Üzerindeki Çevresel Baskılar

Aşırı avlanma genellikle deniz balıkçılığı üzerindeki en büyük baskı gibi görünse de insanların özellikle kıyısal bölgelerdeki diğer faaliyetlerinin yol açtığı kirlilik ve ekosistem bozulması gibi etkenler balıkçılık kaynakları için daha büyük tehditler oluşturmaktadır. Diğer bir deyişle, balıkçılığın sürdürülebilirliği sorunu ve çözümünün bir kısmı sektörün dışındadır.

³ Maksimum sürdürülebilir verim, spesifik bir stokun, bir sonraki avcılık sezonuna kadar kendini yenileyebilmesine ve önceki dönemle aynı oranda verim sağlayabilmesine imkân tanıyan maksimum avlanma miktarıdır.

Kıyı bölgelerinde, hâlihazırda yüksek olma eğilimindeki nüfusun özellikle yaz döneminde aşırı şekilde artışı insan kaynaklı kirliliğin en büyük sebepleri arasında sayılırken, turistik tesislerin arıtma konusundaki yetersizlikleri, liman bölgelerinden kaynaklanan kirlilik ve sanayileşme deniz balığı stoklarının sürdürülebilirliği üzerinde büyük etki oluşturmaktadır.

Barajlar, akarsu akışını engellemekte ve balıkçılığa etki edecek şekilde nehir boyunca hidrolojik değişikliklere yol açmaktadır. En görünür etki göçmen balıkların nehir boyunca olan hareketlerinin barajlar tarafından engellenmesidir. Barajların balıkçılık faaliyetlerine etkileri yeni olmamakla birlikte birçok çalışmayla belgelenmiş ve tartışılmıştır. Fakat bu tartışma çoğu kez gıda güvenliği ve beslenme çerçevesinde ele alınmamaktadır. Bu çalışmalarda doğrudan ve dolaylı olarak gıda güvenliği ve beslenme için önceden yerel balıkçılığa bağımlı olan yerel nüfus ile daha genel bir şekilde ülkenin iktisadi kalkınması arasındaki ilişkiye değinilmektedir. Bu etkiler ve sorunlar, uygun telafi programları ile kolay bir şekilde ve tamamen giderilememekte olduğu için genellikle uygulanmamaktadır. Yerel nüfus genellikle kalkınma faaliyetlerinin kaybeden tarafı olmaktadır (CFS HLPE, 2014).

Ava dayalı su ürünleri yetiştiriciliği⁴, farklı türdeki tatlı su ve deniz balığı türlerinde ve omurgasızlarında uygulanmakta olup su ürünleri yetiştiriciliği sistemi geliştiği için geçici de olsa yoksul insanlar için iş imkânı yaratmakta ve böylece önemli bir ekonomik ve toplumsal faaliyet haline gelmektedir. Bununla birlikte, bu uygulamaların balıkçılığa olumsuz sonuçları olabilir: düşük üreme kapasitesine sahip türler için, yavru, genç ya da damızlığın kitlesel bir şekilde yakalanması stok üzerinde olumsuz etki yaratabilir. Diğer türlerin de hedef türlerle birlikte yan av olarak avlanma potansiyeli biyolojik çeşitlilik kaybına yol açabilmektedir. Bu tip uygulamaların doğal yaşam alanlarına zarar verme potansiyeli yüksektir.

İklim Değişikliği

İklim değişikliğinin, deniz seviyesinin yükselmesi, buzulların erimesi ve nehir akışlarındaki değişiklikler gibi olası etkileri, birçok yerde balıkçılık ve su ürünleri

---

⁴Ava dayalı su ürünleri yetiştiriciliği ya tek tek yabani türlerin damızlık amaçlı yakalanmasını ya da kontrollü koşullarda yetiştirmek için daha genç türleri yakalamayı kapsamaktadır.

yetiştiriciliğini olumsuz etkilemesi sonucunda su ekosistemlerinde ciddi değişikliklere yol açacağı tahmin edilmekle birlikte iklim değişikliğinin bazı etkileri günümüzde görünür hale gelmiştir.

Birçok kara hayvanının aksine deniz canlıları soğukkanlıdır ve yerleşim alanlarındaki sıcaklık değişiklikleri, metabolizma, büyüme, üreme ve dağılımlarına, kara canlılarına oranla daha hızlı ve ciddi bir şekilde etki etmektedir. Bu durum, balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliğinin verimini ve dağılımını güçlü bir şekilde etkileyecektir. Su kütlelerinin bağlantılı olması, balık türlerinin ekosistem koşullarındaki değişiklikler sonucunda göç etmesine imkân tanımaktadır.

Konuyla ilgili bilimsel çalışmalar, okyanuslardaki sıcaklık değişikliklerinin, balık türlerinin coğrafi dağılımını değiştirerek, yüksek enlemlerde sıcak su türlerinin artması ve tropikal iklimde alt tropikal türlerin azalması yönünde farklılıklara neden olduğunu göstermektedir. Öngörülen değişiklikler, yüksek enlemlerde verim artışı olurken, aşağı ve orta enlemlerde azalışlar olacağına işaret etmektedir. Bu değişim, bölgesel anlamda stokların azalmasına neden olurken, bazı bölgelerde de artışlar olmasına yol açacağından, gıdaya erişim yönünde sıkıntılar yaşanmaması, ancak uluslararası balıkçılık yönetimi düzenlemeleriyle mümkün olabilecektir. Söz konusu durum su ürünleri fiyatlarına da yansıtacağından, tüketici boyutunda gıdaya erişim de tehlike altına girecektir.

İklim değişikliğinin, mevcut kaynakları, üretim ve pazarlama maliyetlerini ve satış fiyatlarını olumsuz yönde etkileyebileceği tahmin edilmektedir. Ekonomisi balıkçılığa bağımlı olan toplumların geçim kaynaklarının istikrarsız bir hale gelmesi ve hâlihazırda risk altında olan gıda güvenliklerinin daha da kötü şartlarla karşılaşabilmeleri aşikârdır. Ekonomilerin ve gıda sistemlerinin balıkçılığa bağımlılığı iklim değişikliği açısından incelendiğinde, Güney ve Güneydoğu Asya, Güneybatı Afrika, Peru ve bazı gelişmekte olan birçok küçük tropikal ada ülkesinde kötü etkileri olabileceği öngörülmektedir (CFS HLPE, 2014).

İklim değişikliğinin olası olumsuz etkilerinin, gıda güvenliğini, gıdanın bulunabilirliği, erişilebilirliği, güvenilirliği, kalitesi ve istikrarı yönlerinden, yani her açıdan etkileyebileceği düşünülmektedir. Deniz balıkçılığına yönelik baskıların arttığı bir

ortamda iklim değişikliğinin de olumsuz etkilerde bulunması, gelecekteki su ürünleri talebini karşılama kapasitesini, su ürünleri yetiştiriciliği yoluyla üretime daha da bağımlı hale gelecektir.

2.3.3. Gıda Güvenliği Açısından Su Ürünleri Yetiştiriciliğinin Fırsat ve Sorunları

Son 30 yılda, yıllık büyüme oranı %8'in üzerinde olan su ürünleri yetiştiriciliği, en hızlı büyüyen gıda üretim sektörü olarak su ürünleri tüketimine yönelik artan talebi karşılama hususunda önemli rol oynamaktadır. 2013 yılında dünya genelinde su ürünleri yetiştiriciliği üretimi 70 milyon tonun üzerine ulaşmıştır. Bu büyüme, birçok teknolojik yeniliğin yanı sıra devletlerin, avcılığın doğal kaynaklar üstünde yarattığı baskıyı azaltırken, artan gıda talebini karşılayabilme yönünde bir seçenek oluşturma arayışı neticesinde yöneldikleri yetiştiriciliği destekleyici politikalar sayesinde ivme kazanmaktadır (CFS HLPE, 2014).

Dünya Bankası (2013), 2030 yılında kültür balığı talebinin 93 milyon tona çıkacağını öngörmektedir. Gıda güvenliğini sağlamada daha da önemli bir oynayacağı tahmin edilen su ürünleri yetiştiriciliğinde üretimi artırırken, çevresel etkilerin azaltılması gerekmektedir (The World Bank, 2013).

Çiftliklerden doğal stoklara karışan türler ya da doğal stoklar arasına bırakılan yabancı türler söz konusu olduğunda üreme ve hastalıkların yayılması gibi ekolojik ve genetik açıdan olumsuz etkilerin oluşma ihtimalleri, biyoçeşitlilik ve kaynakların sürdürülebilirliği açısından önem taşımaktadır.

Su ürünleri yetiştiriciliğinin çevresel sürdürülebilirliği; su ve toprak gibi kaynakların kullanımını, yeni kültür balığı türleri, uygun girdilerin kullanılması (yem, yavru, iş gücü, altyapı) ve üretim yönetiminin (kaçanlar, hastalıklar) doğru bir şekilde bir araya getirilmesine bağlıdır.

Yetiştiricilik sistemlerinde yemden yararlanma oranının verimliliği

Balıklar, hayvancılığı yapılan birçok türe göre daha etkin bir yemden yararlanma oranına sahiptirler. Örneğin, kümes hayvanlarında bir kilogram canlı ağırlık elde edebilmek amacıyla 2,3 kg yem gerekiyken, balıklarda bir kilogram canlı ağırlık için 1,5 kg yem gerektiği görülmektedir (Anonim, 2013). Bu değişikliğin en önemli sebebi, balıkların poikilotherm (vücut sıcaklıkları çevre sıcaklığına bağlı olarak değişen) canlılar olmalarından ötürü, sabit bir vücut sıcaklığını korumaya yönelik enerji harcamamalarıdır. Bir diğer önemli neden ise, özellikle balıkların, vücutlarının su ortamından destek almaları nedeniyle, iskelet yapısının oluşumunda, kara hayvanlarına göre daha az enerji ihtiyacı duymaları sebebiyle gıdadan alınan enerjinin et verimine yönelik katkısının artmasıdır.

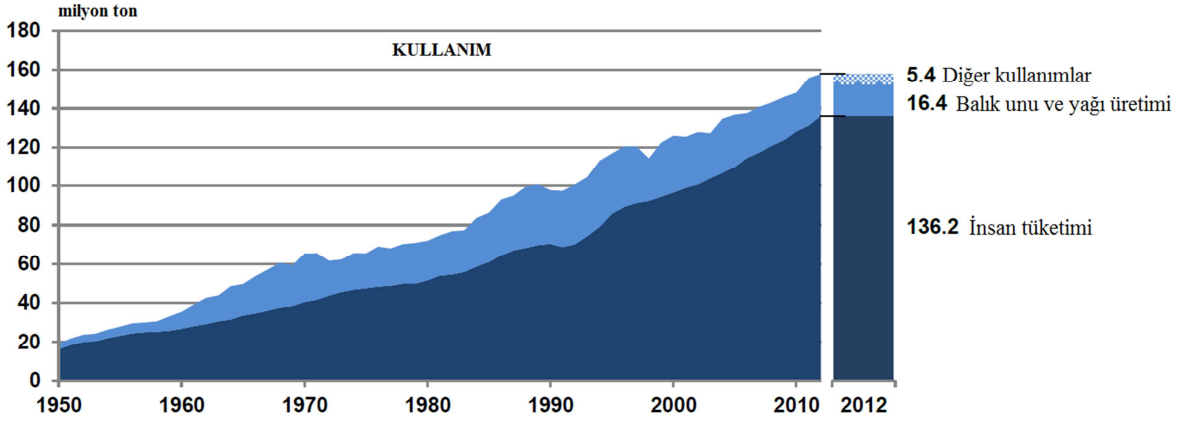
Yetiştiricilik yemleri ve balık unu ile balık yağının kullanımı

Yumuşakçalar ve süzerek beslenen bazı balık türleri (sazan, vs.) yem gereksinimi duymasa da su ürünleri yetiştiriciliği, balık unu gibi dış katkı maddelerine büyük oranda ihtiyaç duymaktadır. Yem kullanımı gerektiren yetiştiricilik uygulamaları, toplamın %81'i oranındadır.

2012 yılında, 21,7 milyon ton balık, yem olarak kullanılmıştır (Grafik 6). Bu miktarın %75'i, somon, alabalık, karides, tilapya ve orkinos gibi karnivor ve omnivor kültür balıkları ve kabukluların yemlerinde kullanılmak üzere balık unu ve balık yağına dönüştürülmüştür.

Balık unu ve yağının üretimi, 1990'lı yıllardan itibaren azalmaya başlamıştır. 1990 yılında, toplam avın %23'ü (26 milyon ton) balık unu ve yağı üretimi amacıyla kullanılmışken, 2012 yılında bu oran %10'a (16 milyon ton) düşmüştür (FAO, 2014). Yem içeriklerinde bu maddelerin yerine kullanılabilir alternatif arayışları (bitkisel proteinler) ve ıslah çalışmaları (daha yüksek yemden yararlanma oranına sahip melezlerin oluşturulması) sayesinde, balık unu ve yağına olan bağımlılığın daha da azalacağı tahmin edilmektedir.

Grafik 6: Dünya Su Ürünleri Üretiminin Kullanım Alanları

Kaynak: FAO, 2014

Gıda güvenliği ve beslenme açısından bakıldığında, yem hammaddesi olarak kullanılan bu kaynaklardan, insana yönelik gıda olarak faydalanılmasının daha etkili olup olmayacağı düşüncesi oluşmaktadır. Genel olarak üretim artışı eğilimindeki su ürünleri yetiştiriciliğinin 2012 yılında üretime katkısı 66,6 milyon ton, yem maddelerinde kullanılan balık miktarı ise 12,3 milyon tondur (5,4/1 oranında) (FAO, 2014).

Gelişmiş ülkelerde yüksek pazar talebi gören somon, alabalık ve karides gibi türlerin yetiştiriciliğinde kullanılan yemlerde, besin elementleri ve PUFA'lar yönünden zengin, ancak pazar değeri düşük pelajik türler kullanılmaktadır. Gelişmiş ülkelerdeki tüketicilerin genellikle gıda yetersizliği yaşamadığı dikkate alındığında, daha besleyici olan ve yem üretiminde kullanılan türlerin, LIFDC'lerin yerel pazarlarında, ucuz ve erişilebilir bir gıda maddesi olarak satılmasının, gıda güvenliği ve beslenme yönünden daha etkili olabileceği düşünülebilmektedir.

2.3.4. Küçük ve Büyük Ölçekli Balıkçılığın Gıda Güvenliğine Katkıları Yönünden Farkları

Hem balıkçılık, hem de su ürünleri yetiştiriciliği, su ürünlerine yönelik artan talep ve bu doğrultuda büyüyen uluslararası su ürünleri ticareti nedeniyle önemli ekonomik değişikliklerle karşılaşmaktadır. Böyle bir durumun mevcudiyeti, küçük ölçekli üreticilere oranla gıda zincirlerine ve uluslararası ticarete uyum konusunda daha başarılı olan büyük ölçekli üreticilerin, mali kalkınma ve istihdam gibi önemli ekonomik ve sosyal hususlarda öne çıkmasına neden olmaktadır. Büyük ölçekli ve küçük ölçekli balıkçılığın, gıda

güvenliği ve beslenmeye yönelik katkıları bakımından farklılıkları hala tartışma konusu olmaktadır.

Büyük ve küçük ölçekli balıkçılığın gıda güvenliği açısından verimliliğinin, bahse konu sektörlerin yerel ve uluslararası piyasalarda sağladığı katkılar ve belirli grupların gıda güvenliği ve beslenmesine olan katkı şekillerine göre belirlenmesi gerekmektedir.

Küçük ölçekli balıkçılıkla uğraşanlar, genellikle yoksul insanlar olmaları sebebiyle rekabet edebilme şansları yok denecek kadar azdır. Sektörün modernleşme yolundaki ilerleyişi, küçük ölçekli üreticilerin, yerlerini, küresel pazarda tutunma kabiliyeti daha yüksek olan büyük ölçekli üreticilere bırakacağını göstermektedir. Böyle bir durumda, sadece bir kısım üretici bunu başarabilecek ve başaramayanlar sektörde tutunamayacaklardır.

1980'li yıllardan bu yana yapılan birçok araştırmada, küçük ölçekli balıkçılığın gıda güvenliğine olan doğrudan ve dolaylı katkılarının, büyük ölçekli balıkçılığa oranla, daha geniş kapsamlı olduğunu belirtmektedirler. Bunun temel nedeni ise, küçük ölçekli balıkçılığın, yoksul kesim tarafından erişilebilen, ucuz fiyatlı balığın üretiminde etkili olması ve gelişmekte olan ülkelerde, yoksul kesimin geçimini sağlayabildiği temel bir iş alanı olmasıdır . (FAO, 2014)

Bu olumlu yanlarına rağmen, küçük ölçekli balıkçılık, ciddi sermaye yatırımlarının ve politika öncelikleri bakımından devlet yardımlarının odaklandığı büyük ölçekli balıkçılığa oranla daha az destek görmektedir.

Büyük ölçekli balıkçılıkla karaya çıkarılan av miktarı (yılda 50 milyon ton), küçük ölçekli balıkçılığa (yılda 40 milyon ton) oranla çok olsa da, küçük ölçekli balıkçılıkla elde edilen ürün doğrudan insan tüketiminde kullanılmaktadır. Büyük ölçekli balıkçılıktaki ise insan tüketimine yönelik av, toplam avın yaklaşık %80'ini oluşturduğu için, her iki ölçeğinde insan tüketimine yönelik katkısı (yılda 40 milyon ton) aynı sayılabilir. Bu durum, küçük ölçekli balıkçılığın gıda bulunabilirliğine katkısının, büyük ölçekli balıkçılıkla aynı oranda olduğunu göstermektedir. Ayrıca, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, küçük ölçekli balıkçılıktan elde edilen ürünler, yerel ve bölgesel pazarlardaki tüketicilere ulaşmaktadır. Örneğin, küçük ölçekli iç su balıkçılığında elde edilen ürünün

%94'ü yurtiçi tüketimde kullanılmaktadır. Büyük ölçekli balıkçılıkla elde edilen ürünler de, gelişmekte olan ülkelerdeki kırsal ve kentsel yoksul nüfuslara gıda temininde, genellikle konserve gıda şeklinde katkıda bulunabilmektedir (CFS HLPE, 2014).

Avcılık faaliyetleri fosil yakıtlara önemli oranda bağımlıdır. Büyük ölçekli balıkçılık, yakalanan her bir ton av için, küçük ölçekli balıkçılıkta kullanılan neredeyse 10 kat fazla yakıt gereksinim duymaktadır. Büyük ölçekli balıkçılıkta, hedeflenmeyen yan avların avlanması veya avın zarar görmüş olması gibi sebeplerden ötürü iskarta oranı yüksektir.

Küçük ve büyük ölçekli balıkçılık arasındaki anlaşmazlıklar genellikle kaynaklar, av sahası ve donanımlara yönelik olmaktadır. Büyük ölçekli balıkçılık nedeniyle oluşan çevresel ve sosyo-ekonomik sorunlar, genellikle küçük ölçekli balıkçıların gelir ve gıda güvenliği kaybıyla sonuçlanmaktadır (FAO, 2006)

Su ürünleri sektörünün gıda erişilebilirliğine etkisi, yarattığı istihdam ve geçim düzeyiyle ilgili olmasının yanı sıra tüketiciler açısından ürün fiyatıyla ilişkilidir. İstihdam oluşturma özelliklerine bakıldığında, sektöre yatırılan her bir milyon ABD Dolarına karşılık, büyük ölçekli balıkçılıkta 3 ile 30 kişi arası bir istihdam oluşturulabildiği, küçük ölçekli balıkçılıkta ise bu rakamın 200 ile 10.000 kişi arasında değişiklik gösterebildiği görülmektedir (CFS HLPE, 2014).

Orta ölçekli yetiştiricilik işletmeler, üretkenlik ve katkılarının yüksek olması bakımından, özellikle, Asya ve Afrika gibi kıtalarda sektörün gelecekteki odağı olabilecektir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, hem avcılık hem de yetiştiricilik alanlarında, daha uygun fiyatta erişilebilir gıda üretimine katkısı ve istihdam oluşturma kapasitesinin yüksekliği sebebiyle küçük ölçekli balıkçılığa ayrı bir ilgi gösterilmesi gerekmektedir (FAO, 2006).

3. GIDA GÜVENLİĞİ ÇERÇEVESİNDE BALIKÇILIK YÖNETİMİ

Sosyo-ekonomik açıdan büyük önem taşıyan balıkçılık, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde çeşitli politikalarla düzenlenmektedir. Balıkçılık, tarım politikaları kapsamında ele alınabildiği gibi, ayrı bir politika olarak da ele alınmaktadır.

Balıkçılık açlıkla mücadele, toplum sağlığının iyileştirilmesi ve fakirliğin azaltılmasında önemli bir rol oynamaktadır. 800 milyondan fazla insanın sürekli şekilde yetersiz beslenme sorunu yaşadığı ve küresel nüfusun 2050 yılında 9,7 milyar insana ulaşacağı tahmin edilen dünyada, beslenme sorunu giderek daha fazla önem kazanmaktadır (FAO, 2014).

Dünya nüfusunun hızla artmasının bir sonucu olarak, doğal kaynaklar üzerinde oluşan baskı da giderek artmaktadır. Gelecekte de gıda güvenliğini sağlayabilmek için, gıdaya yönelik talebin karşılanması sağlamalı ve bunun yanı sıra söz konusu doğal kaynakların korunmasını mümkün kılacak yönetim tedbirlerinin acilen alınması gerekmektedir.

Deniz ekosistemlerinin sürdürülebilir refahına ilişkin çözümler ise kaynak yönetimi, ticaret eğilimleri ve kuralları, gıda zincirlerinin düzeni ve kalkınma politikaları gibi birçok hususu dikkate alan balıkçılık yönetim sistemleriyle sağlanacaktır.

Bu bölümde, gıda güvenliği açısından yüksek öneme sahip bir sektör olan balıkçılığın yönetilmesine ilişkin sorunlar, eğilimler ve uluslararası girişimlerin yanı sıra AB ve ülkemizdeki mevcut balıkçılık yönetimi politikalarına değinilecektir.

3.1. Kavramsal ve Teknik Açından Balıkçılık Yönetim Şekilleri

Balıkçılık sektörü, birçok uluslararası, ulusal, geleneksel ve yerel kurallar açısından meydana gelmektedir. Sektörün, diğer bir özelliği ise aynı kaynaklar için rekabet içerisinde olan aktörlerin sayısının fazla olmasıdır. Aynı zamanda, diğer ekonomik faaliyetler tarafından da yararlanılan kaynaklardan faydalanılıyor olunması, balıkçılık yönetimini uygulanması güç bir hale getirmektedir.

Geçmişten günümüze, sektöre yönelik en önemli sorun, mevcut ekonomik faaliyetlerin, kaynakların çevresel açıdan sürdürülebilir biçimde kullanımını sağlayarak yürütülebilmesi yönünde olmuştur. Ekonomik ve çevresel açılardan hâlihazırda karışık bir konu olan balıkçılık, gıda güvenliği ve beslenme gibi sosyal açıdan öneme sahip konuların dâhil edilmesiyle daha da karmaşık bir hal almaktadır.

Balıkçılık ve su ürünleri yönetimi genel anlamda küresel, bölgesel ve ulusal seviyelerde ele alınmaktadır. Küresel seviye uluslararası anlaşmaların, sözleşmelerin ve mutabakatların dâhil olduğu seviye olup bağlayıcı ya da bağlayıcı olmayan ve birçok uluslararası tavsiye kararının yer aldığı seviyedir. Bölgesel ve ulusal seviyeler ise uygulama seviyeleridir. Uluslararası seviye ile ulusal seviye arasında bir mantık ilişkisi bulunmaktadır. Bu ilişki, uluslararası alanda kabul edilen birçok metnin diğer çok taraflı anlaşmaların temel prensiplerini oluşturması ve belirli alanlarda stok yönetimini etkilemesi ve ulusal alanda ulusal yasaların, politika ve programlar üzerinden uygulamayı sağlamasıdır. Her seviyede, balıkçılık sektörüne özel her araç su ve arazi yönetimine yönelik olanlar gibi kurallardan etkilenmektedir. Bunlar arasında çevre koruma, insan hakları ile sosyal ve ekonomik haklar yer almaktadır.

Su ürünleri, paylaşılan kaynaklar arasında olduğu için, kaynakların izlenmesi, kontrolü ve denetiminden kaynaklanan zorluklar ortaya çıkmaktadır. Sektörün sürdürülebilir yönetiminde ele alınması gereken ve birçok tarafın üzerinde mutabık olduğu dört temel husus bulunmaktadır. Bunlar;

- Balıkçılık için, balık stoklarının ölçümü ve kaynakların durumu,
- Balık, su ve arazi kaynakları üzerindeki hakların tanınması ve niteliği,
- Sistemin yönetimi (denetim ve kontrol yöntemleri, vb.),
- Paydaşlar için politikalar, programlar, destek tedbirlerinin belirlenebileceği destekleyici bir düzlemin mevcudiyetidir.

Balık, su ve arazi kaynaklarına erişim, balıkçılık faydalarının paylaşımı ve bu faydaların ne derece etkili paylaşıldığı önemli yönetim değerlendirmeleri arasında yer almaktadır. Kimlerin ne kadar kaynağa erişebileceğini etkileyen en önemli unsurlardan ikisi ise kamu ve piyasa mekanizmalarıdır.

3.1.1. Uluslararası seviyede yönetim

Uluslararası seviyede yönetim özellikle deniz balıkçılığı için önemli rol oynamaktadır. Dünya okyanuslarının %65'i açık denizlerden oluşmakta olup bu kaynakların sürdürülebilir yönetiminin uluslararası işbirliği ve kurallara dayandırılması gerekmektedir. Dünya okyanuslarının yaklaşık %35'i ise münhasır ekonomik bölge kapsamında ulusal yönetimler altında bulunmaktadır (FAO, 2014). Balıklar, genellikle yaşam süreleri boyunca münhasır ekonomik bölgeler ile açık denizler arasında göç ettikleri için münhasır ekonomik bölgelerin de belirli bir noktaya kadar uluslararası kurallara ihtiyacı bulunmaktadır. Uluslararası seviyede, balıkçılık yönetimi hem “okyanus yönetimi” hem de “uluslararası balıkçılık yönetimi” altında idare edilmektedir. Birçok iç su da birden fazla ülke tarafından paylaşılmaktadır.

Küresel anlamda deniz balıkçılığı yönetimi, uluslararası düzeyde temel iki hükümetler arası kuruluş tarafından düzenlenmektedir. Bunlar, Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu ve FAO Balıkçılık Komitesi'dir. Bu kurumlar iki adet üst düzey uluslararası antlaşmanın çerçevesini oluşturmuşlardır. Bunlardan ilki deniz ve okyanusların yönetimi ile alakalı olan 1982 tarihli “Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi” (UNCLOS) olup, ikincisi ise su ürünleri ile ilgili tüm boyutları kapsayan 1995 tarihli “Sorumlu Balıkçılık İlkeleri”dir. Bu iki Antlaşma, deniz kaynaklarının kullanımı ve korunmasına dair kurallarının yanı sıra devletlere izleme ve kontrole yönelik belirli sorumluluklar yüklemektedir.

FAO Balıkçılık Komitesi tarafından 2011 yılında gıda güvenliğinin ve sürdürülebilir gelişmenin sağlanması amacıyla önerilen “Gıda Güvenliği ve Yoksulluğun Önlenmesi Kapsamında Küçük Ölçekli Balıkçılığın Sürdürülebilirliğinin Garanti Altına Alınması için Gönüllü Rehber İlkeleri” 2014 yılında kabul edilmiştir.

Yasa Dışı, Kayıt Dışı ve Düzenlenmemiş (IUU) Balıkçılık, avcılığı yapılan balık stoklarının korunması ve yönetimine yönelik çabaları zayıflatması sebebiyle önemli bir küresel sorundur. Bu durum, balık stokları, deniz ekosistemleri ve yasal şekilde balıkçılık yapan balıkçıların geçim kaynakları üzerinde olumsuz etkiler ortaya çıkarırken, gıda güvenliği konusunda küresel olarak artan ihtiyaçlara yönelik endişeler oluşturmaktadır.

IUU balıkçılığa karşı mücadele yönünde atılan önemli bir gelişme, “Yasa Dışı, Kayıt Dışı ve Düzenlenmemiş Balıkçılığı Önleme, Caydırma ve Ortadan Kaldırmaya Yönelik Liman Devleti Tedbirlerine Dair Anlaşma”nın kabul edilmesidir. Söz konusu anlaşma, 2001 tarihli “Yasa Dışı, Kayıt Dışı ve Düzenlenmemiş Balıkçılığın Önlenmesi, Caydırılması ve Ortadan Kaldırılmasına Yönelik FAO Uluslararası Eylem Planı” ve 2005 tarihli “Yasa Dışı, Kayıt Dışı ve Düzenlenmemiş Balıkçılıkla Mücadelede Liman Devleti Önlemlerine Yönelik FAO Model Planı”na dayanan liman devleti önlemleriyle ilgili uluslararası bir mekanizma oluşturması amacıyla, 22 Kasım 2009 tarihinde Roma’da kabul edilmiştir (TBMM, 2012).

IUU Anlaşması, devletlerin yasa dışı avcılıkla mücadele yönündeki sorumlulukları belirleyerek kontrolsüz balıkçılığı engelleme ve denetleme yükümlülüğünü Liman ve Bayrak Devletlerine aktarmaktadır.

Balıkçılık ile ilgili Anlaşmalar ve Gereçler

Balıkçılık ile alakalı anlaşmalar ve araçlar üç bölüme ayrılmaktadır (CFS HLPE, 2014):

a) Hak Odaklı Araçlar

Gıda güvenliğini sağlamaya yönelik anlaşmalar bu grup içerisinde yer almaktadır. Bunlara örnek olarak, “Ulusal Gıda Güvenliğinin Sağlanması Kapsamında Arazi, Balıkçılık ve Ormanların Sorumlu Yönetimine Yönelik Gönüllü Rehber İlkeler” ve gıda güvenliğinin sağlanması için özellikle küçük ölçekli balıkçılığa vurgu yapan “Ulusal Gıda Güvenliğinin Sağlanması Kapsamında Yeterli Gıdaya Erişim Hakkına Yönelik Gönüllü Rehber İlkeler” verilebilir.

b) Sürdürülebilir Kalkınma Araçları

Bu anlaşmalar doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımına değindiği için balıkçılık yönetimini kapsayıcı niteliktedir. Bunlar arasında Rio’da 1992 yılında kabul edilen Gündem 2000, 2000 yılı Milenyum Kalkınma Hedefleri ve 2015 Sonrası Kalkınma Gündemi yer almaktadır.

Rio+20 sonuç belgesi olan “The Future We Want” belgesi balıkçılık ve su ürünlerinin gıda güvenliği ve beslenme için önemine değinmektedir. Söz konusu belge, Balık Stokları Anlaşması ile IUU Anlaşması hükümlerinin uygulanmasını ve Bölgesel Balıkçılık Yönetimi Kuruluşlarının (RFMO) performanslarının izlenmesini de desteklemektedir. Özellikle Anlaşmanın 175. Paragrafı, geçinmek için balıkçılık yapanların, kadın balıkçıların ve yerel halkların piyasalara erişiminin önemini vurgulamaktadır.

c) Çok Taraflı Çevre Anlaşmaları

Bu anlaşmalar arasında 1973 tarihli “Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme” (CITES), 1979 tarihli “Göç Eden Yabani Hayvanların Korunmasına Yönelik Sözleşme”, 1992 tarihli “Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi” yer almaktadır. Bu anlaşmaların tamamı, balıkçılık sektörünün yönetimine daha genel çerçevede değinmektedir.

3.1.2. Bölgesel Seviyede Yönetim

Dünya genelinde sayıları 50’yi bulan Bölgesel Balıkçılık Kuruluşları, balıkçılık kaynaklarının korunması, yönetimi ve geliştirilmesi için devletlerin bir araya gelerek oluşturduğu bölgesel düzeyde girişimlerdir. Bu anlaşmaların yarısına yakını RFMO olarak adlandırılmakta ve ülkeler için bağlayıcı kararlar alabilmektedirler. Genel çerçevede ise çalışmaları UNCLOS temelinde BM ve FAO kurucu yasalarına dayanmaktadır.

RFMO’lar sınırlar arası geçiş yapan balık stoklarının yönetimine yardımcı olmak için kurulmaktadır. Çoğu endüstriyel balıkçılık yönetimi ile ilgili olup gıda güvenliği ile ilgili olmasına rağmen gıda güvenliği ve beslenmenin etkisini çalışmalarında görmek oldukça zordur.

OBP, bölgesel balıkçılık kurumlarına iyi bir örnek teşkil etmektedir. Bu politika balıkçılık ve su ürünlerini kapsamakta ve özellikle çevresel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik konularını sağlıklı beslenmeyi de göz önünde bulundurarak dâhil etmektedir. 2014 yılında gerçekleştirilen reformdan sonra OBP, istenmeyen balıkların ıskartasının aşamalı iptali için karaya çıkış zorunluluğu getirerek balıkçılık filolarını

yakaladıkları balıklar hakkında daha seçici olmaya sevk etmektedir. OBP, uzun dönemde av miktarını arttırabilmek için, uzun dönemli sürdürülebilir eylemler uygulanması gerektiğini kabul etmektedir. Son olarak, yeni OBP yerinden yönetimi ve paydaşlara süreç yönetimi konusunda danışılmasını teşvik etmektedir.

3.1.3. Ulusal Seviyede Balıkçılık Yönetimi

Ulusal seviyede uygulanan yöntemler çoğunlukla uluslararası seviyede alınan önlemlerden ulusal mevzuata aktarılmaktadır. Ülkeler üye oldukları uluslararası anlaşmaları uygulamaya koyma yükümlülüğü taşımaktadırlar. Ayrıca ülkeler ulusal, uluslararası, çok taraflı veya iki taraflı anlaşmalardan kaynaklı kendi sorumluluk alanlarındaki kaynakların yönetiminden sorumlulardır. Kaynakların sürdürülebilirliği, denizlere, iç sulara ulaşımı ve kaynakların gelecekte de kullanılabilmesinin sağlanması ulusal seviyede önem arz etmektedir.

Su ve arazi kaynaklarının kullanım hakları ve balıkçılık kaynaklarına erişim, ulusal seviyede çoğunlukla muğlâk şekilde tanımlanmış olmakla birlikte, uygulanmasında adil olunmayabilmektedir.

Ulusal ve yerel seviyede, av kotaları ve deniz koruma alanlarının belirlenmesi gibi temel yönetim araçları kullanılabilir. Av kotaları, özellikle gelişmiş ülkelerde kullanımı yaygın olan ve belirli bölgelerde özellikle çok sayıda filo tarafından avlanan türlere yönelik olarak uygulanan bir balıkçılık yönetimi aracıdır. Ancak bu kotalar büyük filolar tarafından kolaylıkla satın alınabilmektedir. Küçük ölçekli balıkçılık yapanların bu kotalara erişimi büyük ölçekli balıkçılara göre çok daha azdır.

Deniz Koruma Alanları ise belirlenen özel bir alanda balıkçılık faaliyetlerinin kısıtlanması ya da ciddi oranda azaltılması anlamına gelen teknik bir yönetim aracıdır.

3.1.4. Maksimum Sürdürebilir Verim

Avlanma kapasitelerinin tarihin en yüksek seviyelerinde olması ve kapasite artıran desteklerin mevcudiyeti, doğal sermaye varlığına yönelik bir negatif yatırım oluşmasına sebep olarak aşırı avcılığa neden olmakta ve kaynaklardan MSY sağlanmasını imkânsız

hale getirmektedir. Bu doğrultuda, oldukça fazla olan av kapasitesinin düşürülmesi ve aşırı avcılığın önlenmesine yönelik bir balıkçılık yönetimi oluşturulması gerektiğine ilişkin genel bir bilimsel fikir birliği mevcuttur.

Dünya balıkçılık krizlerine ilişkin olarak kamuoyunun görüşü bu krizlerin gıda güvenliğine ve beslenmeye etkisine sıklıkla atıfta bulunmasına rağmen söylem daha çok ekolojik ve ekonomik olmakla birlikte MSY ve balıkçılık stoklarının ekonomik değerini korumaya yöneliktir.

Aşırı avlanan stokların yoğunluğu azalacağından üreme kapasiteleri de düşecektir. Biyolojik sürdürülebilir üretimi yeniden inşa etmek amacıyla hazırlanan katı yönetim planlarına ihtiyaç vardır. Ticari açıdan önemli balık stoklarının büyük çoğunluğu ya tamamen avlanmış ya da aşırı avlanma yaşanmıştır. FAO'ya göre, aşırı avlanan stokların yeniden sürdürülebilir verime ulaşması halinde 32 milyar ABD Dolarına eşit düzeyde, 165 milyon tonluk bir üretim artışı gerçekleştirilebilir. FAO, balıkçılık yönetiminde, balıkçılık donanımlarıyla deniz ekosistemleri arasındaki ilişkiyi de dikkate alan ekosistem yaklaşımının uygulanmasını desteklemektedir. Ekosistem yaklaşım, sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin, ekolojik sürdürülebilirlik, ekonomik canlılık ve sosyal adaletle bütünleşik şekilde ele alınmasını gerektirmektedir (Gascuela, et al., 2012).

Balık stoklarının, süreklilik arz edecek şekilde üretken oldukları MSY 'ye ulaşabilmek için av baskısında belirli bir süre azaltılmaya gidilmesi gerekmektedir. Kota tahsis etmek, normalde kaynağa daha çok erişim hakkına sahip olan geleneksel avcıların daha az balık elde etmesi anlamına gelmektedir. Bu nedenle karar vericiler, balık stoklarını koruyacak zor kararlar almaktan kaçınmamalıdır.

Kotaların yeniden belirlenmesi ve balık stoklarının iyileşmesindeki olası getirilerin anlaşılması amacıyla New Economics Foundation (NEF) tarafından yapılan 2015 tarihli bir çalışmada, AB'de karaya çıkan balığın %73'ünü oluşturan 221 AB filosu incelenmiş olup, istihdam yaratma, yakıt kullanımı, karlılık ve çaba olmak üzere dört alternatif ölçüte bağlı olarak yeniden tahsis edilen kota ve sürdürülebilir balıkçılık yönetiminin, tarihi veriler referans alınarak belirlenen kota dağılımına göre daha fazla iş ve kar sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Söz konusu çalışmada, balıkçılık kotalarının ağırlıklı olarak küçük ölçekli balıkçılığa tahsis edilmesi durumunda 15 bin civarında ilave istihdam oluşacağı ancak karaya çıkarılan balığın tonu başına karlılık ve işçi ücretlerinde düşüşler olabileceği tahmin edilmektedir. Kotaların dağıtılmasında adil ve etkili bir yaklaşımın farklı açılardan ele alınmakla mümkün olacağı ifade edilmekte olup mevcut kota sisteminin uygulamadaki etkileri yüksek olduğu için %5-10 civarında bir değişimle bile önemli ekonomik getiriler olabileceği belirtilmektedir.

MSY belirlemenin önünde yer alan üç önemli engel;

- Stoklara yönelik bilimsel veri eksikliği,
- Kota belirleme sürecinde, bilimsel tavsiyenin sıklıkla dikkate alınmaması,
- Büyük ölçekli yatırımcıların karı en üst düzeye çıkarma yönündeki baskılarıdır.

Kuzey Atlantik stoklarına yönelik olarak NEF tarafından gerçekleştirilen çalışmada, MSY'nin altında kalan balık stokları nedeniyle, son 5 yılda, 8,6 milyon ton av ve 7,1 milyar avro kayıp olduğu belirlenen çalışmada, MSY'ye ulaşılması halinde her yıl ilave 2 milyon ton balık avlanabileceği öngörülmüştür.

Mevcut kotalar, toplam avcılık verilerinden çok karaya çıkarma verileri doğrultusunda belirlendikleri için, yan av veya kota aşımı halinde denize dökülen ıskartalar balık ölüm oranlarını sürdürülebilir seviyenin üstüne taşımakta olup, söz konusu ıskartalar çoğunlukla kayıt altına alınmadığından veri toplama ve stok tahmini çalışmaları etkilenmektedir.

Avrupa ve Dünya'da MSY'ye ulaşılmasının ekonomik etkilerinin irdelendiği güncel çalışmalar incelendiğinde balıkçılığın içinde bulunduğu mevcut durum ve daha iyi balıkçılık yönetimiyle elde edilebilecek ekonomik, sosyal ve çevresel getiriler arasındaki önemli fark görülmektedir. Önemli bazı çalışmalar ve sonuçları aşağıda belirtilmektedir (New Economics Foundation, 2015).

Dünya Bankası ve FAO tarafından hazırlanan ve küresel bir inceleme yapan, "Batık Milyarlar" isimli rapor, bildirilen av verileri doğrultusunda ekonomik verimi incelemiş, ıskartalara ilişkin tahminlerde bulunmuş ve her yıl 37-67 milyar ABD Doları arasında zarar

edildiğini ortaya koymuştur. Söz konusu raporda, düşük sürdürülebilirlik nedeniyle son 30 yılda edilen zararın, yaklaşık 2 trilyon ABD Doları civarında olduğu belirtilmiştir (The World Bank, FAO, 2009).

NEF tarafından hazırlanan ve Kuzey Atlantik'te, 43 stoka ilişkin MSY hesaplamaları yapan "Denizde Kaybolan İşler" isimli raporda, her yıl 3,2 milyar avro değerinde 3,53 milyon ton av ve 32 bini avcılık, 69 bini işleme sektöründe olmak üzere yaklaşık 100 bin kişilik istihdam yönünden zarar edildiği tespit edilmiştir (New Economics Foundation, 2012).

Küresel deniz balıkçılığını yeniden yapılandırma alanında yapılan yatırımların karşılığının alınacağını ifade eden ve küresel anlamda 1066 stokun incelenmesiyle hazırlanan bir makalede ise, sürdürülebilir verimin sağlanmasına yönelik kısıtlamalar yapılması halinde 12 yıl içerisinde maliyetin karşılanacağı ve kara geçilmeye başlanacağı tahmin edilmektedir. Makale'de, bu durum sağlanamadığı için her yıl 12,8 milyar ABD Doları değerinde zarar olduğu ifade edilmektedir (Sumaila, et al., 2012).

2012 yılında yayınlanan ve AB karaya çıkış verileri kullanılarak hazırlanan "İddialı Bir AB Balıkçılık Reformunun Sosyo-ekonomik Faydaları" isimli raporda, AB'nin karaya çıkış rakamlarında her yıl %1,8-3,7 arasında bir azalma olduğu ve bu durumun önlenmesi amacıyla karaya çıkışların her yıl %5 oranında azaltılması durumunda 2022 yılında, 2009 yılı karaya çıkartma miktarından %20 daha fazla verim elde edebileceği ileri sürülmüştür (Salz, 2012).

2014 yılında, "Mevcut Kuzey Atlantik Balıkçılık Yönetiminin Ekonomik Kaybının Belirlenmesi" isimli rapor, MSY verilerine ulaşıldığı takdirde 2,5 ila 32 milyar avro arasında fayda sağlanabileceğini savunmuştur (Merino, et al., 2014).

Doğal Sermaye Komitesi tarafından 2014 yılında yayınlanan ve 1940-1970 yılları arasında İngiltere'de karaya çıkarma verileri ele alarak hazırlanan raporda ise, MSY'nin sağlanması halinde 1,8 milyar avro düzeyinde artış sağlanabileceği iddia edilmiştir (Natural Capital Committee, 2014).

3.2. Ortak Balıkçılık Politikası (AB Balıkçılık Yönetimi)

OBP, AB'nin, balıkçılık, su ürünleri yetiştiriciliği ve ilgili alanların yönetimi için kullandığı bir araçtır. OBP, hem balıkçılık endüstrisini, hem de Avrupa'nın bütünleşme sürecini etkileyen bir dizi hukuksal, siyasal, ekonomik, toplumsal ve çevresel etkeni bünyesinde barındırmaktadır. Bunlar arasında belki de en önemli olanı; azalmakta olan, son derece hareketli, ulusal sınırları tanımayan ve aşırı tüketilen bir kaynağı paylaşmanın güçlüğüdür (Uzunlu, 2010).

Topluluğun kuruluş yıllarında, balıkçılık sektörü, tarım sektörü ile birlikte ele alınarak gıda arzının güvence altına alınması amaçlanmıştır. OBP, Avrupa Topluluğu'nun kuruluşunu sağlayan ve balıkçılığı ulusal olmaktan ziyade Topluluk düzeyinde ele alınması gereken bir konu olarak tanımlayan Roma Anlaşması'na dayanılarak oluşturulmuştur (Ermiş, 2008).

Balıkçılık konusu, ilk olarak, Ortak Tarım Politikası dâhilinde ele alınsa da, zaman içerisinde balıkçılığın tek başına ele alınması gerektiği anlayışı yerleşmiş ve bu konuda gerekli işbirliği ve ortaklık anlayışı oluşmuştur. İşsizlik ve fırsat yetersizliği gibi sorunlarla karşılaşılan bölgelerde ekonomik kalkınmanın teşvik edilmesi gibi kaygılar da ortak bir balıkçılık politikası geliştirilmesinde etkili olmuştur. OBP, balıkçılık, biyolojik, ekonomik ve sosyal yönleriyle bilimsel olarak ele alınarak, hem çevre korumasına, hem de Avrupa'nın ekonomik ve sosyal gelişimine katkıda bulunmaya çalışmaktadır (Doğan, 2011).

1964 tarihli Avrupa Balıkçılık Sözleşmesine gözlemci konumunda katılan Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET), bu dönemde, balıkçılığın Topluluk düzeyinde önemine ilişkin ilk değerlendirmeleri yapmaya başlamıştır. Bu dönemde, AET kurucu üyelerinin öncelikli olarak tarım alanına yöneldiği ve balıkçılığa yönelik özel düzenlemeler oluşturulmadığı görülmektedir. Komisyon, 1965 yılında, kurucu altı ülkenin balıkçılık sektörlerinin ayrıntılı analizlerinin yapıldığı, "Ortak Balıkçılık Politikasının Temel Kuralları" başlıklı kapsamlı bir belge hazırlamıştır. OBP'nin temellerinin atıldığı söz konusu çalışmada, yapısal, sosyal, pazarlama ve dış ticarete yönelik konulara değinilmiş, balıkçılık kaynaklarının korunması temel bir sorun olarak ele alınmamıştır.

Balıkçılıkla ilgili konular, 1970’li yıllardan itibaren, Topluluk gündeminde giderek daha ağırlıklı ele alınmaya başlamıştır. Ortak gümrük tarifelerinin uygulanması ve su ürünleri üzerinde de etkileri olduğunun görülmesiyle birlikte, Fransa ve İtalya, rekabet güçlerinin artırılması amacıyla balıkçı filolarının ve balıkçılık alt yapılarının yenileştirilmesine yönelik yardım içeren mali düzenlemeler yapılması isteği ile Komisyona başvuruda bulunmuşlardır. Bu doğrultuda, Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu’na, balıkçılık sanayisinin yeniden yapılandırılması ve pazarın desteklenmesine yönelik ek fonlar oluşturulması için hükümler eklenmesi önerilmiş, ancak, böyle bir fona gerek duymayan Almanya, Hollanda ve Belçika tarafından bu öneriye karşı çıkılmıştır. Söz konusu anlaşmazlık, balıkçılığa yönelik önemli çıkarları ve kaynakları bulunan Danimarka, Norveç, İngiltere ve İrlanda’nın Topluluğa katılma başvurusu yapma sürecinde, 5 üye tarafından iki temel düzenleme üzerinde görüş birliğine varılması sonucunda çözülmüştür. Böylece, balıkçılık alanında ilk ortak politika, 1970 yılında, 2141/70 sayılı Tüzük aracılığıyla oluşturulmuştur (Elekon, 2007).

İlk ortak önlemler, balıkçılık sahalarına giriş ile pazarlar ve yapılarla ilgili kuralların düzenlenmesi amacıyla oluşturulmuş olup prensip olarak Topluluk balıkçılarının üye ülke sularına eşit haklarla girebilmelerine karar verilmiştir. Bununla birlikte, küçük gemilerin, kendi limanlarına yakın yerlerde avlanmaya devam etmesi amacıyla, bu alanlarda geleneksel olarak avlanan yerel balıkçılara bir sahil alanı ayrılmış, su ürünleri için ortak bir pazar oluşturulmasına yönelik ilk önlemler kabul edilmiş ve balıkçı gemileri ile kıyı tesislerinin modernizasyonunun düzenlenmesi amacıyla yapısal bir politika benimsenmiştir. Aynı yıl, su ürünlerine yönelik ortak piyasa düzenlemeleri getirilmiş olsa da söz konusu düzenlemeler balıkçılık kaynaklarının korunması ve balıkçılık çabasının sınırlandırılması gibi kaynak korunmasına ilişkin düzenlemeleri (kota, vs.) içermemiştir (Elekon, 2007).

Bu tedbirlerin tümü, Üye Devletlerin uluslararası hareketi takip ettikleri ve kendi kıyılarındaki denizel kaynaklara ait haklarını 12 milden 200 mile çıkarmaya karar verdikleri 1976 yılında daha da önemli bir duruma gelmiştir. Üye Devletlerin, balıkçılığı kendi yetkileri altındaki sularda idare etmek ve çıkarlarını uluslararası müzakerelerde savunmak için Topluluğun uygun konumda olduğuna karar vermeleri neticesinde, Ortak Balıkçılık Politikası 1983 yılında kabul edilmiştir (Ermiş, 2008).

OBP, uygulamaya konulduğu 1983 yılından bugüne dek önemli değişikliklere uğramıştır. AB'nin genişleme süreci, yeni gelişmeler, teknolojik ilerlemeler, çevresel ve sosyo-ekonomik yeni yaklaşımlara bağlı olarak OBP, ilki 1992, ikincisi 2002 ve üçüncüsü 2013 yılında gerçekleştirilen üç reform süreci geçirmiştir. Görüşülüp benimsenmeleri sonrasında, ilk reform 1993, ikincisi 2003 ve son reform 2014 yılında yeni OBP olarak uygulamaya girmiştir (Elekon, 2007) ve (Avrupa Komisyonu, 2014).

1993-2002 yılları arasında geçerli olan ilk reformda, ulusal düzeyde filo azaltma programları temel tedbirlerden biriyken, 2003-2013 yılları arasında geçerli olan ikinci reformun iyileştirme ve yönetim planları gibi bölgesel politikalar ağırlıklı olduğu görülmektedir (Pascal , et al., 2015).

İkinci reform sonrasında da OBP, AB için sürdürülebilir bir balıkçılık oluşturamamıştır. Azalan balık üretkenliğinin yanı sıra deniz ortamına istenmeyen etkileri olmuş ve mali şoklara karşı daha hassas bir balıkçılık ekonomisi oluşmuştur (Anonim, 2010).

Genel olarak AB balıkçılık politikalarına 2020 vizyonu oluşturan ve mevcut OBP'nin sorunlarını ortaya koyan Yeşil Kitap, aşırı avcılık, aşırı filo kapasitesi, ağır destekler, düşük ekonomik direnç ve av miktarının azalması gibi sorunların önlenmesinde OBP'nin yetersiz kaldığını ifade etmiştir (Avrupa Komisyonu, 2014). 2014 reformu öncesi OBP'nin sorunları aşağıda belirtilmektedir (Baltic Sea 2020, 2009) ve (Avrupa Komisyonu, 2014).

- Dünya ortalamasının üzerinde avcılık gerçekleştirilmesi,
- Baltık Denizi Morina Balığı gibi önemli stokların görülen en düşük seviyelere gerilemeleri,
- Mevcut balığı yakalamak için gerekenden çok daha büyük ve kuvvetli gemilere verilen destekler,
- Yasa dışı av dâhil olmak üzere balıkçılık yönetimi düzenlemelerinin genel olarak ihlal edilmesi,
- Bilinmeyen oranlarda balığın ıskartaya çıkarılması,
- Doğal yaşam alanları ve biyoçeşitlilik üzerine olumsuz etkileri,

- Yasa dışı avcılık ve ıskarta sebebiyle bilimsel amaçlı olarak kullanılan av verilerine dayalı verinin yetersizliği,
- AB Balıkçılık Filosunun düşük ekonomik performansı

OBP Reformu kapsamında yayımlanan 11 Aralık 2013 tarih ve 1380/2013 sayılı Ortak Balıkçılık Politikası Hakkındaki Temel Tüzük, ıskarta yasaklarının getirilmesi, en geç 2020 yılına dek MSY'ye ulaşma, yönetim tedbirlerinin bölgeselleştirilmesi, sosyal boyuta vurgu yapılması ve aktarılabılır balıkçılık hakları gibi konuları temel politikasına ekleyerek, OBP'nin hedeflerinin, 2002 reformuna göre genişlemesini sağlamıştır (ABDGM, 2015) ve (Pascal , et al., 2015).

OBP'nin hedefleri;

- Avcılık ve yetiştiricilik faaliyetlerinin ekonomik, sosyal ve istihdam olanakları ile tutarlı bir şekilde uzun vadeli olarak sürdürülebilirliğinin sağlanması,
- Balıkçılıkta ihtiyati yaklaşımın uygulanması
- Ekosistem tabanlı yaklaşımın balıkçılık yönetiminde kullanılması,
- ıskarta avların kademeli olarak engellenmesi,
- Ekonomik olarak uygun ve rekabet edebilir avcılık, işleme sanayi ve karadaki balıkçılığa ilişkin faaliyetlere yönelik gerekli şartların sağlanması,
- İstenmeyen avların en iyi şekilde kullanılmasının sağlanması,
- Ekonomik olarak uygun filo kapasitesinin ayarlanması,
- Yetiştiriciliğin kalkınmasının desteklenmesi,
- Kıyıya dayalı balıkçılık faaliyetlerinin teşvik edilmesi,
- Tüketici ve balıkçıların çıkarlarının gözetilmesi,
- Şeffaf ve verimli bir iç piyasanın oluşturulması,
- Hem tüketicilerin, hem de üreticilerin çıkarlarının dikkate alınması ile
- Kıyı balıkçılığı faaliyetlerinin sosyo-ekonomik durumları da gözetilerek teşvik edilmesi olarak belirtilmektedir (ABDGM, 2015).

AB, balık stoklarını ortak evrensel mirasın bir parçası olarak ele almakta, bütüncül bir anlayışla yönetilmesini ve değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Gerek AB sularında ve gerekse balıkçılık anlaşmaları yapılan üçüncü ülkelerin sularında benzer bir anlayış

uygulamaktadır. Bu nedenle, avlanma yöntemleri ve kullanılan av araçlarının teknik özelliklerini düzenlemek için politikalara ihtiyaç duyulmaktadır (Düzgüneş, et al., t.y.).

OBP, balıkçılığı biyolojik, ekonomik ve sosyal yönleriyle ele almakta ve dört ana konu altında incelemektedir. Bunlar; balıkçılık yönetimi, uluslararası politika, pazarlama ve ticaret politikası ile Avrupa Denizcilik ve Balıkçılık Fonudur (EMFF) (Avrupa Komisyonu, 2014).

3.2.1. Koruma Politikası

OBP balıkçılık yönetiminde ihtiyatlı yaklaşım ilkesi geçerli olup MSY sağlanması amaçlanmaktadır. Yeni reformla birlikte, 2015 yılına kadar MSY'ye ulaşılmasına ilişkin başarı elde edilmesi ve en geç 2020 yılına kadar tüm stoklarda artan oranda bunun sağlanması hedeflenmektedir. Önemi giderek artan diğer bir amaç ise istenmeyen av miktarını azaltmak, zarar veren avlanma yöntemlerini en aza indirmek ve tüm avın karaya çıkartılması mecburiyetini aşamalı olarak uygulanmasını sağlamaktır (Düzgüneş, et al., t.y.).

Balıkçılık yönetimi girdi kontrolü, çıktı kontrolü veya her ikisi üzerinden yapılabilmektedir. Girdi kontrolleri; av sahalarına giriş kuralları (hangi geminin, hangi sular veya av sahalarına giriş yapabileceğini kontrol etmek), av gücü kontrolü (kapasite ve gemi kullanımını sınırlandırmak) ve teknik önlemleri (balıkçıların avlandıkları zaman ve yerlerde av araçları kullanımlarını düzenlemek) hususlarını kapsamaktadır. Çıktı kontrolü ise, toplam izin verilebilir av miktarı (TAC) üzerinden belirli bir avcılık için av miktarının sınırlandırılması önlemlerini kapsamaktadır (Avrupa Komisyonu, 2015).

Av Sahalarına Erişim Kuralları

Genel kural olarak, gemi kayıt sistemine kayıtlı olan gemilerin hepsi, tüm AB sularına ve OBP kapsamında yönetilen tüm kaynaklara eşit erişim hakkına sahiptir. Balıkçılık yapma hakkı balıkçılık ruhsatı ile verilmektedir.

Eşit erişim hakkıyla ilgili olarak, 2022 yılına kadar geçerli olacak, iki geçici istisna getirilmiştir:

- AB Ülkeleri, 12 deniz miline kadar olan kıyı sularında, geleneksel olarak avcılık yapan gemilerin ve mevcut komşuluk ilişkileri kapsamında avcılık yapan balıkçı gemilerinin lehine sınırlandırmalar belirleme yetkisine sahiptir.
- Avrupa'nın çevre bölgelerinin kıyılarından 100 deniz miline kadar olan sular, bu bölgelerdeki limanlara kayıtlı gemilerin ve geleneksel olarak bu sularda avlanan gemilerin lehine sınırlandırılabilir (Avrupa Komisyonu, 2015).

Av Gücü Yönetimi

Av gücünün yönetimi bir filonun av kapasitesinin ve denizde geçirdiği gün miktarının sınırlandırılması çalışmalarının birleşimidir. Av çabası sınırlamaları genel olarak, daha çok başvuru TAC sistemine ek olarak kullanılmaktadır.

Av gücü sınırlamaları belirli stok veya stok grubunun yönetimine yönelik çok yıllık planlar altında veya alan temelli olarak belirli durumlarda kullanılmaktadır. Av çabası sınırlamalarına Kuzey Atlantik'teki dil ve pisi balığı yönetim planları ve batı sularında avcılığı düzenleyen kurallar örnek olarak gösterilebilir. Aynı zamanda, Akdeniz'deki yönetim planları da zaman zaman av çabası sınırlamaları kapsamında yürütülmektedir (Avrupa Komisyonu, 2015).

Teknik Önlemler

Teknik önlemler balıkçıların nasıl, nerede ve ne zaman avlanacaklarını yöneten bir dizi kurallardan oluşmaktadır. Bu kurallar Avrupa'nın tüm deniz havzaları için oluşturmakta ve fakat bölgesel durumlara göre bir havzadan diğerine değişiklik göstermektedir.

Teknik önlemler;

- Minimum karaya çıkarma boyu,
- Av araçlarının tasarımı ve kullanımına ilişkin ayrıntılı tanımlamalar,
- Ağlar için minimum ağ gözü açıklığı,
- İstenmeyen avcılığın azaltılması için seçici av aracı gereklilikleri,

- Avlanmanın yasak olduğu alanlar ve sezonlar,
- Yan avlara ilişkin kısıtlamalar
- Avcılığın deniz ekosistemi ve çevre üzerindeki etkisini azaltıcı tedbirler gibi hususları içermektedir.

OBP reformuyla birlikte, teknik önemler, yeni iki uygulamaya uyum sağlamaları yönünde incelenmeye başlanmıştır. Söz konusu uygulamalar, karaya çıkarma zorunluluğu ve bölgeselleşmedir (Avrupa Komisyonu, 2015).

Bölgeselleşme, belli kararların ve yetkilerin alınmasına ilişkin hakkın, doğru düzeyde dağıtımının yapılması anlamına gelmekte olup, beraber yönetim kavramına benzemekle birlikte kaynak yönetiminde, kamu ve diğer paydaşların karar alma sürecinde yasal yükümlülüklerle sahip olması durumudur. Bölgesel yaklaşım, olabildiğince yerel düzeyde bir yaklaşımla, karar alma sürecine balıkçı topluluklarını (kooperatif ve üretici birlikleri) dâhil etmeyi hedeflemektedir (OCEAN2012, 2012). Bölgeselleşme; ulusallaşma, bölgesel balıkçılık yönetimi kuruluğu veya eşgüdümlü bölgesel konseyler yoluyla gerçekleştirilebilir. Bu kavramda uygulamanın kapsama alanı, bölgesel balıkçılık yönetimi kuruluşlarına benzerlik gösterebilir ancak; söz konusu bölgesel balıkçılık yönetimi kuruluşları, yaygın anlamda görev yapanlardan farklı bir yapı olarak, üye ülkeler tarafından kurulacak olup balıkçılık yönetimiyle ilgili olarak merkezi düzeyde AB'ye bağılı olarak işleyeceklerdir (Hegland, Ounanian, & Raakjær, 2012).

Toplam İzin Verilebilir Av Miktarı (TAC)

TAC belirleme, belirli bir bölgede spesifik olarak seçilen bir türün belirli bir mevsim veya dönem süresince avlanabilecek miktarları için maksimum bir seviye tespitini içeren ve filo tarafından yakalanacak tüm balık miktarını doğrudan sınırlamayı amaçlayan bir yönetim aracıdır.

Balıklar gerek doğal sebeplerle, gerekse avcılık sebebiyle öldüğünden balık stoklarının kendini yenilemesi gerekmektedir. Stokları yenilemek üzere yeterli olgunluğa ulaşmış balık olması için, küçük balıkların büyümeye ve üremeye bırakılması gerekir. OBP kapsamında her yıl güvenli bir şekilde yakalanabilecek maksimum balık miktarı tahmin edilmektedir. TAC olarak adlandırılan bu maksimum miktarlar belirlenirken, belirli bir

zamanda, belirli bir stoktan yakalanabilecek maksimum balık miktarının sabitleştirilmesi gerekmektedir.

TAC'lar belirlenirken, Komisyon, Balıkçılık Bilimsel, Teknik ve Ekonomik Komitesi (STECF) ve Uluslararası Deniz Kaynakları Değerlendirme Konseyi (ICES) gibi danışma kuruluşlarından aldığı, stok durumuna yönelik bilimsel tavsiyeleri temel alarak öneriler hazırlamaktadır (Avrupa Komisyonu, 2015).

Aşırı avcılık, uzun yıllar boyunca, AB'de istihdam, üretim ve kar kaybına neden olmaktadır. Balıkçılık filosuna tahsis edilen kota ve destekler, çoğunlukla, filonun ekonomik, sosyal ve çevresel performansı dikkate alınmadan belirlenmektedir. 2014 yılında yürürlüğe giren OBP, bu konuda değişim yaratma yönünde bir fırsat olsa da esas değişim üye ülkelerin eylemleriyle gerçekleşmesi beklenmektedir.

AB'de bazı balık stoklarında iyileşmeler görülse de, 2014 yılı Aralık ayında, AB Balıkçılık Sorumlu Bakanları tarafından belirlenen 2015 yılı kotalarında, stokların %63'ü için bilimsel tavsiyenin üzerinde bir kota belirlendiği görülmektedir (New Economics Foundation, 2015).

NEF tarafından yapılan bir çalışmada, AB üye devletlerinin, vatandaşlar için en uygun ekonomik, sosyal ve çevresel çıktıları elde edebilmek amacıyla TAC'ların bilimsel tavsiyeyi geçmemesine dikkat ederek kotaların filoya ne şekilde dağıtıldığını incelemesi ve yeni tahsis kriterleri belirleme yönünde çalışmalar yapması gerektiği vurgulanmaktadır.

2015 yılı için, AB'de ticari açıdan önemi olan 36 tür için, farklı bölgelerde değişiklik gösterecek şekilde 220 TAC belirlenmiştir. Birçok tür için yıllık olarak belirlenen TAC'lar, demersal türler için iki yılda bir belirlenmektedir. Balık stoklarının sürdürülebilir seviyede MSY'ye ulaşması isteniyorsa, stokların mevcut durumu incelenerek yapılan bilimsel tavsiyeye uyum sağlamak önem arz etmektedir. Uzun yıllar boyunca AB'de bilimsel tavsiyeye gereken önemin verilememesi, reformlarla güncellenen ve daha ekosistem temelli bir yaklaşım kazanmaya çalışan OBP'nin stok yönetimi konusunda yetersiz kalmasının en önemli sebeplerinden birini oluşturmaktadır.

Bu durumun en açık göstergesi, 1987 ve 2011 yılları arasında belirlenen TAC'ların %68'inin, ICES tarafından yapılan bilimsel tavsiyenin genel olarak %33 oranında üzerinde olmasıdır. 2014 yılında, Avrupa'nın kuzeybatısındaki 69 stoktan 31'i bilimsel tavsiyenin üzerinde avlanmıştır. Bakanlar Konseyi, 2014 yılının Kasım ayında, demersal türlerin 2015-2016 yıllarındaki avcılığına yönelik 20 kota belirlemiştir. Söz konusu kotalardan, bilimsel tavsiyeyle mukayese edilebilen 16 türden 11'inde yapılan tavsiyenin üzerinde bir kota belirlendiği görülmektedir (New Economics Foundation, 2015).

2014 yılının Aralık ayında gerçekleştirilen Konsey'de ise, kuzeybatı sularında, 2015 yılına yönelik 101 adet TAC belirlenmiştir. TAC belirlenen stoklardan, bilimsel tavsiye verilerine ulaşılabilen 97 TAC ile belirlenmiş TAC'lar mukayese edildiğinde 61 TAC'ın tavsiye edilen seviyenin üstünde olduğu görülmektedir (New Economics Foundation, 2015).

Yeni OBP kota dağılımlarında şeffaflığın yanı sıra ülkelerin, sosyal ve ekonomik koşulları dikkate alması gerektiğini vurgulamaktadır. Ancak bu kolay sağlanabilecek bir durum değildir. Geçmişte av kaynaklarıyla ilgili kotaya erişim sağlayan balıkçılar, söz konusu durumun süreceğini düşündükleri için yatırımlarını bu temelle kurduklarını gerekçe göstererek kota hakkının sürmesi yönünde talepte bulunmaktadırlar. Kotaya erişimi kısıtlı olan veya hiç erişim hakkı olmamış olanlar ise, daha çevre dostu bir avcılık gerçekleştiren filolarının, özellikle kıyısız bölgelerde daha fazla istihdam yaratarak topluma daha fazla fayda sağlamalarını gerekçe göstermekte ve daha adil bir kota paylaşımı olmasını talep etmektedirler. İngiltere'deki küçük ölçekli balıkçıların kota payı ve istihdam oranı bu konuya örnek olarak gösterilebilir. İngiltere'de küçük ölçekli balıkçılık, avcılık sektörünün %78'ini istihdam ederken, kotadan aldığı pay %2'dir. (New Economics Foundation, 2015)

Iskarta ve Karaya Çıkarma Zorunluluğu

Yeni OBP karaya çıkarma zorunluluğunu getirmesi ile birlikte ıskarta uygulamasını yürürlükten kaldırmayı hedeflemektedir. Karaya çıkarma zorunluluğu Avrupa sularındaki bütün ticari balıklar için 2015 - 2019 yılları arasında kademeli bir geçiş öngörmektedir. 1 Ocak 2015 tarihinden itibaren, AB'nin bazı bölgelerinde, balıkçıların, yakaladıkları tüm

avı karaya çıkarmaya mecburlardır. Bu uygulama, 2019 yılından itibaren, AB'nin tüm bölgelerinde uygulanacaktır.

Tüm avlar karaya çıkarma zorunluluğu kapsamında kotalara karşı gemide, karada ve sayılı olarak tutulmak zorundadır. Yeni düzenlemeye göre, belli bir boyutun altındaki balıklar ise insan tüketimi amacıyla dahi olsa pazarlanamamaktadır (Avrupa Komisyonu, 2015).

Veri Toplama

AB balıkçılık yönetimi, AB ülkeleri tarafından toplanan, yönetilen ve sağlanan verilere dayanmaktadır. Veri toplamaya ilişkin temel ilkeler, kesinlik, güvenilirlik ve yerindelik, gelişmiş bir koordinasyonla tekrarın önlenmesi, veri tabanlarında güvenli muhafaza, verilerin daha bulunur olması, kişisel veri koruma kanunlarına uyumlu olması ve elde edilişlerine ilişkin yöntemlerle veri kalitesinin kontrol edilebilirliğidir (Avrupa Komisyonu, 2015).

Av baskısı ve habitat bozulmaları ile ilgili mevcut ticari ve biyolojik baskılar altında balık stoklarının sürdürülebilirliği, rasyonel bir yönetim gerektirmektedir. Yönetimin etkinliği kaliteli bilgi akışına ve bu bilgilerin uygun biçimde analizine bağlıdır.

Balıkçılık verilerinin toplanması, genellikle balıkçılıkla ilgili kamu kuruluşlarınca yürütülmektedir, fakat su ürünleri araştırma kuruluşları, üniversitelerin balıkçılık bölümleri, resmi balıkçılık birimleri, özel sektör danışmanları veya şirketleri gibi birçok organizasyon ve kuruluş da veri sağlama sürecinde rol almaktadır.

Balıkçılık verilerinin doğrudan elde edilmesinde yararlanılan en önemli araç AB balıkçılık kayıt defteridir (logbook). Bilgiler, veri kayıt sayfasının yanı sıra karaya çıkış noktaları ve balık satışlarından da elde edilmektedir (ABDGM, 2015)

Filo Kapasitesinin Yönetimi - Balıkçılık Filosu

Balıkçılık kapasitesinin yönetimi, filoların balıkçılık kapasitesi ve avlanma kotası arasında, istikrarlı ve sürekli bir dengeyi sağlamayı amaçlamaktadır.

Üye Devletler, Komisyon tarafından hazırlanan rehberler doğrultusunda, bu dengeyin mevcut durumuna ilişkin bildirim yapmak zorundadırlar. Üye Devletler, dengeyi sağlamak amacıyla, aşırı kapasiteli filolarla ilgili tedbirler almakla yükümlüdürler. Gemilerin ıskartaya çıkarılması gibi uygulamalar, söz konusu tedbirlere örnek teşkil edebilir. Üye Devletin, eylem planını uygulamaması veya bildirim yapmaması halinde, ilgili AB fonları kesintiye uğrayacaktır.

Her Üye Devlet için, kilowatt ve gros ton cinsinden bir üst filo kapasitesi limiti oluşturulmaktadır. Yeni balıkçı gemileri sadece aynı kapasitede balıkçı gemilerinin filodan çıkış yapması halinde filoya giriş yapabilmektedir. Bu "giriş-çıkış" sistemiyle Avrupa'nın filo kapasitesi artış göstermemektedir (Avrupa Komisyonu, 2015).

3.2.2. Uluslararası Politika

Avrupa Birliği, dünyanın en büyük balıkçılık pazarı ve su ürünleri ithalatçısıdır. AB, her üç yılda bir belirli balık ve balıkçılık ürünleri için tarife kotaları uygulamaktadır. Tarife kotaları, belirli miktarda ürünün %0, %4 veya %6 gibi azaltılmış tarife kotaları ile AB'ye ithalatına olanak sağlamaktadır. Bu durum, hem işleme sektöründe kullanılmak üzere, hem de talebin iç üretim ile karşılanamadığı durumlarda, AB'ye ham madde arzının artmasına yardımcı olmaktadır.

Son yıllarda, OBP'nin uluslararası boyutunun önem kazanmasıyla birlikte, sorumlu avcılığı sağlamak ve balık stoklarının yönetim yöntemleri üzerinde anlaşmak amacıyla, bölgesel balıkçılık organizasyonları ve uluslararası kuruluşlarda yürütülen müzakereler ve üçüncü ülkeler ile yapılan ikili ve çok taraflı anlaşmalarda artış yaşanmıştır. Su ürünleri uluslararası ticaretinin önem kazanması ve küresel bir pazarın varlığı, gerek ürün çeşitliliği, gerek fiyatlar açısından avantajlar getirirse de, bu durum, kamu sağlığının korunması ve sorumlu avlanmaya yönelik riskleri de beraberinde getirmektedir. Bu iki büyük riskin önüne geçmek için en etkili yol uluslararası işbirliğidir.

Avrupa balıkçılık filosunun büyük bir bölümü, ya uluslararası sularda ya da Birliğin yaptığı balıkçılık anlaşmaları ile üçüncü ülkelerin yargı yetkileri dâhilindeki sularda avlanmaktadır. Birlik balıkçıları tarafından yakalanan balığın dörtte birinden fazlası AB sularının dışında avlanmaktadır. Bu nedenle, balıkçılık ilişkileri konusu, iç

kaynakları hızla tükenmekte olan AB için gittikçe önem kazanmaktadır. Üçüncü ülkeler ve değişik RFMO'lar ile yapılan balıkçılık anlaşmaları, Komisyon tarafından müzakere edilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2015).

İki Taraflı Anlaşmalar

İkili balıkçılık anlaşmaları, AB ve üçüncü ülkeler arasında, Birlik filosunun üçüncü ülke sularına ulaşmasına yönelik genel bir çerçeve belirlemek amacıyla yapılmaktadır. Balıkçılık anlaşmaları yapı bakımından, taraf ülkelerin çıkarlarına göre değişiklik göstermektedir. Güçlü filolara sahip kuzey ülkeleri ile karşılıklılık ilkesine dayanan anlaşmalar yapılmakta olup, söz konusu anlaşmalarla, karşılıklı olarak birbirilerinin sularında avlanma imkânını oluşturmaktadırlar. Kendi balıklarını işleme imkânı olmayan diğer ülkelerle ise avlanma alanlarına erişime karşılık, Birliğin mali bir bedel ödediği türden anlaşmalar imzalanmaktadır. Bu bedel, ilgili ülkenin devlet bütçesine bağış yapılması şeklinde olmasının yanı sıra avlanma araştırmaları, avlanmanın yönetimi için eğitim, küçük ölçekli avlanmaya yardım gibi ilgili ticari ortağın çıkarlarına etki edebilecek alanlara bağış yapılması şeklinde de olabilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2013).

Çok Taraflı Anlaşmalar

Açık denizlerde uygulanan uluslararası kurallar, 1982 tarihinde kabul edilen ve AB tarafından 1994 tarihinde yürürlüğe konulan UNCLOS ile oluşturulmuştur. Bu tür anlaşmalar, denizler ve okyanuslar için bir hukuk düzeni oluşturarak, deniz ile okyanus kaynaklarının barışçıl şekilde, eşit ve etkin kullanımını, canlı kaynaklarının korunmasını ve denizel çevrenin korunması ve muhafaza edilmesini teşvik etmeyi hedeflemektedirler. UNCLOS'un önemli bir unsuru, tüm taraf devletlerin, sürdürülebilir balıkçılığı destekleme yönünde taahhütte bulunmuş olmasıdır.

UNCLOS'un kabulünden itibaren, açık denizlerde, özellikle sürdürülebilir balıkçılığın nasıl sağlanacağı üzerine bazı anlaşmalar geliştirilmiştir. Bunlardan biri 1995 yılında kabul edilen Birleşmiş Milletler Balık Stokları ile Büyük Sürü Oluşturan Göçmen Balıkların Stoklarının Korunması Anlaşması'dır (Agreement on Straddling Stocks and Highly Migratory Fish Stocks). FAO'nun yönetiminde, Koruma ve Yönetim Tedbirlerine

Uyum Konusunda Anlaşma (1993) ve Sorumlu Balıkçılık Anlaşması (1995) kabul edilmiştir (Avrupa Komisyonu, 2015).

AB, 22 Kasım 2009 tarihli FAO Konferansının 36. Oturumunda kabul edilen ve bugüne kadar toplam 22 ülke tarafından imzalanan “Yasa Dışı, Kayıt Dışı ve Düzenlenmemiş Balıkçılığın Önlenmesine Dair Liman Devleti Önlemleri Hakkında Uluslararası Anlaşma”ya taraftır. Anlaşma, uluslararası balıkçılık gündeminde en önemli sorunlardan biri olan yasadışı, kayıt dışı ve düzensiz balıkçılığın engellenmesine yönelik bağlayıcı, yasal bir çerçeve oluşturma amacıyla hazırlanmıştır (FAO, 2015).

Bölgesel Balıkçılık Yönetimi Kuruluşları ile İlişkiler

Avrupa Birliği, sürdürülebilir balıkçılığı sağlamada etkin bir role sahip olmak istediği için çeşitli RFMO'lara başvuruda bulunmuş olup bazılarında tam üye, bazılarında ise gözlemci olarak katılım sağlamaktadır.

Uluslararası anlaşmalarla kurulan RFMO'lar, deniz balık kaynaklarının yönetim yolları üzerinde anlaşma sağlamak üzere bir araya gelen hükümet temsilcilerine, balık kaynaklarının sürdürülebilir kullanımını ve muhafazasını sağlayacak, bilimsel kanıtlarla oluşturulan yönetim tedbirleriyle ilgili çerçeveler ve tavsiyeler sunarak bölgesel işbirliğini güçlendirmeyi amaçlamaktadırlar.

RFMO'ların yönetim tedbirleri, MSY ve TAC belirleme, bölgesel ve dönemsel av yasakları, av araçları ve tekniklerini düzenleme veya yasaklama, denetleme planları oluşturma şeklinde olabilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2015).

3.2.3. Pazar Politikası

1379/2013 sayılı AB Tüzüğünde ayrıntıları ortaya konulan Ortak Piyasa Düzeni şu bileşenleri içermektedir:

- Profesyonel Örgütler,
- Tüketici Bilgisi,
- Pazarlama Standartları,

- Piyasa İstihbaratı,
- Rekabet Kuralları

Söz konusu Tüzükte üretici örgütleri 'profesyonel örgütler' başlığı altında tanımlanmış olup avcılık üretici örgütlerinin yanında su ürünleri yetiştiriciliği yapan üretici örgütlerine, kuruluş, tanınma ve uygulayacakları kurallar açısından ayrıca yer verilmiştir. Bunun sebebi Avrupa Birliği'nin avcılık yoluyla elde ettiği su ürünlerinin toplam nüfusun tüketim oranlarına göre yetersiz olması ve AB'nin bu talep açığını kapatmak için ithalata başvurmasıdır. İthalat-ihracat dengesinin sağlanması açısından su ürünleri yetiştiriciliğinin artması; bunun için ise yetiştiricilik örgütlerinin kuvvetlendirilmesi ve piyasaya hâkim hale getirilmesi önem arz etmektedir (ABDGM, 2015).

1379/2013 sayılı AB Tüzüğünde üretici örgütlerinin amaçları ve bu amaçları yaymak/uygulamak için alacağı tedbirler ayrıntılı olarak belirtilmiştir (Anonim, 2013) .

Avcılık üretici örgütleri reform kapsamında teknik önlemlerin geliştirilmesi ve uygulanması aracılığıyla:

- Pazara sunulacak veya alternatif alanlara yönlendirilerek ticari türlerin hedef dışı avcılığının en iyi şekilde kullanımını sağlamaları,
- Üyelerini sürdürülebilir avcılık faaliyetleri konusunda desteklemeleri,
- Yasa dışı, kayıt dışı ve düzenlenmeyen avcılığın önlenmesine yardımcı olmaları,
- Tüketicilerin açık ve tam bilgiye ulaşmaları ve
- Ürünlerin pazarlanabilirliğine katkı sağlamaları konularında sorumlu tutulmuşlardır.

Yetiştiricilik üretici örgütleri ise:

- Üyelerinin sürdürülebilir avcılık faaliyetlerinin desteklenmesi,
- Üyelerinin faaliyetlerinin ulusal stratejik plan ile uyumluluğunun tespiti,
- Avcılıktan elde edilen balık yemlerinin sürdürülebilir balıkçılık faaliyetlerinden elde edilmesini sağlamaları konularında sorumlu tutulmuştur.

Buna ek olarak Tüzük, üretici örgütlerinin,

- Gençleri bu sektöre yönlendirmek için meslek içi eğitim ve işbirliği programlarını desteklemelerini,
- Seçici av araçlarının kullanımı geliştirerek avcılığın çevresel etkilerinin azaltılmasına katkıda bulunmalarını,
- Pazarlama ve fiyatları iyileştirmek için bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmalarını,
- Tüketicileri bilgilendirme çalışmalarında bulunmalarını,
- Piyasaya sunulan ürünlerin ekonomik verileri ve ileriye yönelik üretim tahminleri hakkında bilgi toplamalarını mümkün kılmaktadır.

Böylece üretici örgütlerinin, aşırı avcılığın önlenmesi ve sürdürülebilirliğin sağlanması konusunda piyasa araştırması yapması, eğitim düzenleyerek üreticilerini bilinçlendirmesi; tüketicileri ise ticari olmayan türlerin besin değerleri ve önemleri hakkında bilgilendirmesi yoluyla ticari türler üzerindeki baskının azaltılması hedeflenmektedir.

Bilindiği üzere AB'de küçük ölçekli balıkçılık önemli bir yer tutmaktadır. Küçük ölçekli üreticilerin yaşam standartlarının korunması ve yükseltilmesi amacıyla üretici örgütlerinden küçük ölçekli balıkçılıkla uğraşan üreticilerin üretici örgütlerine katılımının yeterli ve temsil yetkisi yüksek şekilde sağlanmasının garanti edilmesi beklenmektedir.

Avrupa Birliği mevzuatında üretici örgütlerine verilen destekler son reform süreci ile birlikte azalma göstermiştir. Üretici örgütlerini desteklemek için oluşturulan fiyat ve müdahale mekanizması 1379/2013 sayılı Tüzükle birlikte yenilenmiştir. Kamu harcamasının aşırı avlanmaya katkıda bulunacak şekilde kullanılmasına sebep olan mevcut müdahale sistemi sürdürülebilir bulunmadığı için daha önce var olan rehber fiyat ve geri çekme fiyatı kaldırılmış, yerine piyasaların dengelenmesi başlığı altında, üretici örgütleri tarafından sağlanacak olan depolama yardımıyla kullanılmak üzere tetik fiyatı getirilmiştir. Tetik fiyatı her yılın başında, son üç yıl içinde her bir ürün için ağırlıklı ortalama fiyatın % 80 ile sınırlandırılarak belirlenir ve Üye Devletin onayına tabidir. Bu mekanizmanın üretici örgütlerine fiyatlar tetikleyici fiyatın altında düştüğünde ürünlerini

pazardan geri çekmeleri yoluyla daha sonraki bir aşamada pazara yeniden sunulması amacıyla ürünleri saklayacak basitleştirilmiş bir depolama mekanizması sağlayacağına; böylece pazar istikrarı oluşturulmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Genel olarak, ortak piyasa düzeni içerisinde Avrupa Denizcilik ve Balıkçılık Fonundan şu faaliyetlere destek sağlanacaktır:

- Üretim ve pazarlama planı
- Depolama yardımı
- Pazarlama tedbirleri

Uygulamaya geçirilmesi üye ülkelerin tercihine bırakılan depolama yardımı 2019 yılı itibariyle sona erecek olup, üretici örgütlerine fiyat ve müdahale mekanizması yoluyla sağlanacak herhangi bir yardım kalmayacaktır. (ABDGM, 2015)

3.2.4. Avrupa Denizcilik ve Balıkçılık Fonu (EMFF)

Yapısal politikalar alanında en önemli reform 15 Mayıs 2014 tarihli ve 504/2014 sayılı Tüzükle, 2007-2013 yılları arasında kullanılan Avrupa Balıkçılık Fonu'nun (EFF) sona erdirilmesi ve 2014-2020 yılları arasında geçerli olacak EMFF'in oluşturulmasıdır.

2014 yılından itibaren uygulamada olan EMFF'in hedefleri;

- Rekabetçi, çevre açısından sürdürülebilir, ekonomik bakımdan tutarlı ve sosyal sorumluluğa sahip bir balıkçılık ve su ürünleri sektörü yaratmak,
- OBP'nin uygulanmasını kolaylaştırmak, balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği bölgelerinin dengeli şekilde kalkındırılmasını sağlamak,
- Avcılık ve su ürünleri yetiştiriciliği alanlarının dengeli ve kapsamlı bir şekilde gelişmesini sağlamak
- AB'nin Entegre Denizcilik Politikası ve OBP'yi diğer politikalarla uyumlu bir şekilde uygulamak ve gelişmelerini sağlamak.
- Tüm bu hedeflere yönelik politikaların av çabasında bir artışa neden olmasının önüne geçmek şeklinde sıralanmaktadır.

Bu hedeflere ulaşırken av kapasitesinde bir artışa neden olunmaması amaçlanmaktadır.

EMFF'in, özellikle su ürünleri sektörünün her aşamasında enerji verimliliğine, yenileşmeye, çevreye verilen zararı azaltmaya ve sürdürülebilirliğe önem verdiği görülmektedir. Ancak, sürdürülebilirlik sadece sektörün ekonomik sürdürülebilirliği değil, sektörün her aşamasının ve küçük balıkçılık bölgelerinin sosyoekonomik sürdürülebilirliği olarak anlaşılmalıdır. Komisyonun denizcilik ve balıkçılık politikasını birlikte yürütmek istemesinin amaçlarından biri olan bu sosyoekonomik sürdürülebilirlik politikası, turizm, deniz ulaşımı, enerji üretimi, balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği, atık yönetimi, çevre koruma, deniz araştırmaları ve deniz madenciliği gibi birçok sektörü birlikte ve eşgüdüm ile yönetmeye çalışmaktadır. Ayrıca, bilim adamı, kamu görevlisi ve sektör temsilcilerinin veri toplama, eğitim, ortak proje ve yatırım, strateji belirleme ve yenileşme gibi daha birçok konuda iletişim ve etkileşim içerisinde olmasını hedeflemekte buna yönelik tedbirler sunmaktadır. Bu anlamda, EMFF'in, sektörler arası işbirliğinin yanı sıra, aktörler arası işbirliği konusunda da EFF'ten daha planlı ve kapsamlı olduğunu görülmektedir. Fonun toplam bütçesi 6 milyon avroyu geçmektedir (ABDGM, 2015).

3.3. Türkiye Balıkçılık Yönetimi

Hem önemli bir geçim kaynağı olması, hem de nüfusun beslenmesine yönelik katkısı bakımından balıkçılık, Türkiye'de önemli bir sektördür. Özellikle kıyısız bölgelerde balıkçılık, çok sermaye gerektirmemesi, geleneksel bir yapısı olması ve yüksek bir eğitim düzeyi gerektirmemesi nedeniyle, genellikle gelir seviyesi düşük nüfusun önemli bir uğraş alanı olarak, gıda güvenliğine hem protein kaynağı, hem de istihdam oluşturması yönünden katkı sağlamaktadır.

Balıkçılık yönetiminin Türkiye'de oluşumu, Osmanlı dönemine dayanmaktadır. Gerek Osmanlı İmparatorluğu, gerekse Cumhuriyet döneminde çıkarılan kanun ve yönetmelikler, kurumsal yapının sürekli değişimine sebep olmuştur. Hem üç tarafı sularla çevrili, hem de zengin sayılabilecek iç su kaynakları olmasına karşın, balıkçılık konusuyla ilgili bakanlık düzeyinde bir yapılanma oluşmamıştır.

Osmanlı döneminde, balıkçılık yönetimi, Dersaadet Biladi ve Selasede, Midye ve İstiridye İhracı Hakkında Nizamname (1870), İstanbul ve Tevabii, Balıkxane İdaresine Dair Nizamname (1881) ve Zabıta-i Saydiye Nizamnamesi (1882) tüzükleriyle yürütülmüştür (Üstündağ, 2010). Osmanlı döneminde uygulanan, balık avcılığı ile ilgili sınırlamalar, cezalar ve vergileri içeren av mevzuatı, Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarında kısmen geliştirilmek üzere 22 Nisan 1926 tarih ve 820 sayılı Kanun ile tadil edilmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nin ilk önemli su ürünleri mevzuatı, 29.04.1926 tarih ve 815 sayılı "Kabotaj Kanunu (Türkiye Sahillerinde Nakliyatı Bahriye ve Limanlarla Karasuları Dâhilinde İcrayı Sanat ve Ticaret Hakkında Kanun)"dur. Bu kanunun 3. maddesi ile Türkiye karasularında balıkçılık işi Türklere verilmiştir (Aksungur, 2004).

Cumhuriyetin ilk yıllarında, balıkçılık yönetimi ile ilgili belirli bir kuruluş bulunmamakta olup, bu konuda ilk kamu örgütlenmesi, 1934 yılında, İktisat Vekâleti bünyesindeki Deniz Mahsulleri ve Avcılığı Müdürlüğünün kurulmasıyla gerçekleşmiştir (Aksungur, 2004).

Kara ve deniz avcılığını düzenleyen Zabıta-i Saydiye Nizamnamesi'nin kara avcılığına ait hükümleri, 5 Mayıs 1937 tarihinde kabul edilen 3167 sayılı Kara Avcılığı Kanunu ile kaldırılmıştır. Bu düzenleme sonrası Zabıta-i Saydiye Nizamnamesi sadece su ürünleri avcılığı ile ilgili bir düzenleme haline gelmiştir. Zabıta-i Saydiye Nizamnamesi kapsamında, 22 Eylül 1943 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile 15 Nisan tarihinden Ağustos sonuna kadar olan dönemde balık avcılığına yasaklama getirilmiştir. Genel olarak trol avcılığına yönelik olarak getirilen yasaklamaya ilişkin dönem bugün uygulanmakta olan genel av yasağı dönemi ile aynıdır (Arpa, 2013).

Balıkçılık yönetimi sonraki yıllarda sıklıkla el değiştirmiş olup (Üstündağ, 2010), Su ürünlerine yönelik olarak, 1938, 1941, 1942, 1954, 1957 ve 1967 yıllarında kanun teklifleri sunulmuşsa da kabul görmemiştir (Arpa, 2013). FAO bünyesinde bir balıkçılık biriminin kurulması, birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de konuya verilen önemin artmasına sebep olmuştur. Balıkçılık yönetimiyle ilgili olarak su ürünlerinin korunması, istihali ve kontrolüne yönelik ilk ve hâlihazırda yürürlükte olan 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu, 22 Mart 1971 tarihinde kabul edilmiştir (Anonim, Su Ürünleri Kanunu, 1971).

Bahse konu kanun, su ürünleriyle ilgili üretim, geliştirme, teşvik, yasaklama, balıkhane, denetim ve ceza hükümlerini içermektedir.

1380 sayılı Kanunun kabulü ve balıkçılık yönetiminin Tarım Bakanlığı sorumluluğuna verilmesi, 1971 ve 1985 yılları arasında balıkçılık yetkisinin tek elde toplanmasına olanak tanımıştır. 1985 yılından itibaren, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın farklı genel müdürlüklerine dağıtılan balıkçılık konuları, 2011 yılında, 639 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile gerçekleştirilen yeniden yapılanma ile kurulan Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü (BSGM) tarafından yürütülmeye başlamıştır. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB), balıkçılığın yönetimi, düzenlenmesi, korunması, teşvik edilmesi ve teknik destek verilmesinden sorumlu kurumdur (Anonim, 2011).

BSGM'nin çalışma konuları, avcılık ve yetiştiricilik konuları ile sınırlı kalırken, hijyen, işleme ve değerlendirme ile ilgili konuların Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğünde, balıkçı örgütlenmesi ile ilgili konuların Tarım Reformu Genel Müdürlüğünde, su ürünleri araştırmaları ile ilgili konuların Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğünde kalmış olması parçalı bir yapı ortaya çıkarmaktadır (Arpa, 2013).

Türkiye balıkçılık yönetiminin vizyonu, *“Kaynaklarını sürdürülebilir şekilde kullanan, paydaşların katılımıyla bilimsel ve etkin olarak yönetilen, işlevsel sektörel örgütlenmesini ve alt yapısını tamamlamış, rekabet gücü yüksek bir sektör”* olarak belirlenmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2014).

3.3.1. Kaynak Yönetimi ve Denetim

Türkiye'de su ürünleri üretiminin önemli bir kısmı denizlerde gerçekleştirilen ticari balıkçılıktan elde edilmekte olup avcılık üretiminin büyük bir kısmını trol ve gırgırla avlanan ürünler oluşturmaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2014). Avcılık, yüksek öneme sahip olmasına rağmen, toplam su ürünleri üretimine olan katkısı her geçen gün miktar ve oran olarak azalmaktadır. Sürdürülebilir üretimi desteklemek ve kontrol edebilmek amacıyla deniz ve iç sularda yasaklama ve sınırlamalara yönelik teknik ve idari düzenlemeler yapılmaktadır. Söz konusu düzenlemeler, 1380 sayılı Kanunun uygulanmasına yönelik yönetmeliklerden biri olan su ürünleri yönetmeliği kapsamında, dört yıl süreyle geçerli olan tebliğler ile yapılmaktadır (Arpa, 2013).

Amatör ve ticari balıkçılığa yönelik tebliğler, konuyla ilgili kamu kuruluşları, bilimsel kuruluşlar ve balıkçı örgütlerinden oluşan Su Ürünleri İstişare Kurulu tarafından hazırlanmaktadır. Su Ürünleri İstişare Kurulu, 1998 yılında Su Ürünleri Danışma Kurulu adıyla kurulmuş olup (Elekon, 2007) 2011 yılında gerçekleştirilen yeniden yapılanmayla isim değişikliğine gidilmiştir (Düzgüneş, et al., t.y.). Su Ürünleri İstişare Kurulu, balık stoklarının korunması, balıkçılık kaynaklarının sürdürülebilir şekilde işletilmesinin sağlanması, avcılığın düzenlenmesi, av yasaklarının izlenmesi ve denetimi, yetiştiricilik, istatistik çalışmaları, balıkçılık ürünlerinin kalite kontrolü dâhil olmak üzere balıkçılık sektörüyle ilgili konularda araştırma ve eğitim çalışmaları yapmak ve tavsiyelerde bulunmak amacını taşımaktadır (Elekon, 2007).

2012 ve 2016 yılları arasında geçerli olan, “3/1 Numaralı Ticari Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen Tebliğ”, bilimsel, çevresel, ekonomik ve sosyal hususlar göz önüne alınarak, su ürünleri kaynaklarının korunması, sürdürülebilir işletilmesinin sağlanması için su ürünleri avcılığına ilişkin yükümlülük, sınırlama ve yasakları düzenlemektedir (Anonim, 3/1 Numaralı Ticari Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen Tebliğ, 2012)

“3/2 Numaralı Amatör Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen Tebliğ” de, 2012 ve 2016 yılları arasında geçerli olup amatör balıkçılığın belirli kurallar çerçevesinde yapılmasını sağlamak için, ticari amaç dışı veya spor maksadıyla yasak olmayan bölgelerde ufak vasıtalarla su ürünleri istihsal edeceklerin avlanma usul ve esaslarını belirlemektedir (Anonim, 3/2 Numaralı Amatör Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen Tebliğ, 2012).

Bazı türlerin üretiminde görülen düşüşler nedeniyle, belirli zaman, bölge ve boy sınırlamaları getirilmektedir. Türkiye balıkçılık yönetimi kapsamında gırgır ile avcılıkta kurallar kısmen sınırlanarak, 1 Mayıs – 1 Eylül arasındaki av yasağı uygulamasının başlangıcı 15 Nisan’a alınmış, bazı balık boylarına getirilen yasaklar artırılmış ve kıyıda itibaren 24 m’den sığ sularda avcılık yapımları yasaklanmıştır. Söz konusu yasaklama ve sınırlamalar, balıkçılık kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir işletilmesini amaçlamaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2014). Mevcut durumda kota sistemi uygulanmamakta olup, Atlantik Ton Balıklarının Korunması Uluslararası Komisyonu

(ICCAT) kapsamında, sadece orkinos balıkları için kota uygulaması bulunmaktadır (Elekon, 2007).

Sağlıklı ve verimli kaynakları gelecek nesillere bırakmak için öncelikle sahip olduğumuz kaynakların yapısını ve işleyişini iyi bilmek ve değişimlerini izlemek gerekmektedir. Balıkçılık faaliyetlerinin izlenmesi ve kontrolü amacıyla denize kıyısı olan illerde 2006 yılından bu yana, 43 balıkçılık idari binası kurulmuştur (Avrupa Komisyonu, 2014). Karaya çıkarılan balıkların tür ve miktar olarak istatistiklere doğrudan girmesini sağlamak, av verilerini toplamak, av kayıt formlarını toplamak, örnek almak ve gemilerin limanda av denetimlerini yapmak amacıyla kullanılan balıkçılık idari binaları, balıkçılık yönetiminde önemli bir rol oynamaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2014).

GTHB, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı tarafından kurulan Otomatik Tanımlama Sistemi aracılığıyla elde edilen elektronik harita üzerinden 15 m'den büyük gemilerin izlemesine 2007 yılında başlamıştır.

Su ürünleri denetimlerinin, İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlükleri tarafından yapılmakta olan kısmında uygun olmayan ve kuraldışı işlemler için gerçekleştirilen yaptırımların %84'ü toptan balık hali, toptancı ve perakendeci düzeyinde uygulanmaktadır. Sahil Güvenlik Komutanlığı, denizde etkin şekilde denetim yapmaktadır. Denetim sayısı ve verilen ceza sayısında, yıllar içinde bir artış olduğu görülmektedir. Artan ceza oranı, verilen cezaların amaçlanan caydırıcılık açısından yeterli olmadığı ihtimalini ortaya çıkarmaktadır.

Balıkçılık ve su ürünlerinin yapısı ve özelliği itibariyle diğer tarımsal faaliyetlerden farklılık arz etmesi ve denetimlerde etkinliğin artırılması için başta 28 kıyı ili olmak üzere su ürünleri potansiyelinin yüksek olduğu 43 il taşra teşkilatında su ürünleri ile ilgili iş ve işlemlerin daha etkin bir şekilde zamanında ve eksiksiz olarak yürütülebilmesi için Balıkçılık ve Su Ürünleri Şube Müdürlüğü kurularak faaliyete geçirilmiştir. Balıkçılık ve Su Ürünleri Şube Müdürlüğü bulunmayan illerde, bahse konu faaliyetler Hayvan Sağlığı, Yetiştiriciliği ve Su Ürünleri Şube Müdürlükleri tarafından gerçekleştirilmektedir. (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2014).

2002 yılından itibaren balıkçılık filosundaki gemi sayısında artışı önleme amaçlı uygulamalar başlamıştır. GTHB, mevcut eski gemilerin yenilenmesi dışında yeni gemilere ruhsat verilmesini durdurmuştur. Geçen süre zarfında gemi sayısında önemli miktarda azalma olmuştur (Tablo 8). Su ürünleri kaynaklarının korunması, sürdürülebilir işletilmesi ve stoklar üzerindeki av baskısının azaltılması amacıyla, 2012 yılından itibaren, 12 metre ve üzerindeki balıkçı gemilerinin geri alınma yoluyla avcılıktan çekilmesi uygulamasına başlanmış ve 2014 yılında bu desteğin kapsamı 10 metre üzerindeki gemileri de kapsayacak şekilde genişletilmiştir (Avrupa Komisyonu, 2014). 2014 yılı itibari ile balıkçı gemisi sayısı 18.942'dir (BSGM).

Tablo 8: Türkiye Balıkçılık Filosu (2010-2014)

	DENİZ			İÇ SU	TOPLAM
	<12 m	12+ m	Toplam		
2010	15.540	1.900	17.440	3.234	20.674
2011	15.326	1.839	17.165	3.124	20.289
2012	15.179	1.819	16.998	3.102	20.100
2013	14.917	1.520	16.437	3.232	19.669
2014	14.457	1.420	15.877	3.065	18.942

Kaynak: BSGM, 2015

Su kaynaklarının korunması ve balık yaşamının sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yönelik çalışmalar kapsamında, İl Müdürlükleri tarafından yürütülen izleme çalışmaları da bulunmaktadır. Bu kapsamda 2014 yılında, 881 istasyonda yılda dört kez olmak üzere su numuneleri alınarak çeşitli parametre yönünden izleme yapılmıştır (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2014).

Mevcut balık stoklarının artırılması ve kaynaklardan verimli şekilde faydalanılabilmesi amacıyla iç sularda balıklandırma çalışmaları yürütülmektedir. Proje kapsamında 2014 yılında 4.030.000 adet yavru sazan balığı ile 328 adet su kaynağı balıklandırılmıştır (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2014).

3.3.2. Yetiştiricilik

Türkiye, önemli yetiştiricilik kaynaklarına sahiptir. Sahip olunan bu kaynaklarda çeşitli üretim teknikleri kullanılarak, tatlı su veya tuzlu sularda çok çeşitli su canlılarının yetiştiriciliği yapılmaktadır. 1970'lerde ticari amaçlı gökkuşacağı alabalığıyla su ürünleri yetiştiriciliğine başlayan Türkiye, sektörün en hızlı büyüyen ülkelerinden bir haline

gelmiştir. Türkiye su ürünleri yetiştiriciliği tesis ve kapasitesinin yıllar içerisinde gösterdiği artış Tablo 9’da görülmektedir.

Tablo 9: Türkiye Su Ürünleri Yetiştiriciliği Tesisleri ve Kapasiteleri (2002-2014)

	DENİZ		İÇSU		TOPLAM	
	Sayı (adet)	Kapasite (ton)	Sayı (adet)	Kapasite (ton)	Sayı (adet)	Kapasite (ton)
2002	225	25.036	1.020	25.068	1.245	50.104
2003	233	32.372	1.040	25.536	1.273	57.908
2004	255	52.158	1.059	25.548	1.314	77.706
2005	303	79.781	1.186	32.637	1.489	112.418
2006	296	92.262	1.072	38.105	1.368	130.367
2007	324	101.126	1.180	57.170	1.504	158.296
2008	350	110.840	1.395	88.520	1.745	199.360
2009	356	134.121	1.499	104.629	1.855	238.750
2010	344	145.699	1.550	152.056	1.894	297.755
2011	368	174.521	1.720	197.002	2.088	371.523
2012	408	193.419	1.883	242.322	2.291	435.742
2013	418	217.494	1.935	245.166	2.353	462.660
2014	420	233.673	1.945	248.555	2.365	472.128

Kaynak: BSGM, 2015

Türkiye’de su ürünleri yetiştiriciliğine yönelik tüm düzenlemeler, su kaynakları potansiyelinin verimli şekilde kullanılması, su ürünleri yetiştiriciliğinde sürdürülebilirliğin sağlanması, çevrenin korunması ve kaliteli ve güvenli gıda temini için, su ürünleri yetiştiriciliği ile ilgili yatırımların planlı bir şekilde gerçekleştirilmesi ve üretim sırasında etkin denetimin sağlanması amacıyla 29.06.2004 tarihli ve 25507 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Su Ürünleri Yetiştiriciliği Yönetmeliği” kapsamında yer almaktadır.

Denizlerde kurulan balık çiftlikleri 2007 yılından sonra Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yürürlüğe konulan mevzuatlar gereğince belirli kriterlere uygun olarak açık ve derin sulara taşınmışlardır. 2872 sayılı Çevre Kanununa bağlı olarak oluşturulan, 24.01.2007 tarih ve 26413 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Denizlerde Balık Çiftliklerinin Kurulamayacağı Hassas Alan Niteliğindeki Kapalı Koy ve Körfez Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Tebliğ”e göre; balık çiftlikleri Tablo 10’da belirtilen kriterlere uygun yerlere taşınmak ya da kurulmak zorundadır (Resmi Gazete, 2007).

Tablo 10: Balık Çiftliği Kurulamayacak Hassas Alanlara Ait Parametreler

PARAMETRE	KRİTER
Derinlik	≤ 30m
Kıydan Uzaklık	≤ 0.6 deniz mili
Akıntı Hızı	≤ 0.1 m/sn

Kaynak: Resmi Gazete, 2007

Otomatik yemleme sistemlerinin devreye girmesi, yemlemenin programlara bağı olarak yapılması ve dijital ortamda izlenmesi gibi teknolojik gelişmeler yem kaynaklı kirlenmeyi engellemeyi hedeflemektedir.

Sektörün geliştirilmesine yönelik olarak, yetiştiricilik yapılan su alanları ve su kullanım haklarının kiralanmaları, yeni bir düzenleme ile İl Özel İdarelerinden GTHB bünyesine alınmıştır. Bu düzenlemeyle birlikte, üreticiler lehine olacak şekilde ücretlendirme standardı getirilmiş ve yetiştiricilerin ödediği kira bedelleri düşürülmüştür (Kalkınma Bakanlığı, 2014).

İç su balıkları yetiştiriciliğinde, genel olarak kapalı devre yetiştiricilik sistemleri teşvik edilerek, çevrenin korunması, su tasarrufu ve birim alanda daha fazla üretim sağlanması hedeflenmektedir (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2014).

3.3.3. Veri Toplama, İstatistik ve Araştırma

Su ürünleri avcılık ve yetiştiricilik ile ilgili faaliyetlerin etkin olarak izlenebilmesi ve verilerin daha kolay ve güvenilir bir şekilde toplanması amacıyla seyir defteri, karaya çıkış bildirimini, nakil belgesi, depolama ve satış bildirimine ait verilerin kaydedileceği bir sistem olan “Su Ürünleri Bilgi Sistemi” (SÜBİS) kurulmuştur. 2007 yılında faaliyete geçen sisteme balıkçı gemilerinin kaydı gerçekleştirilmiştir. GTHB, TÜİK ve Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın erişim yetkisine sahip olduğu SÜBİS, balıkçılık faaliyeti ve av seferlerinden sağlanan karaya çıkarma miktarları ile av çabası verilerinin yıllık ve genel olarak incelenmesine dayanmaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2014).

12 metrenin üzerindeki gemiler için seyir defteri, satış notu (ilk satış için), nakil belgesi ve menşei belgesini de kapsayan bir dizi izleme aracı uygulamaya konmuştur. 12 metrenin altındaki gemilerin avcılık faaliyetleri ve karaya çıkardıkları ürünler örnekleme yöntemiyle izlenmektedir. 12 metreden büyük gemiler avladıkları ürün bilgilerini seyir defterine kaydetmekle ve karaya çıkış noktalarında liman ofislerine teslim etmekle yükümlüdürler (Kalkınma Bakanlığı, 2014).

Yetiştiricilik, iç su avcılığı, deniz avcılığı ile ilgili anket formları ile illerden toplanan su ürünleri istatistikleri, üçer aylık dönemler halinde SÜBİS'e kayıt edilmektedir.

Toplanan su ürünleri istatistikleri değerlendirilerek, TÜİK'e iletilmektedir. Kıyı ötesi ağ kafeslerdeki balık yetiştiriciliğinde yer belirlemenin optimize edilmesinde ideal bir araç olan Su Ürünleri Coğrafi Bilgi Sistemi, su ürünleri üretim kaynaklarının haritalanması amacıyla geliştirilmektedir.

Deniz balıkçılığı istatistiklerinin toplanmasında TÜİK ve GTHB işbirliği yapılarak daha önce yıllık anket yöntemi ile toplanan veriler, aylık dönemlerde ve iki kurumun personelinin ortaklaşa iş birliği ile yapılmaya başlanılmıştır (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2014).

639 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile “denizlerde ve iç sularda su ürünlerine ilişkin bilimsel araştırmalar yapmak ve yapılmasını destekleme” ve “ulusal ve uluslararası alanda Ar-Ge faaliyetleri yürütmek ve bu kapsamdaki projeleri destekleme” görevleri Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü'ne (TAGEM) verilmiştir (Anonim, 2011).

Su ürünleri araştırma proje ve faaliyetleri kapsamında, “iç sular ve denizlerde su ürünleri stoklarının korunması, üretimin ve kalitenin artırılması, su ürünleri üretim sahalarının belirlenmesi, avlanma yöntemleri ve av araç ve gereçlerinin geliştirilmesi konularında araştırma projeleri hazırlama, hazırlatma, uygulatma, izleme ve değerlendirme” konuları ile ilgili görevler Hayvancılık ve Su Ürünleri Araştırmaları Dairesi Başkanlığı'nın yetki ve sorumluluğunda yerine getirilmektedir (TAGEM, 2015).

TAGEM Master Planları kapsamında faaliyetler, ülke öncelikleri dikkate alınarak hazırlanan (1) su ürünleri ve (2) biyolojik çeşitlilik ve genetik kaynaklar “Araştırma Fırsat Alanları” ve araştırma programlarında yurtiçi ve yurtdışı finans kaynakları ile yürütülmektedir (Yazar, 2002).

Konuyla ilgili projelerin uygulanması aşağıda belirtilen TAGEM araştırma birimlerince gerçekleştirilmektedir. (Su Ürünleri Araştırmaları Çalışma Grubu, 2014)

- Su Ürünleri Merkez Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü (Trabzon)
- Akdeniz Su Ürünleri Araştırma, Üretim ve Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü (Antalya)
- Su Ürünleri Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü (Elazığ)

- Su Ürünleri Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü (Isparta)
- Koyunculuk Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü / Su Ürünleri Bölüm Başkanlığı (Balıkesir)

Geçmişten günümüze balık stoklarının tahminine yönelik araştırmalar incelendiğinde çeşitli kurumlar tarafından az sayıda da olsa araştırmalar yapıldığı ancak neredeyse son 15 yıldır balık stoklarının izlenmesine yönelik kapsamlı ve süreklilik arz eden bir çalışma olmadığı görülmektedir (Bingel & Gücü, 2010).

“Ulusal Balıkçılık Veri Toplama Programı” kapsamında uygulanmakta olan “Ulusal Balıkçılık Veri Toplama Programı İçin Karadeniz’de Hamsi Stoklarının Akustik Yöntem ile Belirlenmesi ve Sürekli İzleme Modelinin Oluşturulması” projesi, bu eksikliğin giderilmesi yönünde atılan önemli bir adım olmakla birlikte, Türkiye’nin en önemli avcılık ürünü olan ve yoğun bir av baskısına maruz kalan hamsi stokunun büyüklüğünü, mevcut durumunu ve üzerindeki av baskısını belirleyerek, stoktan sürdürülebilir şekilde ürün elde edilmesine yönelik olarak uygulanması gereken balıkçılık düzenlenmesinin belirlenmesine olanak sağlayacak bir ürün modeli hazırlanmasını ve uluslararası komisyonlar tarafından kabul edilecek bir ulusal balıkçılık veri ve stok değerlendirme raporu oluşturabilmesini amaçlamaktadır (ODTÜ, 2014)

AB, her yıl Karadeniz’de Bulgaristan ve Romanya için kota uygulanan kalkan ve çaça balığı stoklarını tahmin etmek amacıyla, STECF kanalıyla, bağımsız uzmanların katılım sağladığı bir çalışma toplantısı düzenlenmektedir. AB üyesi olmayan ülkelere de uzmanların katılımıyla derlenen bilgilerle, kısa ve orta vadede av miktarlarına ilişkin bağlayıcılığı olmayan tavsiye kararları almaktadır. Bahse konu toplantı, Karadeniz Balıkçılığının Yönetimi açısından yüksek önemi haiz verilerin iletilmesini mümkün kılmaktadır (Düzgüneş, et al., t.y.).

Alabalıklarda yerli ıslah hatlarının oluşturulmasını amaçlayan, “Alabalık Islah, Üretim ve Balıklandırma Merkezi” projesi ve ticari değeri yüksek türler ve yerli genetik kaynaklarının korunmasını amaçlayan “Su Ürünleri Gen Bankası ve Biyoteknoloji Merkezi” projeleri sürdürülmektedir. (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2015)

3.3.4. Su Ürünleri Kooperatifleri ve Üretici Birlikleri

Küçük ölçekli üreticilerin sektörün büyük bir kısmını oluşturduğu Türkiye’de, avcılık genellikle kıyı balıkçılığına uygun küçük gemilerle gerçekleştirilmekte, yetiştiricilik ise yaygın olarak aile tipi küçük ölçekli işletmelerden meydana gelmektedir. Gerek avcılık gerekse yetiştiricilik yolu ile üretim yapan küçük ölçekli üreticilerin en büyük sorunu, ürünlerini uygun şartlarda ve fiyatlarda pazarlanamamasıdır.

Kooperatif ve üretici birlikleri gibi örgütlenmeler, fiyat ve piyasa düzenleme işlevleri ile üreticinin mağduriyetini önleme ve kayıt dışı ekonominin kontrolüne katkı sağlama gibi görevler üstlenmektedirler. Kooperatifler değişik tarımsal faaliyetlere yönelik kurulurken, üretici birlikleri ürün ve ürün grubundaki örgütlenmelerdir (Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 2009).

Su Ürünleri Kooperatiflerinin amacı, her türlü su ürünlerinin üretimi, yetiştiriciliği, avcılığı, işleme, depolama ve pazarlama konularında ortaklarına hizmet vermek ve gerektiğinde bu konularla ilgili tesisleri kurmak ve işletmektir (TRGM, 2012).

Türkiye’de mevcut 547 adet su ürünleri kooperatifi bulunmaktadır. 1163 sayılı Kanun ile kurulan kooperatiflerin toplam üye sayısı 30.648’dir. Su Ürünleri Kooperatif Bölge Birliklerinin sayısı 16 olup, bu birliklere üye kooperatif sayısı 224, üye balıkçı sayısı 14.658’dir. Bölge Birliklerinden 15 tanesi Su Ürünleri Kooperatifleri Merkez Birliğine (SÜRKOOP) üye olmakla birlikte bu birliklere üye kooperatif sayısı 215, üye balıkçı sayısı 13.566’dır (SGB, 2015).

AB OBP’ye uyum kapsamında balıkçı kooperatifleri, Birlik ve Merkez Birliği çatısı altında örgütlenerek SÜRKOOP’u oluşturmuşlardır. Diğer taraftan, balık yetiştiricileri de birleşerek balık yetiştiricileri üretici birliğini, kooperatifler ve SÜRKOOP çatısı altında bulunan gırgır gemisi sahipleri ise İstanbul ve Samsun’da Deniz Ürünleri Avcıları ve Üretici Birliği’ni kurmuşlardır. Daha sonra Üretici Birliği Merkez Birliği kurulmuştur (Düzgüneş, et al., t.y.).

Üretici birlikleri, her türlü bitkisel ve hayvansal üretim yapan çiftçilerin ürün ve ürün gruplarında bir araya gelerek oluşturdukları organizasyonlardır. Denizler, doğal

göller, baraj gölleri, göletler, akarsular, dalyanlar, lagünler ve karada çeşitli sistemler kullanarak su ürünleri yetiştiriciliği ve avcılık yaparak elde ettikleri su ürünlerini pazara sunmayı taahhüt eden üreticiler tarafından, 5200 sayılı Kanun kapsamında kurulan Su Ürünleri Üretici Birliklerinin sayısı ise 33 olmakla birlikte üye balıkçı sayısı 1.248'dir. Su Ürünleri Yetiştiricileri ve Deniz Ürünleri Avcıları olmak üzere iki tane Su Ürünleri Üretici Merkez Birliği bulunmaktadır (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2013).

Sektör çalışanları, kooperatifleri genellikle devlet yardımlarının temin edilmesi veya av gerci ithalatında vergi indirimlerinden yararlanmaya yönelik bir araç olarak görmüşlerdir. AB'deki uygulamalar incelendiğinde, su ürünleri piyasasının düzenlenmesinde önemli rolleri bulunan üretici örgütleri, aynı zamanda üreticilerin haklarının korunması ve ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle, GTHB Tarım Reformu Genel Müdürlüğü altında "Balıkçılık Üretici Örgütlerinin Kurumsal Kapasitelerinin Artırılması" konulu bir eşleştirme projesi yürütülmektedir. Projenin amacı, AB müktesebatına uyumlu, destek mekanizması ve politikası ile ilgili bir mevzuat taslağının hazırlanması, üretici örgütlerinin piyasada etkin ve sorumluluk alabileceği koşulların hazırlanması, GTHB'nin ve üretici örgütlerinin AB'ye uyumlu araçların uygulanması konusunda kapasitelerinin artırılması, çeşitli faaliyetler aracılığıyla sektördeki paydaşlarda farkındalık oluşturulmasıdır. Türkiye-AB Mali İşbirliği Programı kapsamında yürütülen projeler EK-1'de yer almaktadır. (TRGM, 2015) ve (Kalkınma Bakanlığı, 2014)

3.3.5. Bölgesel ve Uluslararası Balıkçılık İlişkileri

Ülkemiz, içinde bulunduğumuz bölgeyi kapsayan birçok uluslararası anlaşma ve kuruluşa üyedir. Bu kapsamda, ilgili RFMO faaliyetleri takip edildiği gibi, bölgesel anlamda girişimlerin artırılmasına yönelik çalışmalarda yer alınmaktadır.

Akdeniz Genel Balıkçılık Komisyonu (GFCM), Akdeniz, Karadeniz ve bağlayıcı sulardaki balık türlerinin korunması, ortak koruma stratejilerinin geliştirilmesi ve araştırmaların koordinasyonu gibi çalışmalar yürüten bir bölgesel balıkçılık yönetimi kuruluşudur. Etkinlik düzeyini artırmak amacıyla son olarak 2014 yılında Anlaşması tadil edilen GFCM, balıkçılığın korunması ve yönetimi ile ilgili sınırlayıcı tavsiye kararları alma

yetkisine sahiptir. Türkiye, GFCM tarafından verilen kararları ulusal mevzuatına aktarmaktadır.

ICCAT, orkinos ve orkinos benzeri balık türleri hakkında çeşitli çalışmalar yürütebilecek ve bu türlerin yönetimini gerçekleştirecek tek balıkçılık örgütüdür. ICCAT, Atlas Okyanusu ve bağlantılı denizlerdeki orkinos avcılığı ve ticaretini düzenlemek ve sürdürülebilir yönetimi sağlayabilmek amacıyla üye ülkeler için bağlayıcı nitelikte olan kararlar almaktadır. Orkinos avcılığına yönelik olarak, genel stok durumu ve geçmiş av miktarlarına dayalı bir kota sistemi uygulanmakta olup, kota dağılımlarıyla ilgili eşit olmayan uygulamalar görülebilmektedir. 2015 yılı kota dağılımında, Türkiye'ye 707,23 ton kota tahsis edilirken, AB'ye 9372,92 ton, Japonya'ya ise 1390,44 ton kota tahsis edilmesi söz konusu duruma örnek gösterilebilir (ICCAT, 2015). Türkiye, kendisine tahsis edilen kota miktarının farklı bir referans dönem esas alınarak belirlenmesi nedeniyle uzun yıllar boyunca itirazlar yapmış, ancak olumlu yönde bir değişiklik olmaması nedeniyle, 2015 yılında, kanuni düzenlemeler doğrultusunda kendi belirlediği ulusal kotasını (self-kota) ilan etmiştir.

Orta Asya ve Kafkaslar Bölgesel Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliği Komisyonu (CACFish), FAO-Türkiye İşbirliği Programında yürütülen Orta Asya Balıkçılık ve Su Ürünleri Gelişimi Bölgesel Programı (FishDev) Projesinin bir çıktısı olarak, Türkiye ile FAO Orta Asya Alt Bölge Ofisi işbirliğinde kurulmuştur. CACFish, Orta Asya ve Kafkas ülkeleri arasında doğal su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımına yönelik ortak bir mekanizma kurulmasını ve su ürünleri ile ilgili deneyimlerin paylaşılmasını amaçlamaktadır. (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2013)

Ülkemizin de taraf olduğu Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, ülkelerin korunan su alanlarının %12 seviyesine çıkarılmasını önermektedir. Türkiye'deki yaklaşık 346.138 hektarlık denizel alan, 31 Deniz ve Kıyı Alanı yasal olarak koruma altında bulunmaktadır. Ülkemiz, Akdeniz'in en büyük deniz koruma alanına sahip ülkesidir ve kara sularının yaklaşık %4'ü koruma altındadır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı , 2012) ve (Kalkınma Bakanlığı, 2014).

Türkiye, 1973 yılında yürürlüğe giren CITES'e 1996 yılında taraf olmuştur. CITES, deniz ve iç su canlıları dâhil, sözleşme kapsamındaki türlerin uluslararası ticaretini düzenleme amaçlı kurallar belirlemektedir.

Ülkemizin, IUU Antlaşmasını kabul etmiş olması, sürdürülebilir sorumlu balıkçılık anlayışı doğrultusunda balık stoklarının ve deniz ekosisteminin korunması açısından önemli olmasının yanı sıra yasalara uygun avcılık yapan balıkçılara destek, kaçak avcılık yapılanlara ise uluslararası pazarda ürün satamayacaklarını ve eylemlerine göz yumulmayacağını gösteren bir işaret olması yönünden büyük önem taşımaktadır.

4. BALIKÇILIK DESTEKLERİ VE ETKİLERİ

Devlet yardımları, devletin mali kaynakları ile belli bir işletmeyi veya üretimi, üretim yöntemini, üretim ya da faaliyet konusunu etkilemek, üreticileri teşvik ve himaye etmek, rekabet gücünün artmasına katkıda bulunmak, kuruluş yerini etkilemek suretiyle belirli bir bölgenin gelişmesini sağlamak gibi amaçlarla, eşit bir karşılık beklemeden aktarılan kamuya ait kaynaklardır (Akkaya, 2006).

Geçmişten günümüze, sektöre yönelik yapılan desteklemeler, kullanılış şekillerinde farklılıklar da barındıracak şekilde, sübvansiyon, mali destek, ekonomik yardım veya devlet mali aktarımları gibi isimlerle anılmaktadır. Politika belirleyicilerin ilgileri doğrultusunda (ticaret, sosyal yapı, çevre, vb.) yapısal değişiklikler gösterebilen destekler, doğrudan gelir desteği, kredi faizlerinde indirim uygulanması, vergide indirim uygulanması, ürün desteklemeleri şeklinde olabildikleri gibi kırsal kalkınma düzeyinin artırılması ve gelir dengesizliklerinin giderilmesi gibi amaçlar da güdebilmektedir (OECD, 2002).

Sektörün doğal stoklara bağlı olan yapısı, küreselleşen dünyada sermayenin hızla yer değiştirebilmesi, rekabetin artması ve iklimsel değişikliklerin etkileri, balıkçılık sektörünün devlet yardımları ile desteklenmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

Dünya ölçeğinde değerlendirildiğinde, desteklemede kullanılan mali yöntemler ile destek tipleri çok çeşitlilik göstermektedir. Dünya çapında bildiri yapılan desteklerin çoğu gelişmiş ülkeler tarafından verilmektedir. Özellikle gelişmiş ülkeler balıkçılık sektörünü sadece üretim temelinde görmemektedirler. Söz konusu ülkelerde, balıkçılık, yerel, bölgesel ve ulusal temelde ele alınmakta olup yerel ve bölgesel kalkınma planları içerisinde ulusal politika eşgüdümünde yönlendirilmektedir. Bu yüzden desteklemeler yapılırken; ulusal kalkınma, bölgesel gelişmişlik farklarının giderilmesi ve yerelde kırsal kalkınma gibi unsurlar öncelikli seçilebilirlik şartlarını oluşturmaktadır.

Gelişmiş ülkeler, çağdaş teknolojilerle donatılmış balıkçı gemilerinden oluşan güçlü filolara sahip olmalarına varan süreçte, büyük oranda devlet desteklerinden

faýdalanmışlardır. Kapasitenin bu şekilde artırılması, stoklar üzerindeki av baskısını önemli oranda artırıcı yönde olarak birçok stokun önemli zararlar görmesine ve hatta çökmesine giden süreci hızlandırmıştır (Kurtar, 2008)

Gelişmekte olan ülkelerde, filo kapasitesi, avlanma teknolojileri ve gıdanın besin değerinin korunmasına yönelik altyapı gereksinimleri yönünden, gelişmiş ülkelere kıyasla rekabet gücünü etkileyebilecek eksiklikler bulunması sebebiyle, uluslararası ticaret ve ülke içi tüketim açısından büyük önem arz eden balıkçılık alanının güçlendirilmesine yönelik desteklemeler yapılmaktadır.

Az gelişmiş ülkelerde ise, söz konusu durum, sadece ticari yönden değerlendirilmemesi gereken bir boyut kazanmaktadır. Bahse konu ülkelerin, gıda bulunabilirliği yönünden büyük sıkıntılar yaşaması, balığın ticari öneminin yanına daha hayati bir öneme sahip olan açlık sorununu yerleştirmektedir.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, gıda güvenliği açısından, gelir ve geçim kaynağı oluşturması itibariyle, balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği, temel olarak sektör çalışanlarını ilgilendirmektedir. Az gelişmiş ülkeler ve LIFDC'lerde ise, halkın açlıkla mücadelesinde temel bir gıda maddesi ve uluslararası ticaret yönünden önemli bir ulusal gelir kaynağı olması yönüyle, sektör büyük bir anlam kazanmaktadır.

Balıkçılık desteklemeleri, sosyo-ekonomik açıdan önemli bir konu olmakla birlikte ticarete rekabeti olumsuz yönde etkileyebilecek ve aşırı avcılığın artmasını teşvik edebilecek araçlar olmaları sebebiyle uluslararası platformlarda tartışmalara konu olabilmektedir.

Bu bölümde, AB ve ülkemizde uygulanmakta olan balıkçılık desteklemeleri ve balıkçılık desteklerine ilişkin küresel tutum ve gıda güvenliğine yönelik etkileri incelenecektir.

4.1. Avrupa Birliği'nde Balıkçılık Desteklemeleri

OBP'nin oluşturulmasından önceki dönemlerde, balıkçılığa yönelik bağımsız bir yönetim sistemi bulunmadığı için, sektörün mali gereksinimleri tarımsal fonlardan karşılanmıştır. Tarım ve balıkçılık arasında farklı yapı ve gereksinimlerin bulunması, Topluluğun, konuya ilişkin tedbirleri ayrı politikalar kapsamında ele almasına neden olmuştur.

AB'de balıkçılık sektörüne yönelik destekler, OBP'nin temel ilkeleri ve hedefleri doğrultusunda, üye ülke ve bölgeler arasındaki sosyal ve ekonomik gelişmişlik farklarını azaltmayı hedefleyen yapısal fonlar aracılığıyla verilmektedir (Kurtar, 2008)

Fonlar dışında, AB, Üye Devletlere belirli kurallar dâhilinde sektöre destek verme imkânı tanımaktadır. AB'de kamu harcamaları ve verilen destekler iki şekilde düzenlenmektedir:

- Avrupa Denizcilik ve Balıkçılık Fonu
- Devlet Yardımları (Avrupa Birliğinin İşleyişi Hakkında Anlaşma'nın 42. Maddesi)

Verilen desteklerin Üye Devletler tarafından şeffaf bir şekilde bildiriminin yapılmaması nedeniyle güncel destekleme verisinin temininde sıkıntılar yaşanmaktadır. Sektöre yönelik yardımlar, en çok yardım mali araçları (EMFF) aracılığı ile yapılmakta olup, bunu *de minimis*, diğer devlet yardımları ve blok muafiyet yardımları takip etmektedir. Ayrıca, diğer ülkelerle balıkçılık anlaşmaları, akaryakıt desteği ve piyasa müdahalesi gibi alanlarda da desteklemeler olabilmektedir.

4.1.1. EMFF Kapsamında Desteklemeler

Uzun bir reform sürecinin ardından ortaya çıkan EMFF, Denizcilik Politikası ile Balıkçılık Politikası için tek kaynaktan mali destek sağlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca, 1303/2013 sayılı Tüzük ile AB'nin, uyum, sosyal politikalar, kırsal kalkınma, tarımsal politikalar çerçevesinde sağladığı yapısal ve yatırım fonlarına ortak bir çerçeve çizilmiş olup EMFF, söz konusu ortak çerçeveye uyumlu olarak hazırlanmıştır. Tüm sektörlerdeki

yapısal fonların eşgüdümünün sağlanması temel amaçların daha etkin bir şekilde yerine getirilmesi için pratik ve verimli bir yöntem olarak algılanmaktadır (ABDGM, 2015).

EMFF ortak yönetim ile finanse edilecek öncelikler (yaklaşık 5,8 milyar avro) ve doğrudan yönetim (AB) ile finanse edilecek önceliklere (yaklaşık 650 milyon avro) göre ikiye ayrılmaktadır (Tablo 11).

Tablo 11: EMFF'nin, Ortak Yönetim ve Doğrudan Yönetim Kapsamında Dağılımı

Ortak Yönetim	Avcılık, Su Ürünleri Yetiştiriciliği ve Balıkçılık Bölgelerinin Sürdürülebilir Kalkınması, Pazarlama ve İşleme ile Teknik Yardımlar	4.340.800.000
	Kontrol ve Yaptırımlar	580.000.000
	Veri Toplama	520.000.000
	Denizaşırı Bölgeler	192.500.000
	Depolama	44.976.000
	Entegre Denizcilik Yönetimi	71.055.600
	Ortak Yönetim Toplam	5.749.331.600
Doğrudan Yönetim		647.275.400
TOPLAM		6.396.607.000

Kaynak: Avrupa Komisyonu, 2015

Ortak Yönetim Kapsamında Mali Destek Sağlanacak Alanlar

- Avcılığın sürdürülebilir kalkınması,
- Yetiştiriciliğin sürdürülebilir kalkınması,
- Avcılık ve yetiştiricilik bölgelerinin sürdürülebilir kalkınması,
- İşleme ve pazarlama ile ilgili politikalar,
- Denizaşırı bölgelerde balıkçılık ve yetiştiriciliğin geliştirilmesi,
- Ortak Balıkçılık politikasında yer alan tedbirlere yönelik önlemler,
- Teknik yardımlara ilişkin tedbirler,
- Bazı Entegre Denizcilik Yönetimi tedbirleri

Ortak Yönetim kapsamında destek verilen alanlar ayrıntılı olarak EK-2'de sunulmaktadır.

Doğrudan Yönetim Kapsamında Destek Sağlanacak Alanlar

- Entegre Denizcilik Politikası,
- Test projeleri ve işbirliği projelerini içeren projeler,
- Koordinasyon faaliyetleri (bilgi paylaşım ağları, deniz yatağı stratejileri),
- Bilişim teknolojisi sistemlerinin geliştirilmesi, işletilmesi ve bakımı, veri değişimine olanak veren bilgisayar ağlarının oluşturulması,
- Eğitim projeleri (bilginin, mesleki becerilerin artırılması, denizcilik sektöründe mesleki gelişim),
- Deniz gözlem sistemi, deniz veri ve bilgisinin kullanılması ve yayımı,
- Bilimsel tavsiyenin yayılması,
- Piyasa istihbaratı,
- Danışma Konseyleri,
- Uluslararası kuruluşlara gönüllü katılım,
- Teknik yardım.

EMFF tüzüğü'nün 16. Maddesine göre bütçenin Üye Devletlere dağıtımında dikkate alınan hususlar; su ürünleri sektöründe çalışan kişi sayısı, su ürünleri sektöründe üretim düzeyi, küçük ölçekli kıyı balıkçılığının toplam balıkçılık içerisindeki payı (gemi sayısı), üye devletin denetimden sorumlu olduğu alanların büyüklüğü, denetleme kapasitesinin durumu, veri toplaması gereken alanın ve ihtiyacının büyüklüğü ve veri toplama kapasitesinin durumudur. EMFF kapsamında 2014-2020 yılları arasında verilecek toplam destek miktarının ülkelere göre dağılımı Tablo 12'de, yıllara göre detaylı dağılımı EK-3'te yer almaktadır.

Tablo 12: AB Üye Devletlerinin EMFF'ten Alacakları Toplam Destek Miktarı

ÜYE DEVLET	EMFF'TEN ALINAN DESTEK (AVRO)	ÜYE DEVLET	EMFF'TEN ALINAN DESTEK (AVRO)
İspanya	1.161.620.889	Hollanda	101.523.244
Fransa	587.980.173	Estonya	100.970.418
İtalya	537.262.559	Bulgaristan	88.066.622
Polonya	531.219.456	Finlandiya	74.393.168
Portekiz	392.485.464	Litvanya	63.432.222
Yunanistan	388.777.914	Belçika	41.746.051
Hırvatistan	252.643.138	Güney Kıbrıs Rum Yönetimi	39.715.209
Birleşik Krallık	243.139.437	Macaristan	39.096.293
Almanya	219.596.276	Çek Cumhuriyeti	31.108.015
Danimarka	208.355.420	Slovenya	24.809.114
Romanya	168.421.371	Malta	22.627.422
İrlanda	147.601.979	Slovakya	15.785.000
Letonya	139.833.742	Avusturya	6.965.000
İsveç	120.156.004	TOPLAM	5.749.331.600

Kaynak: Avrupa Komisyonu, 2015

EMFF fonlarından yararlanmak isteyenlere belirli ortak finansman oranlarına göre destek verilmektedir. AB'nin öncelik alanlarına uygun olan yatırımlar için EMFF'in katkısı en fazla %75, en az %20 olarak gerçekleşmektedir. Bunun dışında bazı alanlarda farklı katkı oranları uygulanabilmektedir (EK-4).

Fonlardan yararlanmak için ilgili Üye Devlet idaresine başvuruda bulunmak gerekmektedir. Faydalanıcı etkinliğin devamı ve son ödeme yapılmasını müteakip 5 yıllık bir süre boyunca başvuruda taşıdığı şartları yerine getirmekle, Üye Devlet ise bir işletim programı hazırlamak ve yürütmek ile yükümlüdür.

4.1.2. Diğer Desteklemeler

Avrupa Birliği, su ürünleri yetiştiricilik sektöründe, yeni türlerin yetiştiriciliğe kazandırılması, yeni tesislerin kurulması, mevcut tesislerin çevreci ve daha ekonomik donanım ve teknoloji ile modernizasyonu gibi konularda mali destek sağlamaktadır. Doğrudan ürüne verilen destekleme (kg başına üretim desteği vb.) bulunmamaktadır. Verilen destekler AB fonları aracılığıyla ve faydalanıcının başvurması şeklinde yapılmaktadır.

EMFF kapsamında, avcılarının ve yetiştiricilerin faaliyet ve işletme giderlerine veya girdilerine yönelik mali destek bulunmamaktadır. Söz konusu politikanın tek istisnası 2002 yılından itibaren balıkçılık sektörüne sağlanan yakıt desteğidir. Bu kapsamda avcılık ve yetiştiricilik sektöründe faaliyet gösteren gemilere indirimli veya vergiden muaf yakıt desteği sağlanmaktadır.

Su ürünleri sektöründe Üye Devletler yukarıda belirtilen mali destekleme alanları dışında ulusal öncelik ve politikalarına göre sektöre mali destek sağlayabilirler ancak, rekabeti ve OBP'nin yapısını bozmamak için söz konusu destekler *de minimis* kuralına göre sınırlandırılmıştır.

De Minimis

Destekleme miktarının çok sınırlı kaldığı ve rekabeti etkilemeyecek boyutlarda olduğu durumlarda ise *de minimis* kuralı geçerli olup, Üye Devlet Avrupa Komisyonu'nun iznini beklemeden destek verebilir. *De minimis* kuralının uygulanabilmesi için aşağıdaki şartların sağlanması gerekmektedir.

- Piyasaya sürülen ürünün miktarı ya da fiyatı üzerinden sabit miktartlı destek verilemez.
- Üç mali yıl içerisinde bir firmaya verilen yardım toplamda 30.000 avroyu geçemez ve taksitlere bölünemez.
- Doğrudan ihracat desteği veya ihracat örgütü kurma desteklenemez.
- İthal edilen ürünün yerli üretimini teşvik etmek için sürekli destek verilemez.
- Zor durumdaki firmalara verilemez.
- Yeni gemi alımı ya da üretimi için verilemez.
- Su ürünleri piyasasında ortak piyasa düzenini bozacak şekilde verilemez.
- Yardım şeffaf bir şekilde yönetilmelidir.

De minimis kuralına göre verilecek yardımda diğer devletlerin verdiği yardımlar göz önünde bulundurulabilir.

Blok Muafiyet Tüzüğü

AB’de balıkçılık ve yetiştiricilik sektöründe devlet yardımlarına ilişkin konular Denizcilik ve Balıkçılık Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Üye Devletlerin balıkçılık sektörüne sağladığı yardımlara ilişkin kurallar AB Antlaşması’nın 87., 88. ve 89. maddeleri kapsamındadır. EMFF kapsamında Üye Devletler tarafından verilen ortak finansman bu kurallardan muaftır.

22 Temmuz 2008 tarihinde yayımlanan 736/2008/EC sayılı Blok Muafiyet Tüzüğü’ne göre Üye Devletler, bazı balıkçılık ürünlerine yapacakları devlet yardımlarında ön bildirim esnasından muaf tutulacaklardır. Uygun alanlar için devlet yardımı tahsis etmek isteyen Üye Devletler bunu Komisyona ilgili bilgileri göndermek suretiyle yapabilmektedir.

Balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği sektöründeki devlet yardımlarından bazılarının ortak piyasa düzeni ile uyumlu olduğu kabul edilmekte, bu nedenle uygulanmadan önce Komisyon’un onayını beklemek gerekmekte ve resmi bildirim ihtiyacı duyulmamaktadır.

Yardımanın tahsisi aşağıdaki koşullara bağlıdır;

- Yararlanıcı başına yıllık miktar 1 milyon avroyu ve proje başına toplam uygun maliyet ise 2 milyon avroyu geçmemeli,
- Küçük ve Orta ölçekli işletmeleri hedef almalı,
- EMFF Tüzüğü’ne uygun olmalı,
- Uygun olmayan devlet yardımı nedeniyle iade yapması hükmedilen yararlanıcıya vaka sonuçlanıncaya kadar verilmemeli,
- Gemilerin modernizasyonu gibi EMFF kuralları Komisyon tarafından vaka bazında incelemeye tabidir ve resmi bildirim gereklidir.

Yakıt Desteği

AB’de 2002 yılından itibaren balıkçılık sektörüne akaryakıt desteği sağlanmaktadır. Yapılan akaryakıt desteği, genellikle vergi muafiyeti ya da vergi indirimi şeklinde

gerçekleşmektedir. Ancak, bazı Üye Devletlerde, akaryakıt tüm vergileri ile satın alındıktan sonra vergilerin balıkçıya geri ödemesi şeklinde de gerçekleşmektedir. Vergi muafiyeti/indirimi ile farklı ülkelerde farklı oranlarda akaryakıt desteği söz konusu olmuştur. Bu farklılığın temel nedeni ise, ülkeden ülkeye değişen akaryakıt vergi oranlarından kaynaklanmaktadır. Akaryakıt vergileri yüksek olan ülkelerde indirim fazla iken, vergi yükü düşük ülkelerde indirim az olmuştur. Üye Devletlerin akaryakıt desteği için vergi muafiyeti ile feragat ettikleri vergi gelirleri de ülkeden ülkeye değişmektedir. AB Üye Devletleri için bu miktar toplamda bir milyar avroyu geçmektedir (ABDGM, 2015).

AB tarafından yapılan incelemelere göre akaryakıt vergisi muafiyeti tüm balıkçıları kapsadığı için, sektörde rekabeti bozmadığı görülmekte olsa da, vergi muafiyeti olmaması durumunda balıkçıların daha az akaryakıt tüketeceği ve devletlerin vergi kayıplarının daha az olacağı düşünülmektedir.

AB'de balıkçılara verilen akaryakıt desteğinin kaldırılması halinde, piyasada, tüketicinin ödediği son fiyatta artış ve balıkçılık firmalarının kârlılığında ise azalışlar meydana gelmesi gibi değişikliklerin olabileceği öngörülmektedir.

4.2. Türkiye’de Balıkçılık Destekleri

Ülkemizin gıda arzı ve güvenliğini sağlamaya yönelik temel yaklaşımı; değişen tüketim alışkanlıkları ve ihtiyaçlar doğrultusunda; çağdaş, bilimsel ve teknolojik imkânlardan yararlanarak tarımsal üretim ve arz güvenliğini destekleyen politikalar ile yeterli ve güvenilir gıda arzını sağlamak, üretimi yönlendirmek, makro düzeyde üretim ve ticaret politikaları oluşturmak, uluslararası pazarlarda biyolojik çeşitliliği avantaja dönüştürmek, işletme yapılarını iyileştirmek, kırsalda yaşam standartlarını ve refah düzeyini yükseltmek olarak benimsenmiştir. (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2013)

4.2.1. İndirimli Akaryakıt

Balık avcılığında av bölgesine gidiş ve av bölgesinden dönüşü kapsayan seyir zamanı, çoğu zaman avda geçen süreden uzun olmaktadır. Bu ise akaryakıt sarfiyatını ve maliyeti artırmaktadır. Bu nedenle, dünyanın pek çok ülkesinde balıkçılığın geliştirilmesi

amacı ile giderler içinde en önemli yeri tutan akaryakıt fiyatlarına çeşitli destekler uygulanmaktadır.

Denizciliğin gelişmesi ve karayolu ağırlıklı dâhili taşımacılığın denizyoluna kaydırılması amacıyla, 16.07.2003 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ve Maliye Bakanlığı'nın 31.12.2003 tarihinde yayımlanan 6 Seri Numaralı Özel Tüketim Vergisi Genel Tebliği ile deniz araçlarında "Özel Tüketim Vergisi İndirilmiş Yakıt Uygulaması" 01.01.2004 tarihinde başlamıştır. Kabotaj hattında çalışan yük, yolcu, bilimsel araştırma gemileri, ticari yatlar ve hizmet araçlarını kapsayan uygulama, aynı tarihten itibaren balıkçı gemilerine de Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) indirilmiş yakıt kullanma imkânı tanınmıştır. Ayrıca, 2009 yılı itibariyle iç sularda faaliyet göstermekte olan kamuya ait yük ve yolcu gemileri de bu kapsama dâhil edilmiştir. (Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, 2013)

ÖTV'siz yakıt uygulamasının uygulamaya başlamasından 2013 yılına kadar geçen sürede verilen toplam destek içerisinde, balıkçı gemilerine verilen desteğin oranı %26,5 olarak gerçekleşmiştir (Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, 2013). 1 Eylül 2012 tarihi itibariyle yürürlüğe giren, 24 m'den sığ sularda av yasağının getirilmesinin ardından balıkçıların avlanmaları için açılmaları gereken mesafe artmış ÖTV'siz yakıt desteği, artan masraflarını telafi etmede önemli hale gelmiştir. 2004 yılında 2.356 balıkçı gemisine yaklaşık 53 milyon TL'lik indirim sağlanarak başlayan destek miktarı, 2014 yılında 5.278 gemiye verilen 142 milyon TL'ye çıkmıştır (Tablo 13).

Tablo 13: Balıkçı Gemilerine Verilen ÖTV'siz Yakıt Desteği

YILLAR	YARARLANAN BALIKÇI GEMİSİ DEFTER SAYISI (ADET)	KULLANILAN YAKIT (TON)	YAPILAN DESTEK (TL)
2004	2.356	68.387	53.200.000
2005	3.194	76.843	76.564.000
2006	3.783	85.484	84.421.667
2007	3.999	81.829	82.908.757
2008	4.130	79.095	87.061.472
2009	4.121	86.893	105.367.782
2010	4.817	88.129	128.751.622
2011	5.358	89.027	137.043.503
2012	5.513	91.776	155.935.009
2013	5.552	93.165	148.401.310
2014	5.278	89.552	142.744.598
TOPLAM		930.180	1.202.399.720

Kaynak: BSGM, 2015

2014 yılında, ÖTV'si indirilmiş yakıt desteğinin %87'sini 12 metreden büyük gemiler kullanmıştır (Tablo 14).

Tablo 14: Yakıt Desteğinden Yararlanan Balıkçı Gemisi Defter Sayısı Dağılımı (2014)

BOY GRUBU (M)	BALIKÇI GEMİSİ SAYISI (ADET)	ÖTV TUTARI (TL)	ÖTV KULLANIM ORANI (%)
12 m'den küçük	3.931	18.419.743	12,9
Ara.18	581	22.285.906	15,6
18-24	373	30.429.575	21,3
24-40	351	56.250.794	39,4
40 m'den büyük	42	15.358.580	10,8
TOPLAM	5.278	142.744.598	100

Kaynak: BSGM, 2015

Türkiye'de gırgır ve trol ile avcılık yapan gemiler için “8 ay X günlük sarfiyat X 20 gün” formülü ile balıkçılara destek sağlanmaktadır. Yardımcı gemiler içinse 9 ay X günlük sarfiyat X 20 gün formülü ile hesaplama yapılarak bir yılda alınabilecek azami ÖTV'siz yakıt miktarı hesaplanmaktadır (Tablo 15).

Tablo 15: Balıkçı Gemilerinde Yıllık Azami Yakıt Desteğinin Hesaplanması

GEMİNİN KULLANILDIĞI ALAN	BİR YILDA ALINABİLECEK AZAMİ YAKIT MİKTARI
Gırgır, trol balıkçı gemileri	8 ay X günlük sarfiyat X 20 gün
Diğer balıkçı gemileri	8 ay X günlük sarfiyat X 20 gün
Gırgır yardımcısı, trol yardımcısı, balık işleme fabrika ve balık nakliye gemisi	9 ay X günlük sarfiyat X 20 gün

Kaynak: Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, 2013

Yakıt desteklemelerinin amacı avcılık maliyetlerini düşürmek olsa da, yakıt maliyetindeki bu düşüş, av çabasında artış olmasına sebep olabilmektedir. Türkiye özelinde, harcanan birim enerjiye karşılık avlanan ürün miktarında artış olmamıştır. IUU avcılıktan hakkında işlem yapılmış balıkçı gemilerinin indirimli yakıttan mahrum bırakılmasına yönelik bir caydırıcı uygulama bulunmamaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2014).

4.2.2. Balıkçı Gemisini Avcılıktan Çıkaracaklara Yapılacak Destekleme

Denizlerden elde edilen su ürünleri miktarı, av filosunun ekonomik işletilmesi için yeterli değildir. Mevcut av filosu ve av kapasitesi ile su ürünleri kaynaklarının ve

balıkçılığın ekonomik olarak sürdürülebilirliği mümkün görülmediği için gemi sayısında ciddi bir indirime gidilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Bu amaç doğrultusunda en önemli girişim, 2012 yılından itibaren, 12 metre ve üzerindeki balıkçı gemilerinin geri alınma yoluyla avcılıktan çekilmesi uygulamasına başlanmasıdır.

Su ürünleri kaynaklarının korunması, sürdürülebilir işletilmesi ve stoklar üzerindeki av baskısının azaltılması amacıyla, 19 Haziran 2012 tarihinde, Resmi Gazete’de yayınlanan 2012/51 sayılı tebliğ ile su ürünleri ruhsat teskeresine sahip on iki metre ve üzerindeki balıkçı gemisi sahiplerine, gemilerinin avcılıktan çıkarılması karşılığında, 12-20 m arası gemiler için metre başına 10.000 TL, 21-30 m arası gemiler için 15.000 TL, 31 m ve üzeri gemiler için 20.000 TL destekleme ödemesi yapılması yönündeki uygulamaya başlanmıştır (Tablo 16) (Kalkınma Bakanlığı, 2014).

Tablo 16: Balıkçı Gemisini Avcılıktan Çıkaranlara Yapılacak Desteklemeler

GEMİ BOYU (M)	2012	2013	2014
10-12	-	10.000	10.000
12-20	10.000		
21-30	15.000	15.000	15.000
31-34	20.000	20.000	20.000
35-45			30.000
46 ve üzeri			35.000

Kaynak: BSGM, 2015

2014/26 sayılı “Balıkçı Gemisini Avcılıktan Çıkaranlara Yapılacak Destekleme Tebliği” ile bu desteğin kapsamı 10 metre üzerindeki gemileri de kapsayacak şekilde genişletilmiştir (Resmi Gazete, 2014). Avcılıktan çıkarılan gemi sayısı ve toplam destek miktarı Tablo 17’de yer almaktadır.

Tablo 17: Avcılıktan Çıkarılan Gemi Sayısı ve Destek Miktarı

DESTEKLEME YILI	AVCILIKTAN ÇIKARILAN GEMİ SAYISI (ADET)	TOPLAM DESTEK MİKTARI
2013	364	62,1 milyon TL
2014	456	54 milyon TL
2015	191	22,5 milyon TL
TOPLAM	1011	138,6 milyon TL

Kaynak: BSGM, 2015

4.2.3. Üretim Desteği

2003 yılından itibaren uygulanmaya başlayan üretimi destek programı su ürünleri yetiştiricilik sektörünün hızlı gelişmesine ve ilerlemesine önemli katkı sağlamıştır. Önceki konularda da değinildiği üzere artan talebi karşılama ve istihdam yaratması yönünden gıda güvenliğine büyük katkı sağlayan yetiştiricilik sektörüne, başlangıcından itibaren toplam 1 milyar TL'nin üstünde destekleme verilmiştir (Tablo 18).

Tablo 18: Su Ürünleri Yetiştiriciliğine Yönelik Üretim Desteği

	Desteklenen Ürün Miktarı (Kg)	Toplam Destek Tutarı (TL)
2003	7.219.169	1.072.047
2004	26.289.604	10.515.842
2005	39.513.000	38.738.598
2006	63.781.000	58.878.143
2007	92.615.000	89.727.970
2008	106.757.404	92.668.406
2009	120.298.530	116.095.801
2010	150.460.650	147.526.674
2011	172.513.266	180.713.399
2012	147.907.353	101.807.884
2013	165.413.032	104.302.471
2014	152.283.836	97.724.408
TOPLAM	1.245.051.844	1.039.771.643

Kaynak: BSGM, 2015

Kayıt dışı ve ruhsatsız üretimin önüne geçmek ve rekabetçi bir sektör oluşturmak, çevreye dost üretim teknikleri ve sistemleri geliştirmek, üretimi, katma değerli su ürünleri miktarını, kalitesini ve iç tüketimi artırmak amacıyla yapılan desteklemeler sektörün gelişmesinde çok büyük rol oynamıştır (Tablo 19).

Tablo 19: Yetiştiricilik Sektöründe Üretim ve Kapasite Yönünden Artışlar

	2002	2014	ARTIŞ ORANI (%)
ÜRETİM YÖNÜNDEN			
Toplam Üretim	61 bin ton	235 bin ton	285
Alabalık (İç su + Deniz)	34 bin ton	114 bin ton	235
Levrek	14 bin ton	75 bin ton	436
Çipura	12 bin ton	42 bin ton	250
KAPASİTE YÖNÜNDEN			
Faal Tesis Sayısı	1.245 adet	2.365 adet	90
Kapasite	50 bin ton	472 bin ton	844

Kaynak: BSGM, 2015

Su ürünleri yetiştiriciliği yapanlara, su ürünleri kayıt sistemine kayıtlı olmak şartıyla, 2015 yılında, ürün için kilogram başına, Tablo 20’de belirtilen miktarlara göre doğrudan üreticiye destekleme ödemesi yapılmaya devam edilmektedir. Bir işletmenin destekten faydalanabileceği miktar yılda en fazla 500.000 kg’dır. 250.000 kg/yıl’a (250.000 kg/yıl dâhil) kadar olan kısmına Tablo 20’de belirtilen miktarın tamamı, 250.001-500.000 kg/yıl (500.000 kg/yıl dâhil) olan kısmı için ise %50’si tutarında destekleme ödemesi yapılmaktadır.

Tablo 20: 2015 Yılında Kilo Başına Verilen Üretim Destekleri

BALIK TÜRÜ	DESTEK TUTARI
Alabalık	0,65 TL/kg
Çipura-Levrek	0,85 TL/kg
Yeni türler	1 TL/kg
Midye	0,05 TL/kg

Kaynak: Resmi Gazete, 2014

4.2.4. Kırsal Kalkınma Programı Kapsamındaki Destekler

Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) tarafından yürütülen su ürünleri ile ilgili hibe programları “Su Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması” ile “Kültür Balıkçılığının Geliştirilmesi” alanlarında bulunmaktadır.

“Su Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması” alt tedbiri kapsamında, AB standartlarına ulaşılması ve genel performanslarının artırılması amacıyla, avlanma sonrası kayıpları minimuma indirmek için soğuk zincir uygulamasına öncelik verilerek, pazar imkânlarının yatırım için kullanılabileceği öncelikli hedef bölgelerdeki illerde mevcut küçük ve orta ölçekli balık işleme tesislerinin ve bu gibi tesislerin kurulumlarının desteklenmesi amaçlanmaktadır. Yeni iş fırsatlarının geliştirilmesine katkıda bulunulmasını da hedefleyen söz konusu kapsamda, makine ve donanım alımı, yapım işleri, hizmet alımı (genel harcamalar) ve görünürlük harcamaları desteklenmektedir. Bu kapsamda yer alan her bir proje için desteğe esas uygun harcamaların toplam değeri 50.000 avro ile 1.500.000 avro arasında olmalıdır. Uygun harcamaların %50 nispetindeki kısmı için destek (hibe) sağlanmaktadır (TKDK, 2015).

“Kültür Balıkçılığının Geliştirilmesi” alt tedbiri kapsamında, mikro ve küçük ölçekli çiftliklerin (hâlihazırda üretim yapmakta olanlar veya yeni başlayacak olanlar)

genişletilmeleri, AB standartlarına yükseltilmeleri amacıyla destekte bulunmaktadır. Bu kapsamda, alabalık, sazan, yayın, kerevit, kurbağa ve alg yetiştiriciliği desteklenmekte olup her bir proje için desteğe esas uygun harcamaların toplam değeri en az 10.000 avro, en fazla 400.000 avro olmalıdır. Uygun harcamaların %50 nispetindeki kısmı için destek (hibe) sağlanmaktadır (TKDK, 2015).

4.2.5. Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı

GTHB tarafından, Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı kapsamında, kültür balıkçılığına yönelik olarak iç sularda üretim ve yetiştirme amacıyla yapılan, en az 10 ton üretim kapasiteli modern sabit yatırımlar ve balıkçı barınaklarına yapılacak soğuk hava depolarına yönelik yardımlar 1 milyon TL'ye kadar desteklenmektedir. Su ürünlerinin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanmasına yönelik olarak yapılacak destek ise 3 milyon TL'ye kadar desteklenmektedir. Program kapsamında verilen destekleme, proje bedelinin yüzde 50'sinin hibe edilmesi yoluyla gerçekleştirilmektedir. (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2015)

4.2.6. Sigorta

Yetiştiricilik alanında, teknik önlemlerle önlenmesi mümkün olmayan risklerin sık görülmesi, genellikle gelir düzeyi düşük üreticileri zor duruma düşürmekte olup üretimlerini arttırıcı çabalarını olumsuz yönde etkilemektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkede, tarım sigortaları uygulamaları ile öngörülemez felaketlerin neden olduğu zararlar önlenmeye çalışılmaktadır.

5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanununun 12'nci maddesine istinaden, Bakanlar Kurulu kararı ile belirlenen kapsam dâhilinde, Su Ürünleri Kayıt Sistemine kayıtlı olan, deniz ve iç su tesislerinde yetiştirilen su ürünlerinden, risk inceleme ve değerlendirmesi sonucuna göre Tarım Sigortası yapılmaktadır. İlk defa 2007 yılında başlanan uygulamada, üreticilerin yaptıracakları sigorta primlerinin %50'si devlet tarafından karşılanmaktadır (Tarsim, 2015).

Sigortaya kabul edilen su ürünleri yetiştiricilik tesislerinde genel şartlarda yazılı istisnalar dışında kalan her türlü hastalık, yetiştiricinin kontrolü dışındaki kirlenme,

zehirlenme her türlü doğal afet, kazalar, saldırgan hayvanlar, alg patlaması sebebiyle stoklarda meydana gelen ölümler ve fiziksel kayıplar sigorta kapsamındadır. Buna rağmen, birçok işletme, risk incelemelerinde talep edilen kriterleri sağlama hususunda yetersiz kaldığı için sigorta kapsamına alınamamış ve mevcut uygulama kapsamında sigortalı su ürünleri yetiştiriciliği işletme sayısı az sayıda kalmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2014).

4.2.7. Yatırım Teşvikleri

Bu konuda ayrıca, Ekonomi Bakanlığı tarafından verilen ve kalkınma planlarında öngörülen hedefler doğrultusunda tasarrufların katma değeri yüksek yatırımlara yönlendirilmesi, üretim ve istihdamın artırılması ve bölgesel gelişmişlik farklılıklarının azaltılmasını amaçlayan yatırım teşvikleri bulunmaktadır. Bu kapsamda, su ürünleri yetiştiriciliğine, kalkınma hedefleri doğrultusunda belirlenmiş altı bölgeye 500.000 ile 1.000.000 arasında değişen oranlarda, toplam 4 milyon TL teşvik verilmektedir. Söz konusu teşvikler, yatırım, sigorta primi ve vergi indirimi gibi yollara uygulanabilmektedir (TKDK, 2015) ve (Ernst & Young, 2012).

4.2.8. Kredi

Ziraat Bankası, balıkçılara hem yatırım hem işletme kredisi vererek, sektörün hızlı büyümesine neden olmuştur. 2001 yılında, devlet kredilerini veren kuruluş olan Ziraat Bankası kısmen özelleştirilmiş ve balıkçılık kredileri uygulamasına son vermiştir. 2005 yılında, su ürünleri sektörüne tekrar kredi açmaya başlayan Ziraat Bankası'nın kredi seçenekleri arasında yatırım, bakım, teçhizat ve pazarlama kredileri yer almaktadır (İmga, 2008).

Tarımsal üreticilerin finansman ihtiyaçlarının uygun koşullarda karşılanması amacıyla üreticilere düşük faizli yatırım ve işletme kredisi kullanılması ile ilgili usul ve esaslar, 14 Mart 2015 tarihli ve 2015/8 sayılı "T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Tarım Kredi Kooperatiflerince Tarımsal Üretime Dair Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullanılmasına İlişkin Uygulama Esasları Tebliği"nde belirtilmektedir.

Su ürünleri yetiştiriciliği kapsamında, projede yer alan kafes ve havuz gibi her türlü su ürünleri yetiştiricilik sistemleri ve/veya kuluçkahane kurulması veya bu sistemlerin

kapalı devre üretim sistemine dönüştürülmesi dâhil modernizasyonları ile alet ve donanım alımı gibi konularda kredi verilmektedir.

Su ürünleri avcılığıyla ilgili olarak, jeneratör, soğuk muhafaza odası yapımı ile buz makinesi alımı, balık ağları ile diğer av araç ve gereçlerinin alımı, gemi takip cihazları ile elektronik kayıt defteri cihazlarının alımı, mevcut balıkçı gemilerinin modernizasyonu, balıkçı gemisi satın alımı, boy uzatma hakkı kapsamında yeni gemi inşası gibi konularda yatırım kredisi, gemi bakım ve onarımı, yakıt, işçilik ve benzeri giderler ile takip ve kayıt cihazları için ihtiyaç duyulan işletme giderlerine yönelik işletme kredisi verilmektedir (Resmi Gazete, 2015). Ziraat Bankası tarafından su ürünleri yetiştiriciliği ve su ürünleri avcılığına yönelik olarak verilen kredilerde yatırım ve işletme faizleri için cari faizden %50 indirimli kredi kullanılmaktadır (Tablo 21).

Tablo 21: Su Ürünler İşletme ve Yatırım Kredilerinin Faiz Oranları

VADE SÜRESİ	İŞLETME KREDİLERİ				YATIRIM KREDİLERİ			LİMİT
	0-12 ay		12 aydan uzun		Yatırım Dönemi		İşletme Dönemi	
Kredi Konusu	CFO* (%)	SFO** (%)	CFO (%)	SFO (%)	CFO (%)	SFO (%)	SFO%	Sübvansiyona Konu Kredi Üst Limiti (TL)
Su Ürünleri Yetiştiriciliği	8	4	10	5	11	0	5,5	5.000.000
Su Ürünleri Avcılığı	8	4	10	5	11	5,5	5,5	2.000.000

* Cari Faiz Oranı

** Sübvansiyonlu Faiz Oranı

Kaynak: BSGM, 2015

Su ürünleri yetiştiriciliğine yönelik yatırımları teşvik etmek amacıyla faiz alınmamaktadır. Su ürünleri yetiştiriciliği için kredi üst limiti 5 milyon TL iken su ürünleri için bu limit 2 milyon TL'dir (Resmi Gazete, 2015). Söz konusu uygulama kapsamında, 2014 yılına kadar kullanılan kredi verileri Tablo 22'de yer almaktadır.

Tarımsal Amaçlı Kooperatiflerin desteklenmesi kapsamında Su Ürünleri Avcılığı ile ilgili kurulacak kooperatiflere, faiz oranına yüzde 50 destek sağlanacak şekilde, 3 milyon TL üst limitli kredi kullanma imkânı tanınmaktadır (Resmi Gazete, 2015).

Balıkçılar finansman araçları ve desteklerin yetersiz olması nedeniyle sermaye ve donanım ihtiyaçlarını sezon başında komisyonculardan temin ettikleri borçlarla

karşılmakta; avlayacakları ürünleri karşılık göstermektedirler. Bu durum borçlanan balıkçıları daha fazla avcılığa sevk etmekte ve avlanan balığın değerinin piyasa fiyatının reel koşullarından uzak belirlenmesine neden olmaktadır.

Tablo 22: Sübvansiyonlu Su Ürünleri Kredileri

Yıllar	Kullandırılan İşletme Kredisi Miktarı (TL)	İşletme Kredisi Kullanan Balıkçı Sayısı (adet)	Kullandırılan Yatırım Kredisi Miktarı (TL)	Yatırım Kredisi Kullanan Balıkçı Sayısı (adet)	Toplam Miktar (TL)
2002	1.487.454		235.782		1.723.236
2003	1.698.389		50.529		1.748.918
2004	11.119.697		232.139		11.351.836
2005	17.390.372	1.066	1.397.866	32	18.788.238
2006	28.275.622	1.415	2.647.022	46	30.922.644
2007	65.220.285	2.180	4.632.901	86	69.853.186
2008	110.610.083	4.420	6.145.300	182	116.755.383
2009	145.972.504	6.215	11.881.425	260	157.853.929
2010	221.315.200	8.475	16.746.230	302	228.061.430
2011	221.991.677	3.427	12.007.048	75	233.998.725
2012*	46.392.648	1.478	2.069.750	17	78.462.398
2013	121.520.829	1.834	10.838.529	43	132.359.327
2014	155.195.318	1.848	19.152.300	60	174.347.618
TOPLAM	1.148.190.078	32.358	88.036.821	1.103	1.256.226.868

Kaynak: BSGM, 2015 (* 2012 verileri ilk altı aylık verilerdir.)

Yetiştiricilikte ise, Ziraat Bankasınca verilen kredilerde sigorta şartının aranması, özellikle küçük ölçekli işletmelerin, risk nedeniyle sigorta kapsamına alınmaması, diğer taraftan temlik kredilerinin geç devreye girmesi sektörde mali kaynak temini açısından sorunların yaşanmasına sebep olmaktadır. Ayrıca teminat olarak canlı balığın ve tesis varlıklarının dikkate alınmaması kredilerin kullanımını engellemektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2014).

4.3. Su Ürünleri Desteklemelerinin Etkileri

Devletler, vatandaşlarının gıda güvenliğini ve sağlıklı beslenmesini sağlamakla yükümlüdürler. Balıkçılık faaliyetleri, sürekli olarak yer değiştiren, göçmen türlerin avlanmasına dayandığı için avcılık faaliyetleri çoğunlukla kıyıdan uzakta ve geniş bölgelerde yapılmaktadır. Bu durum av sürecindeki işletme masrafını artmakta ve gemi sahiplerinin, iş gücü ve işletme masrafları açısından ek finansmana ihtiyaç duymalarına sebep olabilmektedir.

Devletler ve yerel yönetimler tarafından, sektöre birçok destek sağlamakta olup deniz balıkçılığı desteklerinin küresel olarak 35 milyar ABD Doları civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bu meblağın % 68'i gelişmiş ülkeler tarafından büyük ölçekli işletmelere verilmektedir (Avrupa Parlamentosu, 2013). Destekler, sermaye girdisi ve altyapıya yönelik olarak da verilebilmektedirler (Dünya genelinde %57). Küresel seviyede, desteklerin % 25'e yakını sübvansel yakıt şeklinde verilmektedir. Balıkçılık kalkınma projelerine yönelik desteklemeler dünya genelinde %3, kırsal balıkçılık kamu kalkınma programları ise % 1 oranında kalmaktadır.

Güncel veriler, 1980'li yılların ortalarında tavan yapan büyük gemilere yapılan büyük yatırım döneminin önemli oranda bittiğini göstermektedir. 1990'lı yılların başında, büyük filolar av gücü yönünden olmasa da boyut olarak sabit hale gelmişlerdir. Ancak, aynı dönemde, büyük ve küçük işletmecilerin bulunduğu Münhasır Ekonomik Bölgelerde, küçük gemilerin toplam sayısı ve gücü büyük ölçüde artmıştır. Bu gelişmeler doğrultusunda, küresel avlanma kapasitesi hala çok yüksek olmakla birlikte, her yıl inşa edilen yeni gemi sayısı 1990'lı yıllardan beri önemli ölçüde düşmektedir (Avrupa Parlamentosu, 2013).

Teknoloji, avlanma kapasitesini ve verimini, güvertede emniyeti, avlanmada seçicilik ve ürün kalitesini önemli ölçüde artırsa da dünya genelinde aşırı avcılığın en önemli destekleyicisi konumundadır. Teknolojinin ölçsüz kullanımı kıyı kesimlerde istihdamı olumsuz yönde etkilediği gibi, avcılık kapasitesini de artırmaya devam edecektir (FAO, 2014).

Desteklemeler konusunda çeşitli sınıflandırmalar yapılsa da, tarafların üzerinde durdukları etkilere göre sınıflandırma yapıldığında kapasite artırıcı, faydalı ve muğlak destekler şeklinde üç sınıfa ayrılabilirler (Tablo 23).

Tablo 23: Etkilerine Göre Balıkçılık Desteklemeleri

ETKİSİNE GÖRE DESTEK	ETKİ YÖNÜ	DESTEK TİPLERİ
Faydalı Destekler	Koruma, izleme, kontrol ve denetime yapılarak stok kapasitesinin ve ekonomik verimin artmasını sağlamaktadır.	<ul style="list-style-type: none"> • Balıkçılık Yönetimi • Ar-Ge (özellikle bilimsel tavsiye oluşturma yönünde) • Deniz Koruma Alanları
Kapasite Artırıcı Destekler	Gelir artışına sebep olarak filo kapasitesini ve aşırı avcılığı artırma ve haksız rekabete sebep olabilmektedir.	<ul style="list-style-type: none"> • Gemi imalatı ve yenilenmesi • Balıkçılık kalkınma projeleri • Liman kapasitesi artırımları • Gelir • Yakıt • Vergi muafiyeti • Yabancı ülkelerin av sahalarına erişimine ilişkin anlaşmalar
Muğlak Destekler	Uygulanışlarına göre, olumlu olabildikleri gibi olumsuz etkileri de olabilmektedir.	<ul style="list-style-type: none"> • Kırsal toplulukların kalkındırılması • Gemi geri alımı

Kaynak: The Pew Environment Group, 2010

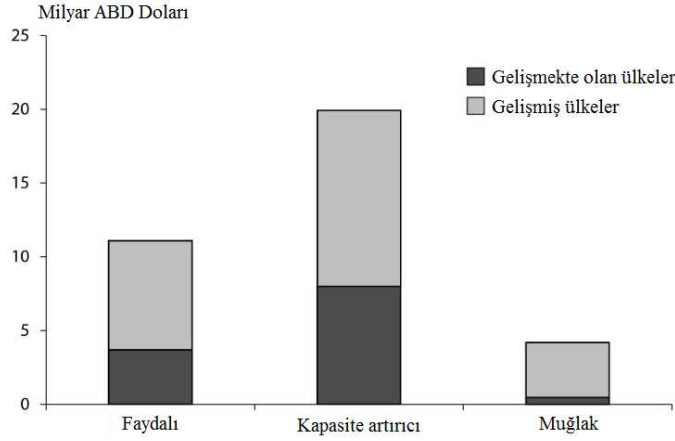
Faydalı destekler, koruma ve denetlemeye ilişkin faaliyetlerin artması, IUU balıkçılıkla mücadelenin güçlendirilmesi, deniz koruma alanları oluşturulması gibi genellikle ekosisteme doğrudan faydası olan desteklemelerdir. Çevre ve deniz kaynaklarına yönelik yönetim tedbirlerinin güçlendirilmesi ve bahse konu kaynakların korunmasını amaçlayan uygulamaların faydası, küresel düzeyde kabul görmüştür.

Kapasite artıran destekler ise, genel olarak, haksız gelir artışına sebep olarak filo kapasitesini ve aşırı avcılığı artıran destekler olarak tanımlanmaktadır. Gemi yapımı ve modernizasyonu, yakıt desteği, fiyat ve pazarlama, işleme ve depolama altyapıları, vergi muafiyetleri, gelir destekleri ve yabancı ülkenin av sahasına erişimine yönelik destekler kapasite artırmaktadır (Global Ocean Commission, 2013).

Gelişmiş ülkeler, bu destekleri, uzun yıllar boyunca sektör kapasitesini artırmaya yönelik olarak kullanarak stokların sürdürülebilirliğini tehdit edecek boyutlarda filolar oluşturmuşlardır. Bu doğrultuda, gerçekleşen aşırı avlanma, stoklar üzerinde ciddi baskılar yaratmaktadır. Söz konusu desteklerin uygulanışı, hâlihazırda gelişmiş ülkelerde daha yüksek seviyededir (Grafik 7).

Grafik 7: Balıkçılık Desteklemelerinin Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerdeki Oranları

Kaynak: Avrupa Parlamentosu, 2013

Gelişmiş ülkelerin sektör üzerindeki gücü, azalan stoklar doğrultusunda talebi karşılama konusunda yetersiz kalmaya başlayarak, arzın, ithalat yoluyla gerçekleşmesini gerekli kılmaktadır. Dış kaynaklı ucuz türler, söz konusu ulusların balıkçılık sektörünü ekonomik açıdan olumsuz yönde etkilemektedir.

Bu nedenle, gelişmiş ülkeler, sektöre yönelik desteklemelerin kısıtlanması gerektiği yönünde ciddi girişimlerde bulunmaktadırlar. Uluslararası kuruluşlarca da desteklenen bu görüş ekosistem sürdürülebilirliğine yönelik haklı iddialar barındırır da, gerçekleşen ticarete, kendilerini aynı oranda geliştirememiş olan ülkelerin rekabeti bozduğu belirtilerek, söz konusu desteklerin kalkması gerektiğini söylemektedirler.

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, kapasite artırıcı desteklerin etkileri ele alınırken gıda güvenliği ve gıda güvenilirliği yönünde sağladığı katkının da değerlendirilmesi gerekmektedir.

Balıkçılık desteklemelerinin etkileri, uzun yıllar boyunca, ulusal ve uluslararası düzeyde ele alınan bir konu olsa da, bazı gelişmeler konuya yönelik tartışma ve gelişmelere ivme kazandırmıştır.

2001 yılının Kasım ayında, Doha, Katar'da gerçekleştirilen Dördüncü Bakanlar Konferansı'nda, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), balıkçılık desteklerine ilişkin ilkeleri netleştirme ve geliştirme yönünde müzakereler yürütme kararı almıştır. Yürütülen

müzakereler kapsamında, gelişmekte olan ÷lkeler için sektörün önemi de dikkate alınmaktadır (DTÖ, 2001).

Balıkçılığa verilen desteklerin, avcılığı teşvik ederek balık stoklarını olumsuz yönde etkilediği düşün÷lmektedir. Bu nedenle çevre konusuyla ilişkilendirilen bahse konu destekler, her ne kadar DTÖ Kuralları adı altında bir alt başlıkta yer alsa da diğer destek konularından ayrı bir biçimde müzakere edilmektedir.

Balıkçılık desteklerine ilişkin olarak yürüt÷len ve hâlihazırda tamamlanmamış olan müzakerelerde, aşırı avlanmaya sebep olarak küresel balık stoklarını tehlikeye sokan ve rekabeti bozan desteklemelerin yasaklanması ve yasaklanmaya ilişkin şartların belirlenmesi amacıyla oluşturulacak yeni ilkeler konusunda iki yaklaşım mevcuttur.

İlk grup, balıkçılık desteklemelerine genel bir yasaklama getirilmesi ve yasak dışında kalacak desteklerin istisna olarak tanımlanması yaklaşımını öne çıkarmıştır. Bu grup içinde, katı bir yaklaşım sergileyen Yeni Zelanda, İzlanda ve ABD gibi üyelerin yanı sıra daha esnek bir çizgide olanlar ve Brezilya ve Arjantin gibi gelişmekte olan ÷lkelere daha esnek bir yaklaşım öngören ÷lkeler bulunmaktadır (TEPAV, 2008).

Japonya, Kore ve Tayvan'ın öncülük ettiği küçük bir grup ise önce bu müzakerenin desteklerle ilgili genel müzakereden ayrı tutulmaması gerektiğini savunmuş, bunda başarılı olamayınca genel yasaklamaya karşı çıkararak, yasaklanacak desteklerin açıkça belirtilmesi yöntemini savunmuştur. Endonezya ve Malezya gibi küçük ölçekli balıkçılığın önem arz ettiği bazı ÷lkeler gelişmekte olan ÷lkelere ciddi ayrıcalıklar tanınması yönünde bir çizgiyi savunmakla birlikte genel yasaklama yaklaşımına karşı çıkmışlardır (TEPAV, 2008).

Yaklaşımlar arasında muhtelif farklılıklar bulunsa da, gelinen aşamada kapasite fazlası ve aşırı avlanmaya neden olan desteklerin balık stokları açısından ciddi bir tehdit unsuru oluşturduğu konusunda genel bir görüş birliği bulunmaktadır. Balıkçılık desteklemeleri konusunda oluşturulacak yeni ilkelerin şeffaf, etkin, basit, uygulanabilir ve denetlenebilir olması gerektiği de müzakereler sırasında özellikle gelişmekte olan ÷lkeler tarafından dile getirilmektedir (Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, 2010).

DTÖ, balıkçılık alanında, ülkenin pazar payını veya ihracatını artıran, ticari rakiplerinin pazar payını veya yardımın yapıldığı ülkeye olan ihracatlarını azaltan ve bunların sonucunda rekabeti bozan desteklerin yasaklanması gerektiğini savunmaktadır.

2002 yılında gerçekleştirilen, Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde de, DTÖ hedefleriyle paralel şekilde, IUU avcılığa ve kapasite fazlalığına katkısı olan desteklerin kaldırılması yönünde karar alınmıştır.

FAO, Dünya Bankası ve OECD, balıkçılık sektörüne verilen yardımların, veren ülkenin kendi üreticisini ve ticaretini kayırması sureti ile rekabeti ve ticari dengeleri bozucu bir etkisi olduğunu dile getirmektedirler.

OECD (2000) tarafından yapılan "OECD Ülkelerinde Balıkçılık Sektörüne Yapılan Desteklemeler" isimli çalışmada, gelir artışına yönelik desteklerin mevcut balıkçılara kısa süreli faydalar oluşturabileceğini ancak, sektörle uğraşan kişi sayısının artmasına sebep olarak, av gücüne yönelik dengeyi bozabileceği ve ekonomik verimin düşmesine sebep olabileceğini belirtmektedir. Ayrıca, avcılık sektörüne yönelik gelir artırıcı ve maliyet azaltıcı desteklerin, uzun vadede, av kapasitesini artırarak balık stoklarında azalmalara sebep olabileceği ifade edilmektedir. Özellikle, balıkçılık filosuna katılımın mümkün olduğu yönetim tiplerinde oldukça olumsuz olacağı düşünülen bahse konu desteklemeler, sektörün gelir ve karlılık düzeyini artırmada sadece kısa vadede olumlu etkiler gösterebilir. Motor gücü, iş gücü ve yakıt gibi desteklemelerin de benzer etkileri olması sebebiyle av gücünü artıracığı ve stokları olumsuz yönde etkileyeceği belirtilmektedir

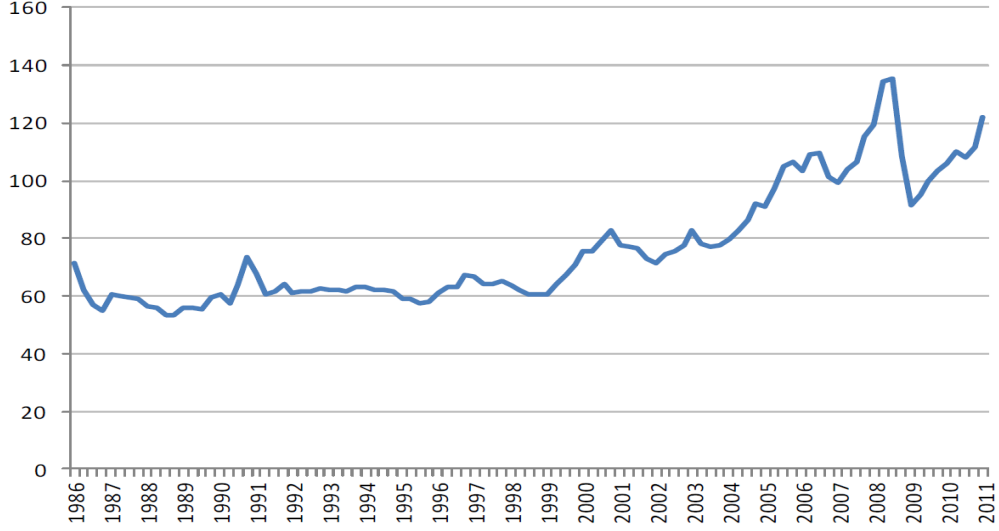
Aynı çalışmada, balıkçılık altyapılarının güçlendirme ve geliştirmeye yönelik desteklerin yanı sıra araştırma, yönetim ve izlemeye yönelik desteklemelerin stokların ve ekonomik verimin sürdürülebilir seviyelerde tutulabilmesinde büyük önem arz ettikleri belirtilmektedir. (OECD, 2000)

Balıkçılık gemileri tarafından kullanılan yakıt miktarının, dünya genelindeki kullanımın %1,2'sini teşkil ettiği tahmin edilmektedir. Yakıt fiyatları, birçok balıkçılık türünde, değişken maliyetlerin büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Geçmişte, yakıt fiyatlarının yüksekliği nedeniyle uygulanmaya başlayan yakıt vergisi indirimleri, yakıt fiyatlarındaki değişkenliğin sürmesi nedeniyle uygulamasına son verilmesi zor bir destek

haline gelmektedir. Yakıt fiyatlarındaki, söz konusu değişiklikler, OECD tarafından 2005 yılı referans alınarak hazırlanan Grafik 8’de görülmektedir.

Grafik 8: Küresel Yakıt Fiyatlarındaki Değişiklikler

Referans yılı: 2005=100

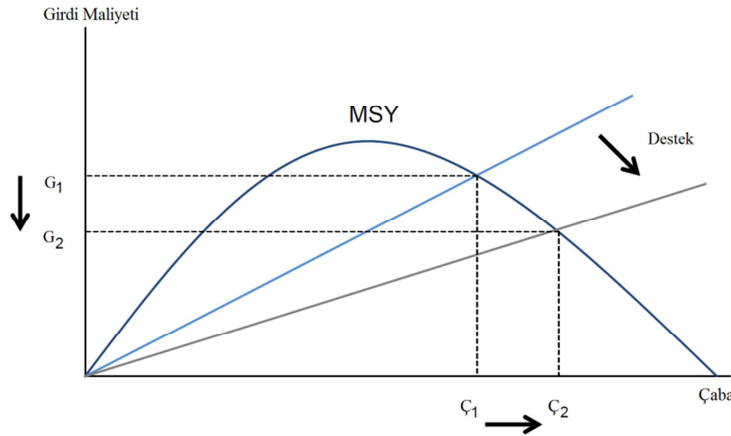

Kaynak: OECD, 2012

OECD (2012) tarafından yapılan “Balıkçılık Sektöründe Yakıt Vergisi İndirimleri” isimli çalışmada, yakıt ve gelir artırıcı desteklerin balıkçıların açık erişim hakları olması halinde MSY’ye olan etkilerinin olumsuz yönde olacağı, stoklar açısından biyolojik sürdürülebilirlik sağlanırken, üreticinin de ekonomik fayda görmesi için avcılık yapılacak miktara göre TAC belirlenmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır.

Deniz kaynaklarına açık erişim olması halinde, verilen yakıt veya gelir desteği av çabasının artmasını teşvik ederek, avcılığın, MSY’nin üstünde boyutlara ulaşmasına sebep olacaktır. Böyle bir durumda, avın karlılığı ve sürdürülebilirliği düşecektir (Grafik 9).

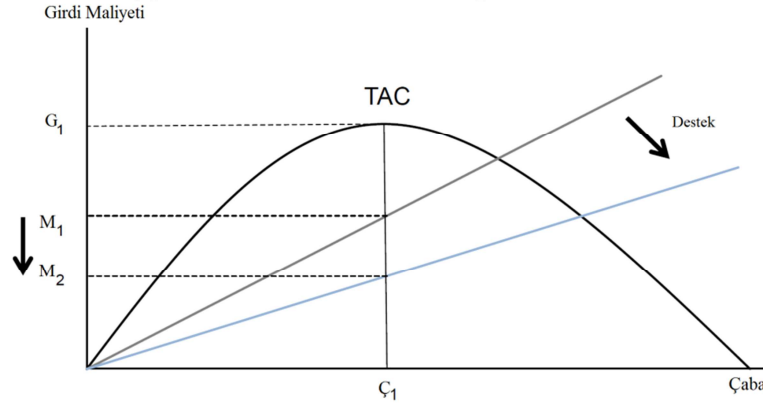
Grafik 9: Av Sahasına Açık Erişim Olması Halinde Kapasite Artırıcı Desteklerinin Etkisi

Kaynak: OECD, 2012

Av sahasına erişime yönelik genel veya bireysel bir kota uygulamasının mevcudiyeti halinde, avlanacak miktar aynı kalacağı için, verilen desteğin etkisi av maliyetini düşürürken, stoklar olumsuz yönde etkilenmeyecektir (Grafik 10).

Grafik 10: Kota Uygulaması Olması Halinde Kapasite Artırıcı Desteklerinin Etkisi

Kaynak: OECD, 2012

TAC belirlenmesi halinde stoklara yönelik aşırı av baskısının, destekler doğrultusunda artmayacağı ve stoklardan MSY alınabileceği ifade edilse de, bilimsel tavsiye oluşumundaki veri yetersizlikleri ve yetkili otoritelerin tavsiyelerden farklı karar alabiliyor olması, deniz kaynaklarındaki azalma sürecini devam ettirecektir.

Üretimin artmasına yönelik ürün desteklemeleri gıda arzı oluşturmaları yönünden ulusal gıda güvenliğine katkı sağlamaktadır. Azalan stoklar da dikkate alındığında, yetiştiricilik alanında verilen desteklemeler, ürün arzını sağlaması ve sektöre katılımı

teşvik edici nitelikte olması yönünden düşme eğiliminde olan su ürünleri üretimini artırmak açısından etkili bir uygulamadır.

Dünya genelinde en hızlı büyüme oranlarından birine sahip olan ülkemiz, avcılık üzerindeki baskının azaltılması ve üretimin farklı şekillerde sürdürülmesi açısından yetiştiriciliğe yönelik girişimlerde de teşvik edici desteklemelere sahiptir. Bu gibi destekler, özellikle gelişmekte olan ülkelerde gıda arzını sağlama yönünde olumlu olsa da, çeşitliliği azaltıcı etkiye neden olabilmektedir. Bu nedenle, gıda arzını artırma çerçevesinde uygulanan üretim artırıcı desteklerde alternatif türlerin yetiştiriciliğine yönelik olarak gerçekleştirilecek pozitif ayrımcılık tür çeşitliliğinin artmasını sağlayıcı bir etki gösterebilir. Bu doğrultuda, yeni alt sektör alanları oluşarak istihdam oluşumu da olumlu yönde etkilenmektedir.

Kredi uygulamalarında, su ürünleri avcılığı kapsamında balıkçı gemisi satın alımı, boy uzatma hakkı kapsamında yeni gemi inşası gibi konular için de faiz oranında indirim yapılması, hâlihazırda yüksek olan av kapasitesine destek olur niteliktedir. Avcılık ve yetiştiricilik alanında verilen kredi desteklemeleri incelendiğinde, yetiştiriciliğe yönelik desteklemelerin daha teşvik edici olduğu görülmektedir.

Gemi geri alım ve kırsal kalkınmaya yönelik programların uygulanış şekillerine göre olumlu olabildikleri gibi olumsuz etkilerinin de olabileceği dile getirilmektedir (The Pew Environment Group, 2010). Av kapasitesini düşürmeye yönelik etkili bir yöntem olan gemi geri alımı programı, ekosistem ve av kapasitesi yönlerine ilaveten sosyo-ekonomik etkileri bakımından da incelenmesi gereken bir destek tipidir.

Tüketimin artırılması ve rekabetçi özelliğın sürdürülmesi için teşvik edici, haksız rekabete ve sebepsiz zenginleşmeye yol açmayan, araştırma ve geliştirmeyi özendiren desteklemelerin devam etmesinde yarar görüldüğü ulusal sektörümüz tarafından da dile getirilmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2014).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünyada, ekonomik açıdan dezavantajlı durumdaki insanların büyük bir çoğunluğu kırsal kesimde yaşıyor olup hayvancılık, balıkçılık, tarım ve ormancılık temel geçim kaynaklarını oluşturmaktadır. Balıkçılık, su ürünlerinin doğal bir zenginlik olması yönünden küresel gıda arzına ve beslenmeye olan katkısının yanı sıra birçok insana istihdam oluşturarak dolaylı yönden gıda güvenliğine katkıda bulunan bir sektördür.

Dünya genelinde, su ürünleri üretimine ilişkin veriler, avcılık faaliyetlerinin sürdürülebilir nitelikte yürütülemediğini göstermektedir. Yaratılan bu aşırı av baskısı birçok türün tükenmesine ve yok olmasına neden olarak, özellikle, ticari balık üretiminde dalgalı değerler gözlemlenmesine sebep olmaktadır. Gıda güvenliği sorunu yaşamayan gelişmiş ülkelerde bu durum, temel anlamda sektör çalışanlarının ekonomik refahını ilgilendiren çevresel bir sorun olarak ele alınırken, gıda güvenliğinin sağlanamadığı ekonomik açıdan dezavantajlı çoğu ülke için insanların yaşamlarını idame ettirmelerine katkı sağlayacak temel bir gıda ve istihdam alanının kaybı olarak etki göstermektedir.

Gıda güvenliğine olan katkısının devamlılığını muhafaza edebilecek bir balıkçılık yönetiminin; hızlı nüfus artışı, kentleşme, tüketici eğilimleri ve sosyo-ekonomik durumlar da dâhil olmak üzere yerel, bölgesel ve küresel ihtiyaçları dikkate alarak günümüzdeki ve gelecekteki kaynakları değerlendirmesi gerekmektedir.

Balıkçılık yönetiminin hedefi, konuya ilişkin girişimlerin ölçeği büyüdükçe (uluslararası düzey, vb.), balıkçılık kaynaklarının belirli bir süre zarfında korunması ve ekonomik açıdan sürdürülebilir kullanılmasına yönelik hale gelmektedir. Bu nedenle, su ürünlerinin gıda güvenliği ve beslenmeye olan katkısı gibi daha insan odaklı konular yönetim politikalarının dışında kalmaktadır. Söz konusu politikalar, geçimleri ve beslenmeleri deniz kaynaklarına dayanan insanlardan çok, bu kaynakların çevresel sürdürülebilirliğine ve bu kapsamda alınacak teknik tedbirlere ağırlık vermektedir.

Balıkçılık yönetimiyle ilgili olarak ulusal ve yerel düzeyde belirlenen politikalar, sosyal yaklaşımlar da dikkate alınarak hazırlanabilmektedir. Ancak, uluslararası düzeyde belirlenen politikalar, söz konusu politikaların çerçevesini belirledikleri için alınan önlemlerin gıda güvenliğine yönelik katkıları yeterli ölçüde olamamaktadır. Bu nedenle, balıkçılığın yönetilmesine ilişkin uluslararası girişimlerde, su ürünlerinin, özellikle gelişmekte olan ve gıda güvenliği sorunu yaşayan ülkelerde oynadığı ve potansiyel olarak oynayabileceği rol dikkate alınarak düzenlemeler getirilmelidir.

Gıda güvenliği ile ilgili ulusal ve uluslararası politikalarda, genellikle tarım ve hayvancılık gündemlerin esasını oluşturmaktadır. Kalkınma stratejilerinde, su ürünlerinin, gıda güvenliği ve beslenmeye yönelik sosyal ve ekonomik katkılarına daha fazla yer verilmelidir. Özellikle protein ve temel besin elementi yönünden zengin ve aşırı baskı altında olmadığı takdirde kendini yenileyerek süreklilik temin eden su ürünlerinin önemine vurgu yapılması, eşi bulunmayan bu besin maddesine yönelik yeni bir bilinç ve etkin kullanım alanları oluşturacaktır.

Ülkemiz, ulusal, bölgesel ve küresel gıda güvenliğiyle ilgili girişimlerde etkin şekilde yer almakta olup konunun küresel bir sağduyu ile çözülmesi yolunda öncü bir tutum sergilemektedir. 2014 yılında dönem başkanlığını gerçekleştirdiğimiz Gelişen Sekiz Ülke Tarım Bakanları Toplantısı kapsamında, gıda güvenliği konusu ele alınmıştır. Ayrıca, dünyada en üst düzey temsil gücüne sahip platformlardan biri olan G20'nin 2015 yılı dönem başkanlığını yapan ülkemiz, gıda israfı ve kayıpları konusuna ilk defa küresel çapta atıfta bulunulmasını sağlamış ve gıda güvenliği konusunu Bildiri ve Eylem Planı ile Liderler Zirvesi gündemine taşımıştır.

AB'nin Dünya Gıda Zirvesi'nin hedefleri doğrultusunda belirlediği ve gıda bulunabilirliğinin ve gıdaya olan erişimin artırılması, gıdanın besinsel yeterliliğinin geliştirilmesi ve kriz durumlarının yönetimi konularını kapsayan gıda güvenliği yaklaşımı, balıkçılık yönetimi konusunda da kendini göstermektedir. AB balıkçılık filosunun genel yapısına bakıldığında, yoğun şekilde destek gören, düşük ekonomik dirence sahip bir yapı görülmektedir. Üreticilerin mağduriyetini önlemek ve yüksek tüketici talebini karşılayabilmek amacıyla başta EMFF olmak üzere fonlar ve destekler yaygın şekilde kullanılmaktadır.

Ülkemizde de benzer şekilde, gerek tarım ve hayvancılık, gerekse su ürünleri alanında, yurtiçi ve yurtdışı pazarların ihtiyacı olan güvenilir gıda ve kaliteli ürünlerin arzını sağlamak, üreticiyi bu yönde teşvik edebilmek, yeni istihdam imkanları yaratmak, tarımsal ve ekolojik kaynakların sürdürülebilir kullanımını sağlamak ve kırsal alanda yaşam standardını yükseltmek amaçlanmakta olup faaliyetler ve politikalar bu hedefler doğrultusunda şekillendirilmektedir.

Uluslararası su ürünleri ticareti, üretim arzının tüketimi karşılama yetersiz kaldığı bölgelerde gıda arzı oluşturmasına ek olarak ihracat geliri sağlayarak yerel ekonomilere katkıda bulunmaktadır. Sektörün kalkınması ve büyümesi sonucunda oluşan yeni istihdam kapasitesi, yoksullukla mücadele yolunda önemli bir araç olacaktır. Bu noktada, gelir artışı sağlayan, karlılık yükseltici desteklerin etkisine dikkat edilmelidir. Söz konusu destekler, üretim maliyetlerini düşürerek, tüketiciye daha cazip fiyatla ürün arz edilmesini sağlamaktadırlar.

Sektöre yönelik desteklemelerle, üreticilerinin kapasitesini uzun yıllar boyunca artırmış olan gelişmiş ülkeler hâlihazırda çeşitli fonlar ve mali araçlarla, dolaylı destekler vermektedirler. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, üreticiler ulusal ve uluslararası pazarlardaki etkinliklerini sürdürebilmek için desteklemelere ihtiyaç duyabilmektedir. Gelişmiş ülkeler ve birçok uluslararası kuruluş, üreticiye uluslararası pazarda avantaj sağlayan destekleri rekabeti bozucu nitelikte oldukları gerekçesiyle zararlı olarak tanımlamaktadırlar. Konuya yönelik incelemeler ve tutumlarda, kapasite artıran desteklerin, özellikle rekabet kapasitesi yeterince yüksek olmayan gelişmekte olan ülkelerde gıda arzını, sektör çalışanlarının ekonomik refahını ve rekabet edebilirliğini artırmaya yönelik sosyal faydaları genellikle geri planda kalmaktadır.

Ulusal, bölgesel ve uluslararası yönetim politikaları belirlenirken, küçük ölçekli üreticilerin sosyal, ekonomik ve çevresel önemleri dikkate alınarak, özellikle haklar ve kaynaklara erişim yönünde destekleyici bir tutum benimsenmelidir. Özellikle devlet desteklemeleri hususunda, büyük ölçekli üreticiler karşısında rekabet gücü yok denecek kadar az olan küçük ölçekli üreticilere pozitif ayrımcılık sağlayacak düzenlemeler bulunmalıdır.

Küresel düzeyde, çeşitli amaçlarla kullanılan desteklemeler, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, gıda arzının artırılması ve küçük ölçekli üreticilere rekabet edebilecekleri bir kapasitenin oluşturulması yönünden önem arz etmektedir. Ticaret konusundaki rekabet kriterleri belirlenirken, ülkelerin mevcut durumları göz önünde bulundurularak, dezavantajlı durumda olan taraflara ekosistemin sürdürülebilirliğini tehlikeye sokmayacak nitelikteki kapasite artırıcı desteklerin kullanımına yönelik ayrıcalıklı uygulamalar olması gerekmektedir. Ayrıcalık tanınmasının yanı sıra uluslararası iş birliği ve kalkınma programları aracılığıyla, bahse konu ülkelerin gıda güvenliğinin sağlanmasına destek olmak tüm ülkelerin vazgeçilmezi olmalıdır.

Su ürünleri yetiştiriciliği, sürdürülebilirlik yolunda giderek daha da kabul edilir bir balık üretim şekli olması bakımından artan tüketim talebinin karşılanması, yoksulluğun azaltılması, gıda güvenliğinin artırılması ve ekonomik kalkınmanın desteklenmesinde önemli bir rol oynadığını göstermiştir.

Diğer taraftan da verilen desteklemelerle birlikte yetiştiricilik üretiminde önemli artışlar yaşanmıştır. Bu gelişmeler ışığında, balık stoklarının sürdürülebilirliğini temin etmek için avcılıkta etkin kaynak yönetiminin sağlanması, yetiştiricilik üretiminin ise, çevresel sürdürülebilirliği gözetilen bir şekilde artırılması ve çeşitlendirilmesi temel öncelikler olmalıdır.

Balık yemi üretiminde kullanılan balık unu ve yağına alternatifler oluşturulmasına yönelik çalışmaların artması, söz konusu üretimde genel olarak kullanılan küçük pelajik türlerin insan tüketimine katkı sunması bakımından önem arz etmektedir. Yem üretiminde kullanılan türler, çoğunlukla kültür balıklarının diyetlerinde kullanılarak dolaylı şekilde gıda güvenliğine katkı sağlasalar da, yem kalitesi yönünden muadil verimin alınabildiği ürünlerin kullanılması, özellikle, ekonomik açıdan dezavantajlı ülkelerde gıda bulunabilirliği yönünden olumlu etkiler gösterecektir.

Yüksek oranda hayvansal protein, doymamış yağ asitleri ve mikro besin elementlerini içeriyor olması, su ürünlerini, kötü ve yetersiz beslenmeyle mücadele etme sürecinde önemli bir konuma taşımaktadır. Bu nedenle, özellikle, ülkemiz gibi su ürünleri

tüketim oranının nispeten düşük olduğu yerlerde, beslenmeye yönelik çalışmalar ve politikalarda su ürünlerine daha fazla yer verilmelidir.

Tüm ülkelerin hedefi olan yeterli ve kaliteli gıdanın bulunabilirliğinin ve gıdaya erişimin temini hususu, özellikle ulusal sınırları tanımaması nedeniyle ortak bir dünya nimeti sayılabilecek su ürünleri söz konusu olduğunda, ortak sorumluluğu ve yönetim tedbirlerini mecbur kılmaktadır. RFMO'ların, gıda arzına en büyük katkısı, sürdürülebilirliği temin edecek ekosistem yaklaşımli tedbirlerin belirlenmesinde ortak bir görüş oluşturmalarıdır. Hem AB, hem de ülkemiz, balıkçılık yönetimiyle ilgili birçok RFMO'ya üye olmasına rağmen, ülkemizin söz konusu kuruluşların faaliyetlerine katılım düzeyi AB'nin gerisinde kalmaktadır. Bu durum, temsil konusunda ülkemizin zayıf kalmasına sebep olmakla birlikte, ulusal sektör çıkarlarına ters düşecek kararların alınması riskini ortaya çıkarabilmektedir. Bu durumun önüne geçmek için, katılım ve etkin temsil düzeyindeki mevcut artış eğiliminin sürdürülmesi gerekmektedir.

Gerek ulusal balıkçılık yönetiminde sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi, gerekse uluslararası platformlarda etkin temsilin gerçekleştirilebilmesi için en önemli konu bilimsel verinin mevcudiyetidir. Balık stoklarının belirlenmesi için yaygın şekilde kullanılan karaya çıkış verilerinin, stoklara ilişkin kesin durumu yansıtamamaktadır. Bu nedenle, sürekliliği ve düzenliliği olan araştırmaların yaygınlaştırılması ve desteklenmesi, özellikle ticari stokların mevcut durumu hakkında daha net bilgiler oluşturarak, sürdürülebilir tedbirler alınmasını sağlayabilecektir. Ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde belirlenen politikalar ve alınan önlemler, tarafsız bilimsel veriye dayanması halinde ekolojik açıdan sürdürülebilir bir yönetim mümkün olabilecektir.

Ülkeler; balıkçılık yönetimi ve uygulanan desteklerin, su ürünlerinin gıda güvenliğine olan katkısı üzerinde büyük ve belirleyici bir etkisi olduğunu dikkate alarak;

- Uzun dönemli neticeleri hesaplayarak, aşırı avcılığı teşvik edecek destekleri azaltmalı,
- Veri toplama, kontrol ve denetim gibi alanlara yönelik destekleri artırmalı,
- Sosyo-ekonomik etkileri de dikkate alarak, av kapasitesini sürdürülebilir seviyelere düşürecek destekleri belirlemeli,

- Avcılık faaliyetlerinde, hedef ve hedef dışı türlerin yanı sıra ekosisteme olan çevresel etkileri azaltacak destekleri artırmalı,
- Gelişmekte olan ülkelerin ve küçük ölçekli balıkçıların gıda ve gelir yönünden ihtiyaçları doğrultusunda, kaynakları olumsuz yönde etkilemeyecek ayrıcalıklar tanınmasını desteklemeli,
- Avcılık üzerindeki baskıyı azaltmaya yönelik yeni girişimler teşvik eden destekleri artırmalı
- Destek politikalarını, uzun süreli ve istikrarlı, çevresel, ekonomik ve sosyal incelemeler neticesinde belirlemelidir.

Gerek balıkçılık yönetimiyle ilgili kararlar, gerek desteklemelerin belirlenmesinde dikkat edilmesi gereken temel nokta, bahse konu karar ve desteklemelerin insana ve doğaya ne yönde etki ettiğidir. Gelecekte de küresel gıda güvenliğine katkılarını sürdürecektir bir su ürünleri sektörünün varlığına yönelik en büyük destek, su ürünlerinin doğadaki mevcudiyeti olacaktır.

KAYNAKÇA

- ABDGM. (2015). *Fasıl 13 Balıkçılık*. Temmuz 2015 tarihinde Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü: <http://www.tarim.gov.tr/ABDGM/Menu/16/Fasil-13-Balikkilik> adresinden alındı
- Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi. (2009, Aralık 2). Su Ürünleri Sektöründeki Ekonomik Organizasyonlardan Üretici Birlikleri. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, s. 223-232.
- Akkaya, S. (2006). Avrupa Birliği ve Türkiye’de Devlet Yardımları ve Ekonomik Etkileri. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ağustos 17, 2015 tarihinde http://adudspace.adu.edu.tr:8080/jspui/bitstream/123456789/307/3/serkan_akkaya_tez.pdf adresinden alındı
- Aksungur, M. (2004). Ülkemiz Su Ürünleri Teşkilat Yapısı Tarihi. *Sümae Yunus Araştırma Bülteni*.
- Anadolu Üniversitesi. (2015, Şubat 24). *Türkiye Ekonomisi, Türkiye'nin demografik göstergeleri, aktif nüfus ve istihdam*. Temmuz 1, 2015 tarihinde Anadolu Üniversitesi: http://home.anadolu.edu.tr/~otonus/turkekon/turkekon_1.pdf adresinden alındı
- Anonim. (1971). Su Ürünleri Kanunu.
- Anonim. (2002). Genel Gıda Kanunu . Avrupa Komisyonu.
- Anonim. (2004). Hayvansal Gıdalara İlişkin Özel Kurallara İlişkin Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü . Avrupa Komisyonu.
- Anonim. (2004). Hayvansal Gıdaların Resmi Kontrollerine İlişkin Özel Kuralları Düzenleyen Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü . Avrupa Komisyonu.
- Anonim. (2010, Mayıs). *EU Fisheries Management*. Haziran 2015 tarihinde <http://www.parliament.uk/documents/post/postpn357-eu-fisheries-management.pdf> adresinden alındı
- Anonim. (2011).
- Anonim. (2011 a). Yönetmelik. *Hayvansal Gıdaların Resmi Kontrollerine İlişkin Özel Kuralları Belirleyen Yönetmelik*.
- Anonim. (2011 b). Yönetmelik. *Hayvansal Gıdalar İçin Özel Hijyen Kuralları Yönetmeliği*.
- Anonim. (2012). 3/1 Numaralı Ticari Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen Tebliğ.
- Anonim. (2012). 3/2 Numaralı Amatör Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen Tebliğ.
- Anonim. (2013). *Regulation (EU) No 1379/2013 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2013 on the common organisation of the markets in fishery and aquaculture products*.
- Anonim. (2013). *The Future of Fish-The Fisheries of the Future*. World Ocean Review: http://worldoceanreview.com/wp-content/downloads/wor2/WOR2_english.pdf adresinden alındı
- Anonim. (2015, Ağustos). *AB'ye Çift Kabuklu Yumuşakça İhracatı*. İstanbul İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği: <http://www.iib.org.tr/tr/diger-duyurular-abye-cift-kabuklu-yumusakca-ihracati-1.html> adresinden alındı
- Arpa, H. (2013). Su Ürünleri Mevzuatı ve Tarihsel Süreç. *Sahil Güvenlik Dergisi*.

- Avrupa Komisyonu. (1974, Aralık 9). *Communication From the Commission to the Council World Food Conference*. 2015 15, Haziran tarihinde Archive of European Integration (AEI): [http://aei.pitt.edu/15701/1/SEC_\(74\)_4955_final.pdf](http://aei.pitt.edu/15701/1/SEC_(74)_4955_final.pdf) adresinden alındı
- Avrupa Komisyonu. (2009, Aralık). *Towards Elimination of Subsidies in Fisheries*. Mayıs 15, 2015 tarihinde Avrupa Komisyonu: http://ec.europa.eu/fisheries/reform/docs/balticsea2020_subsidies_report_en.pdf adresinden alındı
- Avrupa Komisyonu. (2013, Temmuz). *Fuel Subsidies in the EU Fisheries Sector*. Temmuz 19, 2015 tarihinde Directorate-General For Internal Policies, Policy Department Structural and Cohesion Policies: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/513963/IPOL-PECH_NT\(2013\)513963_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/513963/IPOL-PECH_NT(2013)513963_EN.pdf) adresinden alındı
- Avrupa Komisyonu. (2013, Şubat 28). *Regulation of the European Parliament and of the Council on the Common Fisheries Policy*. Ağustos 3, 2015 tarihinde European Commission: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2011322%202012%20REV%201> adresinden alındı
- Avrupa Komisyonu. (2014, Nisan 22). *Green Paper Reform of the Common Fisheries Policy*. Ağustos 12, 2015 tarihinde European Commission: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0163:FIN:EN:PDF> adresinden alındı
- Avrupa Komisyonu. (2014, Ekim 8). *Komisyon Tarafından Avrupa Parlamentosuna, Konseye, Ekonomik ve Sosyal Komiteye ve Bölgeler Komitesine Sunulan Bildirim*. Temmuz 17, 2015 tarihinde AB Bakanlığı: http://www.ab.gov.tr/files/ilerlemeRaporlariTR/2014_ilerleme_raporu_tr.pdf adresinden alındı
- Avrupa Komisyonu. (2015). *1 January 2015: the landing obligation*. Ağustos 2015 tarihinde European Commission: http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/fishing_rules/landing-obligation/index_en.htm adresinden alındı
- Avrupa Komisyonu. (2015). *Access to waters*. Ağustos 2015 tarihinde European Commission: http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/fishing_rules/access-to-waters/index_en.htm adresinden alındı
- Avrupa Komisyonu. (2015, Ağustos 31). *European Maritime and Fisheries Fund, EMFF*. Ağustos 31, 2015 tarihinde Fisheries-CFP: http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/emff/index_en.htm adresinden alındı
- Avrupa Komisyonu. (2015). *Fisheries sector: data collection*. Ağustos 2015 tarihinde European Commission: http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/fishing_rules/data_collection/index_en.htm adresinden alındı
- Avrupa Komisyonu. (2015). *Fishing effort*. Ağustos 2015 tarihinde European Commission: http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/fishing_rules/fishing_effort/index_en.htm adresinden alındı
- Avrupa Komisyonu. (2015). *Fishing outside the EU*. Ağustos 2015 tarihinde European Commission: http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/international/index_en.htm adresinden alındı
- Avrupa Komisyonu. (2015). *Management of fishing capacity - fishing fleet*. Ağustos 2015 tarihinde European Commission:

- http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/fishing_rules/fishing_fleet/index_en.htm
adresinden alındı
- Avrupa Komisyonu. (2015). *Managing fish stocks*. Temmuz 2015 tarihinde European Commission: http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/fishing_rules/index_en.htm adresinden alındı
- Avrupa Komisyonu. (2015). *Multilateral agreements*. Ağustos 2015 tarihinde European Commission: http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/international/international_agreements/index_en.htm adresinden alındı
- Avrupa Komisyonu. (2015). *Regional fisheries management organisations (RFMOs)*. Mayıs 2015 tarihinde European Commission: http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/international/rfmo/index_en.htm adresinden alındı
- Avrupa Komisyonu. (2015). *TACs and quotas*. Ağustos 2015 tarihinde European Commission: http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/fishing_rules/tacs/index_en.htm adresinden alındı
- Avrupa Komisyonu. (2015). *Technical measures*. Temmuz 2015 tarihinde European Commission: http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/fishing_rules/technical_measures/index_en.htm adresinden alındı
- Avrupa Palamentosu. (2015, Mart). *Criteria for Allocating Access to Finishing in the EU*. Temmuz 19, 2015 tarihinde Directorate-General For Internal Policies, Policy Department Structural and Cohesion Policies: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/540357/IPOL_STU\(2015\)540357_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/540357/IPOL_STU(2015)540357_EN.pdf) adresinden alındı
- Avrupa Palamentosu. (2013, Ekim). *Fisheries Subsidies*. Temmuz 18, 2015 tarihinde Directorate-General For Internal Policies, Policy Department Structural and Cohesion Policies: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/divers/join/2013/513980/IPOL-PECH_DV\(2013\)513980_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/divers/join/2013/513980/IPOL-PECH_DV(2013)513980_EN.pdf) adresinden alındı
- Avrupa Palamentosu. (2013, Ekim). *Global Fisheries Subsidies*. Temmuz 28, 2015 tarihinde [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/513978/IPOL-PECH_NT\(2013\)513978_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/513978/IPOL-PECH_NT(2013)513978_EN.pdf) adresinden alındı
- Avrupa Palamentosu. (2015, Mart). *Best Practise in the Use of Rights-Based Management to Reduce Discards in Mixed Fisheries*. Temmuz 22, 2015 tarihinde Directorate-General For Internal Policies, Policy Department Structural and Cohesion Policies: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2014/529054/IPOL-PECH_NT\(2014\)529054_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2014/529054/IPOL-PECH_NT(2014)529054_EN.pdf) adresinden alındı
- Avrupa Palamentosu. (2015). *Fisheries Control and Enforcement*. Ağustos 3, 2015 tarihinde Fact Sheets on the European Union : [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/fiches_techniques/2013/050303/04_A_FT\(2013\)050303_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/fiches_techniques/2013/050303/04_A_FT(2013)050303_EN.pdf) adresinden alındı
- Baltic Sea 2020. (2009, Nisan). *Best Practises for Fisheries Management*. Ağustos 2, 2015 tarihinde Institute for European Environmental Policy: http://www.ieep.eu/assets/442/bestprac_fishmgt.pdf adresinden alındı
- Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı. (2010, Ekim). *Doha Kalkınma Gündemi Müzakerelerinde Son Durum ve Geleceğe Dönük Beklentiler*. Mart 2015 tarihinde Tobb:

- <http://www.tobb.org.tr/DisTicaretMudurlugu/Documents/Duyurular/doha.pdf>
adresinden alındı
- Bingel, P. F., & Gücü, D. A. (2010). Karadeniz Hamsisi ve Stok Çalışmaları. *1. Ulusal Hamsi Çalıştayı: Sürdürülebilir Balıkçılık*. Mersin.
- Birleşmiş Milletler. (1948). United Nations. United Nations. adresinden alındı
- Birleşmiş Milletler. (2015, 7 29). *United Nations, Department of Economic and Social Affairs*. Haziran 13, 2015 tarihinde United Nations: <http://www.un.org/en/development/desa/news/population/2015-report.html>
adresinden alındı
- BSGM. (2015, Temmuz). Su Ürünleri İstatistikleri. Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü.
- CFS HLPE. (2014). *Sustainable fisheries and agriculture for food security and nutrition*. Rome: Committee on World Food Security & The High Level Panel of Experts on Food Security and Nutrition.
- CHAPMAN, A. (2006, Eylül 12). *Avrupa Sosyal Fonu ESF 2007-2013*. Şubat 20, 2015 tarihinde <http://www.abgs.gov.tr/>:
http://www.abgs.gov.tr/files/tarama/tarama_files/22/SC22EXP_ESF_tr.pdf
adresinden alındı
- CIHEAM. (2014, Aralık). The Mediterranean Sea: Fisheries and Beyond. *Watch Letter*(31).
- COFI, FAO. (2015). *Fisheries and Aquaculture Department*. Haziran 16, 2015 tarihinde FAO/COFI: <http://www.fao.org/fishery/about/cofi/en> adresinden alındı
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı . (2012). *Türkiye'nin Deniz ve Kıyı Koruma Alanları Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi Ofisi*. Nisan 08, 2015 tarihinde Deniz ve Kıyı Koruma Alanları Sistemi: <http://www.dka.gov.tr/ProjeBilgi.aspx?id=4> adresinden alındı
- Delgado, C. L. (2003). *Fish to 2020: Supply and Demand in Changing Global Markets*. Washington: IFPRI.
- Demirbaş, N., & Atış, E. (2005). Türkiye Tarımı nda Gıda Güvencesi Sorununun Buğday Örneğinde İrdelenmesi. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 42(1), 179-190.
- Denli, Y., & Anlı, R. E. (1997, Temmuz-Ağustos). Gıda Güvencesi. *GIDA*(4), 249-250.
- Doğan, Ç. (2011, Şubat). AB Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyum Sürecindeki Durumu. İzmir: İzmir Ticaret Odası.
- DTÖ. (2001, Kasım 14). *Ministerial Declaration*. Mart 20, 2015 tarihinde DTÖ: https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min01_e/mindecl_e.htm
adresinden alındı
- Düzgüneş, E., Seçer, S., Kasapoğlu, N., Atar, H., Arpa, H., Korkmaz, A., . . . Şahin, A. (t.y.). *Balıkçılık Sektöründe Türkiye - AB İlişkileri*. Temmuz 23, 2015 tarihinde Ziraat Mühendisleri Odası: http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/de16b86c64390f0_ek.pdf adresinden alındı
- Elekon, H. A. (2007). Avrupa Birliği'nde Balıkçılık ve Ortak Balıkçılık Politikası Karşısında Türkiye'nin Durumu . Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Fakültesi.
- Ergün, H. (2009, Haziran). Su Ürünleri Tüketimi ve Tanıtımı. *SÜMAE YUNUS Araştırma Bülteni*, 2(9).
- Ermış, U. B. (2008). AB Ortak Balıkçılık Politikası Kapsamında Ortak Piyasa Düzeni ve Türkiye'nin Uyumunu. Ankara: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı.
- Ernst & Young. (2012). *100 Soruda Teşvik Belgeli Yatırım Uygulaması*. 2015 tarihinde <http://www.vergidegundem.com/>:

- <http://www.vergidegundem.com/documents/10156/3bda71eb-715b-4a8b-93d3-b636803301e6> adresinden alındı
- FAO. (1996, Kasım 13-17). *World Food Summit*. Haziran 18, 2015 tarihinde FAO: http://www.fao.org/wfs/index_en.htm adresinden alındı
- FAO. (1998, Mayıs 18-30). Guidelines for the routine collection of the capture fishery data. *FAO Fisheries and Aquaculture Technical Paper*(382). Temmuz 13, 2015 tarihinde FAO: <http://www.fao.org/3/a-x2465e.pdf> adresinden alındı
- FAO. (2002, Haziran 10). *Report of the World Food Summit: five years later. Part One...* (FAO, Dü.) Haziran 22, 2015 tarihinde <ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/meeting/005/y7106e.pdf> adresinden alındı
- FAO. (2006, Haziran). *Policy Brief: Food Security*. Haziran 13, 2015 tarihinde FAO: <http://www.fao.org/forestry/13128-0e6f36f27e0091055bec28ebe830f46b3.pdf> adresinden alındı
- FAO. (2006). *Small-Scale Fisheries: Assessing Their Contribution to Rural Livelihoods in Developing Countries*. Roma: FAO.
- FAO. (2008). *Food Security Concepts and Framework Food Security Information for Action*. Haziran 15, 2015 tarihinde FAO: <http://www.fao.org/elearning/course/FC/en/lesson.asp?lessoncode=0411> adresinden alındı
- FAO. (2011). *International Guidelines on Bycatch Management and Reduction of Discards*. Haziran 18, 2015 tarihinde FAO: <http://www.fao.org/docrep/015/ba0022t/ba0022t00.pdf> adresinden alındı
- FAO. (2014). *Sustainable fisheries and aquaculture for food security and nutrition*.
- FAO. (2014). *The State of World Fisheries and Aquaculture, Opportunities and Challenges*. Temmuz 12, 2015 tarihinde FAO: <http://www.fao.org/3/a-i3720e.pdf> adresinden alındı
- FAO. (2015). *Port State Measures Agreement*. Temmuz 2015 tarihinde FAO: <http://www.fao.org/fishery/topic/166283/en> adresinden alındı
- FAO, WHO. (2010). *Joint FAO/WHO Expert Consultation on the Risks and Benefits of Fish Consumption*. Roma: FAO, WHO.
- Gascuela, D., Merino, G., Döring, R., Druon, J., Goti, L., Guénette, S., . . . Mackinson, S. (2012, Eylül). Towards the implementation of an integrated ecosystem fleet-based management of European fisheries. *Marine Policy*, s. 1022–1032.
- Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. (2013, Aralık 13). *Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü*. Mayıs 11, 2015 tarihinde Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı: http://151.1.154.86/GfcmWebSite/CAQ/2013/MultiStakeHolderPlatform/ppt/8_Nadir_USLU.pdf adresinden alındı
- Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. (2013). *Stratejik Plan 2013-2017*. Mayıs 08, 2015 tarihinde <https://www.tarim.gov.tr/SGB/Belgeler>: <https://www.tarim.gov.tr/SGB/Belgeler/Stratejik%20Plan%202013-2017.pdf> adresinden alındı
- Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. (2013, Şubat 18). *Uluslararası Kuruluşlar*. Nisan 04, 2015 tarihinde Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, ABDGM: <http://www.tarim.gov.tr/ABDGM/Belgeler/Uluslararası%20Kuruluşlar%202013-2017.pdf> adresinden alındı

- Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. (2014). *Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı 2014 Faaliyet Raporu*. Ankara.
- Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. (2015, Nisan 30). *KKYDP Ekonomik Yatırımlar 10. Etap Tebliğ No: 2015/16*. Temmuz 06, 2015 tarihinde Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı: http://www.tarim.gov.tr/Duyuru/309/Kkydp-Ekonomik-Yatirimlar-10-Etap-Tebliğ-No-2015_16 adresinden alındı
- Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. (2015). *TAGEM*. Haziran 13, 2015 tarihinde Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı: http://www.tarim.gov.tr/TAGEM/Belgeler/butce_kartlari.pdf adresinden alındı
- Global Ocean Commission. (2013, Kasım). *Elimination of harmful fisheries subsidies affecting the high seas*. Ağustos 13, 2015 tarihinde Global Ocean Commission: <http://www.globaloceancommission.org/wp-content/uploads/GOC-paper06-subsidies.pdf> adresinden alındı
- Hacettepe Üniversitesi. (2008). *Doğurganlık, Aile Planlaması, Anne-Çocuk Sağlığı ve Beş Yaş Altı Ölümlerdeki Değişimler: 1968-2008*. Temmuz 24, 2015 tarihinde Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü: http://www.hips.hacettepe.edu.tr/TurkiyeninDemografikDonusumu_220410.pdf adresinden alındı
- Hauge, K., Cleeland, B., & Wilson, D. (2009). *Fisheries Depletion and Collapse*. Cenevre, İsviçre: International Risk Governance Council.
- Hegland, T. J., Ounanian, K., & Raakjær, J. (2012). Why and how to regionalise the Common Fisheries Policy. *Maritime Studies*, 11(8). Why and how to regionalise the Common Fisheries Policy adresinden alındı
- ICCAT. (2015, Şubat 16). *Adjusted Quotas For 2015*. Mart 06, 2015 tarihinde <https://www.iccat.int/intermeetings>: https://www.iccat.int/intermeetings/PA2/2015/ENG/PA2-007_ENG.pdf adresinden alındı
- İmga, K. (2008). *Avrupa Birliği'nde Balıkçılık Faaliyetlerinin Desteklenmesi ve Bu Perspektifte Türkiye'deki Uygulamaların İncelenmesi*. Ankara. 2015 tarihinde <http://www.tarim.gov.tr/ABDGM>: http://www.tarim.gov.tr/ABDGM/Belgeler/%C4%B0DAR%C4%B0%C4%B0%C5%9ELER/uzmanl%C4%B1k_Tezleri/KursadTez.pdf adresinden alındı
- International Institute for Fisheries Economics & Trade. (2013, Ocak). *A value-chain analysis of international fish trade and food security with an impact assessment of the small-scale sector. IIFET 2012 Tanzania Proceedings*. Darüsselam: IIFET 2012 Tanzania Proceedings. Haziran 17, 2015 tarihinde https://ir.library.oregonstate.edu/xmlui/bitstream/handle/1957/37112/Lem_IIFAT_ValueChain_Article.pdf?sequence=3 adresinden alındı
- Kalkınma Bakanlığı. (2014). *Onuncu Kalkınma Planı Su Ürünleri*. Ankara: T.C. Kalkınma Bakanlığı.
- Kalkınma Bakanlığı. (2014). *Onuncu Kalkınma Planı, Tarımsal Yapıda Etkinlik ve Gıda Güvenliği*. Ankara: T.C. Kalkınma Bakanlığı.
- Kalkınma Bakanlığı. (2014). *Tarımsal Yapıda Etkinlik ve Gıda Güvenliği*. Şubat 18, 2015 tarihinde Kalkınma Bakanlığı: http://tarim.kalkinma.gov.tr/wp-content/uploads/2014/12/Tarimsal_Yapi_oik-16-05-2014.pdf adresinden alındı
- Kelleher, K. (2005). *Discards in the World's Marine Fisheries An Update*. Temmuz 15, 2015 tarihinde FAO: <ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/008/y5936e/y5936e00.pdf> adresinden alındı

- Kurtar, K. G. (2008). *Balıkçılık Politikalarında Küresel Gelişmeler Kapsamında Ülkemizde Devlet Yardımlarına Bakış*. Ocak 06, 2015 tarihinde Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, ABDGM: <http://www.tarim.gov.tr/ABDGM/Belgeler/%C4%B0DAR%C4%B0%20%C4%B0%C5%9ELER/uzmanl%C4%B1k%20Tezleri/Gokhankurtar.pdf> adresinden alındı
- Meena, D. K. (2015). Fish and Its Role In Human Nutrition.
- Merino, G., Barange, M., Fernandes, J., Mullon, C., Cheung, W., Trenkel, V., & Lam, V. (2014, Aralık). Estimating the economic loss of recent North Atlantic fisheries management. *Progress in Oceanography*.
- Natural Capital Committee. (2014, Mart). *The State of Natural Capital: Restoring our Natural Assets*. Natural Capital Committee.
- New Economics Foundation. (2012, Şubat). *Jobs lost at sea*. Temmuz 10, 2015 tarihinde New Economics Foundation: http://b.3cdn.net/nefoundation/e966d4ce355b7485c1_a7m6brn5t.pdf adresinden alındı
- New Economics Foundation. (2015, Mart). *Managing EU fisheries in the public interest*. Temmuz 19, 2015 tarihinde New Economics Foundation: http://b.3cdn.net/nefoundation/e2a0356a6c69ec0cc6_ygm6bzj3.pdf adresinden alındı
- OCEAN2012. (2012, Ocak). *Regionalizing the Common Fisheries Policy Discussion Paper*. Temmuz 21, 2015 tarihinde OCEAN2012: http://assets.ocean2012.eu/publication_documents/documents/206/original/Regionalizing-the-CFP.pdf adresinden alındı
- ODTÜ. (2014). *ODTÜ - Deniz Bilimleri Enstitüsü*. Haziran 12, 2015 tarihinde <http://hamsi.ims.metu.edu.tr/>: <http://hamsi.ims.metu.edu.tr/index.php?Git=Proje> adresinden alındı
- OECD. (2000). *Government Financial Transfers to Fishing Industries in OECD Countries*. 2015 tarihinde <http://www.oecd.org/>: <http://www.oecd.org/greengrowth/fisheries/1917911.pdf> adresinden alındı
- OECD. (2002). *Subsidies in the Oecd Fisheries Sector: A Review Of Recent Analysis And Future Directions*. Mayıs 8, 2015 tarihinde OECD: <http://www.oecd.org/tad/fisheries/2507604.pdf> adresinden alındı
- OECD. (2012, Nisan 12). *Fuel Tax Concessions in the Fisheries Sector*. Mayıs 20, 2015 tarihinde <http://www.oecd-ilibrary.org/>: http://www.oecd-ilibrary.org/agriculture-and-food/fuel-tax-concessions-in-the-fisheries-sector_5k9bdccqft30-en;jsessionid=cfayo5j4t5xm.x-oecd-live-03 adresinden alındı
- Pascal , L., Arantza, M., Martin, A., Fabienne, D., Mike, F., Olivier, G., . . . Paul, M. (2015, Ocak). The regional management of fisheries in European Western Waters. *Marine Policy*(51), s. 375-384. <http://archimer.ifremer.fr/doc/00248/35912/34455.pdf> adresinden alındı
- Resmi Gazete. (2007, Ocak 24). Denizlerde Balık Çiftliklerinin Kurulamayacağı Hassas Alan Niteliğindeki Kapalı Koy ve Körfez Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Tebliğ. *Resmi Gazete*.
- Resmi Gazete. (2014, Haziran 7). *Balıkçı Gemisini Avcılıktan Çıkaranlara Yapılacak Destekleme Tebliği*. Mayıs 04, 2015 tarihinde Resmi Gazete: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/06/20140607-16.htm> adresinden alındı
- Resmi Gazete. (2015, Mart 14). *T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Tarım Kredi Kooperatiflerince Tarımsal Üretime Dair Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullandırılmasına*

- İlişkin Uygulama Esasları Tebliği*. Nisan 16, 2015 tarihinde Resmi Gazete: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/03/20150314-8.htm> adresinden alındı
- Resmi Gazete. (2015, Ocak 22). *Tarımsal Üretimde Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullandırılmasına İlişkin Karar*. Mart 18, 2015 tarihinde Resmi Gazete: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/01/20150122-1-1.pdf> adresinden alındı
- Salz, P. (2012, Ekim). Socio-Economic Benefits of a Bold EU Fisheries Reform.
- Schroeer, A., Sakai, C., Vulperhorst, V., & Białas, A. (2011, Eylül). *The European Union and Fishing Subsidies*. Temmuz 27, 2015 tarihinde Oceana: http://oceana.org/sites/default/files/reports/EU_Subsidies_Report_FINAL_FINAL-1.pdf adresinden alındı
- SGB. (2015, Ağustos 31). *Strateji Geliştirme Başkanlığı*. Eylül 2, 2015 tarihinde SGB: <http://www.tarim.gov.tr/sgb/Belgeler/SagMenuVeriler/TRGM.pdf> adresinden alındı
- Su Ürünleri Araştırmaları Çalışma Grubu. (2014). Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı.
- Sumaila, U., Cheung, W., Dyck, A., Gueye, K., Huang, L., Lam, V., . . . Zeller, D. (2012, Temmuz 13). Benefits of Rebuilding Global Marine Fisheries Outweigh Costs. (J. Clifton, Dü.) *Plos One*.
- TAGEM. (2015). Haziran 2015 tarihinde <http://www.tarim.gov.tr/TAGEM/Belgeler/Hayvanc%C4%B1%C4%B1k.pdf> adresinden alındı
- Tarsim. (2015). *Devlet Destekli Su Ürünleri Sigortası Teknik Şartlar, Tarife ve Talimatlar*. Ağustos 17, 2015 tarihinde Tarsim: http://www.tarsim.gov.tr/trsmWeb/dokumanGoster.doc?_id_=25339 adresinden alındı
- TBMM. (2012, Ağustos 03). *Yasa Dışı, Kayıt Dışı ve Düzenlenmemiş Balıkçılığı Önleme, Caydırma ve Ortadan Kaldırmaya Yönelik Liman Devleti Tedbirlerine Dair Anlaşma*. Mayıs 06, 2015 tarihinde TBMM: <https://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0661.pdf> adresinden alındı
- TEPAV. (2008, Aralık). *DTÖ Doha Turu Çok Taraflı Ticaret Müzakereleri ve Türkiye*. Mart 2015 tarihinde TEPAV: http://www.tepav.org.tr/upload/files/1432105695-1.DTO_Cok_Tarafli_Ticaret_Muzakereleri_ve_Turkiye.pdf adresinden alındı
- The Pew Environment Group. (2010, Eylül). Subsidizing Global Fisheries. *Ocean Science Series*. Ağustos 19, 2015 tarihinde <http://www.pewtrusts.org/~media/legacy/uploadedfiles/peg/publications/report/PewOSSSubsidiespdf.pdf> adresinden alındı
- The World Bank. (2013). *FISH TO 2030 Prospects for Fisheries and Aquaculture*. The World Bank.
- The World Bank, FAO. (2009). *The Sunken Billions*. Washington DC.
- TKDK. (2015). *Kültür Balıkçılığının Geliştirilmesi*. 2015 tarihinde Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu: <http://www.tkd.gov.tr/AltTedbir/kultur-balikciliginin-gelistirilmesi-10> adresinden alındı
- TKDK. (2015). *Su Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması*. Haziran 04, 2015 tarihinde <http://www.tkd.gov.tr/AltTedbir>: <http://www.tkd.gov.tr/AltTedbir/su-urunlerinin-islenmesi-ve-pazarlanmasi-6> adresinden alındı
- TRGM. (2012, Mayıs 29). *Tarım Reformu Genel Müdürlüğü*. Haziran 16, 2015 tarihinde <http://www.tarim.gov.tr/TRGM>: <http://www.tarim.gov.tr/TRGM/Lists/KutuMenu/Attachments/24/Su%20%C3%9Cr%C3%BCnleri%20Koop.%20Anasizl%C5%9Fmsi.pdf> adresinden alındı

- TRGM. (2015, Haziran 06). *Teşkilatlanma Daire Başkanlığı 2015 Yılı Projeleri*. Haziran 06, 2015 tarihinde TRGM: http://www.tarim.gov.tr/TRGM/Belgeler/ilbilgikartlari/TE%C5%9EK%C4%B0LALANMA_PROJELER.docx adresinden alındı
- Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı. (2013, Mart 19). *Denizcilik Sektörü*. Mart 25, 2015 tarihinde http://www.ubak.gov.tr/http://www.ubak.gov.tr/BLSM_WIYS/UBAK/tr/dokuman_ust_menu/projeler_faaliyetler/20130319_101618_204_1_64.pdf adresinden alındı
- Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı. (2013). *Gemi Cinslerine Göre Yakıt Tüketim Kapasitelerinin Tespiti (2013)*. Haziran 24, 2015 tarihinde Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı: <http://atlantis.udhb.gov.tr/OTV2/Docs/s44.pdf> adresinden alındı
- Uzunlu, A. (2010). Ortak Balıkçılık Politikası Kapsamında Su Ürünleri Bilgi Sistemi (SÜBİS)'in Koruma ve Kontrol Politikalarına Uygunluğunun Karşılaştırılması. Adana, Türkiye: Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Üstündağ, E. (2010). Geçmişten Günümüze Balıkçılık Uygulamaları ve Hamsi Avcılığına Etkileri. 1. *Ulusal Hamsi Çalıştayı: Sürdürülebilir Balıkçılık*. Trabzon: Su Ürünleri Merkez Araştırma Enstitüsü.
- Varol, S. (2002, Ağustos). Dünya Gıda Zirvesi - Geçmişten Bugüne. *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*(VI). Haziran 18, 2015 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı: <http://www.mfa.gov.tr/dunya-gida-zirvesi---gecmisten-bugune.tr.mfa> adresinden alındı
- World Wild Organisations. (2011, Ekim). *Reforming EU Fisheries Subsidies*. http://awsassets.panda.org/downloads/lr_reform_fisheries_subsidies.pdf adresinden alındı
- Yazar, Y. (2002). Su Ürünleri Araştırma Faaliyetleri ve TAGEM. *SÜMAE YUNUS Araştırma Bülteni*.

EKLER

EK-1: Türkiye - AB Mali İşbirliği Kapsamında Yer Alan Balıkçılık Projeleri

Tamamlanan Projeler		
Proje Adı	Proje Yılı	Proje Bütçesi (Avro)
Su Ürünleri Sektörü – AB Müktesebatına Yasal ve Kurumsal Uyum Projesi	2003	6.603.000
Türkiye Balıkçılık Yönetim Sistemine Stok Değerlendirme çalışmalarının entegrasyonu projesine yönelik ihale belgelerinin hazırlanması	2006	68.866
Türk Balıkçılık Sisteminde Stok Değerlendirmenin Başlatılması Projesi	2007	2.200.000
Su Ürünleri Üretici Örgütlenmesi Kurumsal Kapasite Geliştirme Projesi	2011	1.000.000
Gerçekleştirilmesi Planlanan Projeler		
Proje Adı	Proje Yılı	Proje Bütçesi (Avro)
Balıkçılık Faaliyetlerinde Stok Değerlendirmelerinin Uygulanması	2015	6.290.000
Stoklama Uygulamaları ile Doğal Kaynakların Desteklenmesi ve Sürdürülebilirliği	2016	2.465.000
Balıkçılık Üretici Örgütleri ve İl Müdürlüklerinin OBP ve OPD ile Uyumlu Olarak Kapasitelerinin Geliştirilmesi	2016	1.500.000
Türk Balıkçılık Yönetim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (ihale aşamasında)	2013	1.690.000

Kaynak: AB Uyum Dairesi Bilgi Notu

EK-2: EMFF Ortak Yönetim Kapsamında Mali Destek Sağlanacak Alanlar

Destek Tedbiri	Destek Başlıkları
Avcılığın sürdürülebilir kalkınması	<ul style="list-style-type: none"> • İnovasyon • Danışmanlık hizmetleri • Bilim adamları ve balıkçılar arasında ortaklıklar • Beşeri sermaye, istihdam ve sosyal diyalogun desteklenmesi • Yeni gelir kaynakları • Genç balıkçılara başlangıç desteği • Sağlık ve güvenlik • Balıkçılık Faaliyetlerinin geçici/kalıcı durdurulması • Zararlı iklim ve çevre olayları için ortak fonlar • Av olanaklarının tahsisi ile ilgili sistemler • Koruma tedbirleri ve bölgesel işbirliğinin tasarımı ve uygulanması • Avcılığın deniz çevresine olan etkisinin kısıtlanması ve türlerin korunması • Deniz biyolojik kaynaklarının korunması ile ilgili inovasyon • Sürdürülebilir balıkçılık • Enerji verimliliği ve iklim değişikliği etkilerinin azaltılması • Katma değer, ürün kalitesi ve istenmeyen avların kullanımı • Balıkçılık limanları, karaya çıkarma noktaları, mezat yerleri ve barınakları • İç su balıkçılığı ile iç su fauna ve florası
Yetiştiriciliğin sürdürülebilir kalkınması	<ul style="list-style-type: none"> • Teknoloji geliştirme • Üretici yatırımlar • Balık çiftlikleri için yönetim, yardım ve danışmanlık hizmetleri • Beşeri sermaye ve ağ oluşturma teşviki • Yetiştiricilik yerlerinin potansiyelinin artırılması • Ekolojik yönetime dönüşüm • Yeni türler • Yeni üretim yöntemleri • Biyolojik çeşitliliğin korunması • Çiftliklerin modernizasyonu • Hayvan sağlığı ve refahı • Çalışma ve güvenlik koşullarının iyileştirilmesi • Ürün kalitesini ve katma değerini artırma • Kapalı devre sistemlerin kurulumu • Enerji verimliliği • Organik yetiştiricilik • Yönetim ve danışmanlık hizmetleri, yönetim planlarının oluşturulması⁵ • Ekipman alımı<ul style="list-style-type: none"> ○ Vahşi türlere koruma ○ Kimyasal madde ve antibiyotik kullanımında verimliliği artırma ○ Su kullanımı ○ Atık yönetimi • Eğitim faaliyetleri<ul style="list-style-type: none"> ○ Hayat boyu öğrenme, ○ Bilimsel ve teknik bilginin yenilenmesi çalışmalarına

⁵ Yönetim planlarının oluşturulmasından sadece kamu kurumları yararlanabilirken, danışmanlık hizmetlerine sağlanan mali yardımdan üretici örgütleri ya da su ürünleri yetiştiriciliğine ilişkin sivil toplum kuruluşları yararlanabilmektedir.

	<ul style="list-style-type: none"> o aktarım o Yeni mesleki bilgilerin kullanımının yaygınlaştırılması • Kadınların sektörde daha fazla yer alması • İyi üretim yönteminin paylaşımı için iletişim ağının kurulması • Yetiştiricilik stok sigortası (doğal afet, iklimsel sorunlar, su kalitesi ve debisinde değişiklik, salgın hastalıklar, vb.)
Avcılık ve yetiştiricilik bölgelerinin sürdürülebilir kalkınması	<ul style="list-style-type: none"> • Ekonomik büyüme • İstihdam yaratma • Balıkçılık yerel eylem grupları • Balıkçılık bölgeleri, yerel ortaklıklar ve yerel kalkınma stratejileri • Balıkçılık faaliyetlerini ve deniz ekonomisindeki faaliyetleri çeşitlendirmeye yönelik yatırımlar • Pazarlama ve işleme ile ilgili tedbirler
İşleme ve pazarlama ile ilgili politikalar	<ul style="list-style-type: none"> • Üretim ve pazarlama planları • Depolama yardımı • Pazarlama tedbirleri • Avcılık ve yetiştiricilik ürünlerinin işlenmesi
Denizaşırı bölgelerde balıkçılık ve yetiştiricilik ile ilgili ilave masrafların telafisi	<ul style="list-style-type: none"> • Bu bölgelerde yakalanmış/yetiştirilmiş olan balıkların pazara sunumu • Telafi planları için devlet yardımı
Ortak Balıkçılık politikasında yer alan tedbirlere yönelik önlemler	<ul style="list-style-type: none"> • Kontrol ve yürütme • Veri toplama

Kaynak: AB Uyum Dairesi Bilgi Notu

EK-3: AB Üye Devletlerinin EMFF'ten Yıllara Göre Alacakları Destek Miktarları

ÜYE DEVLET	2014 (€)	2015 (€)	2016 (€)	2017 (€)	2018 (€)	2019 (€)	2020 (€)	TOPLAM (€)
İSPANYA	159.223.336	161.257.387	162.731.468	165.369.007	169.216.972	170.374.037	173.448.682	1.161.620.889
FRANSA	80.594.423	81.624.003	82.370.140	83.705.190	85.652.923	86.238.597	87.794.897	587.980.173
İTALYA	73.642.561	74.583.332	75.265.111	76.485.002	78.264.728	78.799.884	80.221.941	537.262.559
POLONYA	72.814.233	73.744.422	74.418.532	75.624.702	77.384.410	77.913.547	79.319.610	531.219.456
PORTEKİZ	53.797.969	54.485.229	54.983.288	55.874.453	57.174.593	57.565.539	58.604.393	392.485.464
YUNANİSTAN	53.289.776	53.970.543	54.463.896	55.346.644	56.634.503	57.021.756	58.050.796	388.777.914
HIRVATİSTAN	34.629.786	35.072.176	35.392.777	35.966.420	36.803.321	37.054.974	37.723.684	252.643.138
BİRLEŞİK KRALLIK	33.327.114	33.752.863	34.061.403	34.613.468	35.418.887	35.661.073	36.304.629	243.139.437
ALMANYA	30.100.054	30.484.577	30.763.242	31.261.850	31.989.281	32.208.016	32.789.256	219.596.276
DANİMARKA	28.559.270	28.924.111	29.188.510	29.661.596	30.351.790	30.559.328	31.110.815	208.355.420
ROMANYA	23.085.512	23.380.425	23.594.150	23.976.562	24.534.471	24.702.232	25.148.019	168.421.371
İRLANDA	20.231.798	20.490.256	20.677.561	21.012.701	21.501.645	21.648.669	22.039.349	147.601.979
LETONYA	19.167.006	19.411.862	19.589.309	19.906.810	20.370.021	20.509.307	20.879.427	139.833.742
İSVEÇ	16.469.779	16.680.178	16.832.654	17.105.477	17.503.503	17.623.188	17.941.225	120.156.004
HOLLANDA	13.915.788	14.093.559	14.222.391	14.452.906	14.789.211	14.890.336	15.159.053	101.523.244
ESTONYA	13.840.012	14.016.816	14.144.946	14.374.205	14.708.679	14.809.253	15.076.507	100.970.418
BULGARİSTAN	12.071.289	12.225.498	12.337.253	12.537.214	12.828.942	12.916.663	13.149.763	88.066.622
FİNLANDİYA	10.197.069	10.327.335	10.421.739	10.590.653	10.837.087	10.911.188	11.108.097	74.393.168
LİTVANYA	8.694.653	8.805.725	8.886.220	9.030.247	9.240.371	9.303.555	9.471.451	63.432.222
BELÇİKA	5.722.130	5.795.229	5.848.204	5.942.991	6.081.279	6.122.861	6.233.357	41.746.051
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ	5.443.762	5.513.306	5.563.703	5.653.880	5.785.440	5.824.999	5.930.119	39.715.209
MACARİSTAN	5.358.928	5.427.387	5.477.000	5.565.770	5.695.280	5.734.223	5.837.705	39.096.293
ÇEK CUMHURİYETİ	4.263.975	4.318.446	4.357.922	4.428.555	4.531.602	4.562.588	4.644.927	31.108.015
SLOVENYA	3.400.584	3.444.026	3.475.509	3.531.839	3.614.022	3.638.734	3.704.400	24.809.114
MALTA	3.101.540	3.141.162	3.169.876	3.221.253	3.296.208	3.318.746	3.378.637	22.627.422
SLOVAKYA	2.163.649	2.191.290	2.211.321	2.247.162	2.299.451	2.315.174	2.356.953	15.785.000
AVUSTURYA	954.693	966.888	975.727	991.541	1.014.613	1.021.551	1.039.987	6.965.000
TOPLAM	788.060.689	798.128.031	805.423.852	818.478.098	837.523.233	843.250.018	858.467.679	5.749.331.600

Kaynak: Avrupa Komisyonu, 2015

EK-4: EMFF Kapsamında İstisnai Katkı Sağlanan Konular

Yardım konusu	EMFF katkısı (%)
<ul style="list-style-type: none"> Depolama yardımı	100
Deniz aşırı bölgeler için telafi rejimi	100
<ul style="list-style-type: none"> Balıkçılık faaliyetlerinin geçici/kalıcı durdurulması Enerji verimliliği ve iklim değişikliğinin azaltımı	50
<ul style="list-style-type: none"> Devriye gemisi, uçağı ve helikopteri alımı	70
<ul style="list-style-type: none"> Balıkçılık verilerinin toplanması, değişimi, idaresi, doğrulanması, analizi, risk değerlendirmesi ile ilgili yazılım ve donanım, kapalı devre kamera sistemleri, gemi tespit-izleme sistemleri, BT ağları, vb. satın alımı, kurulması ve geliştirilmesi Avcılık ve yetiştiricilikten elde edilen ürünlerin izlenmesi ile ilgili yazılım-donanım Üye devletler arasında veri değişim programlarının uygulanması	90
<ul style="list-style-type: none"> Motor gücünün ölçümüne ve tartım ekipmanları gibi diğer kontrol araçları Kontrol ile ilgili pilot projeler, DNA analizi, kontrol ile ilgili web sitelerinin gelişimi Kontrol personelinin eğitimi ve değişim programları İzleme, Kontrol ve Gözetim faaliyetlerinin değerlendirilmesi, denetimlerin fayda/maliyet analizleri IUU balıkçılıkla mücadele ve OBP kurallarının uygulanması için seminer, medya araçları aracılığıyla paydaşların farkındalığının artırılması Daha sıkı denetim gerektiren stokların denetimi ile ilgili işletim masrafları Kontrol kapsamında uygulanacak eylem planları ile ilgili programlar	90
<ul style="list-style-type: none"> Veri toplama	80

Kaynak: AB Uyum Dairesi Bilgi Notu

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Soyadı, adı : YILMAZ, Aziz Baran
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 03.06.1987 / Beyoğlu, İstanbul
Medeni hali : Bekar
Telefon : 0 (312) 2873360 - 4534
e-posta : azizbaran.yilmaz@tarim.gov.tr

EĞİTİM BİLGİLERİ

Lisans

2005 – 2009 : İstanbul Üniversitesi / Su Ürünleri Fakültesi / Su Ürünleri Mühendisliği

Lise

2005 – 2009 : Kurtuluş Lisesi (Y.D.A.)

İŞ DENEYİMİ

2012 - : **Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı**
Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü
Pozisyon: Avrupa Birliği Uzman Yardımcısı

Yabancı Dili : İngilizce, Fransızca

ETİK BEYAN

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Aziz Baran YILMAZ

